

DZIENNIK BYDGOSKI

Wychodzi codziennie z wyjątkiem niedziel i świąt.
Do „Dziennika” dołącza się co tydzień „TYGODNIK SPORTOWY”.
Redakcja otwarta od godziny 8—12 przed południem i od 5—6 po południu.
Redaktor naczelny przyjmuje od godziny 11—12 przed południem.
Rękopisów niezamówionych nie zwraca się.
Redakcja i Administracja w Bydgoszczy, ulica Poznańska 29/30.
Filje: w Bydgoszczy, ul. Dworcowa 2 — w Toruniu, ul. Mostowa 17
w Grudziądzu, ul. Groblowa 5.

Przedpłata wynosi w ekspedycji i agenturach 3.15 zł. miesięcznie,
9.45 zł. kwartalnie; przez pocztę w dom 3.54 zł. miesięcznie, 10.61 zł. kwartalnie.
Pod opaską: w Polsce 7.15 zł., za granicę 8.65 zł. miesięcznie.
W razie wypadków, spowodowanych siłą wyższą, przeszkód w zakładzie,
strajków itp., wydawnictwo nie odpowiada za dostarczanie pisma,
a abonenci niemają prawa do odszkodowania.

Telefony: Redakcja 326, Naczelny redaktor 316, Administracja 315, Buchalterja 1374. — Filje: Bydgoszcz 1299, 699, Toruń 800, Grudziądz 294.

Numer 266 A

BYDGOSZCZ, niedziela dnia 16 listopada 1930 r.

Rok XXIV.

Totalizator wyborczy w okręgu bydgoskim.

Wygra ten, kto postawi na 19.

Uczciwy program pracy.

Kandydaci i agitatorzy różnych ugrupowań partyjnych obiecują wyborcom złote góry, gdy ich lista zwycięży. Wierzą oni w to, że głupich nie sieją, bo sami się rodzą i zawsze znajdują się tacy, którzy uwierzą, a **rozczarowanie** przyjdzie po niewczasie.

Niejednokrotnie protestowałem przeciw tym sposobom walki, ponieważ uważałem, że stanowią one **poniżenie godności obywatelskiej wyborców**. Nie zawahałem się zaapelować w tej sprawie do prezesa Rady Ministrów marszałka Piłsudskiego — lecz bez skutku.

Również działalność Stronnictwa Narodowego jest tego rodzaju, że zgodzić się na nią żadną miarą nie mogę. Swoją zajadłością partyjną zaognia ono jeszcze więcej i tak już dostatecznie zwichrzone stosunki w Polsce. **A Polska potrzeba niezbędnie wewnętrznego pokoju i zespolenia najlepszych sił narodu**. Jeżeli „jedynka” tego nie zrozumie, to zrozumieć znaczenie tej potrzeby powinni przynajmniej ci, od których mieliśmy prawo wymagać wyższego poziomu politycznego.

O „siódemce” nie mówię, gdyż w stosunku do tego ugrupowania nakazy biskupów stanowią dla każdego katolika wskazówkę dość wyraź-

ną. Również nie mam potrzeby mówić o innych listach — niepolskich.

Zapytają zapewne Szanowni Wyborcy, jak ja sobie wyobrażam przyszłą działalność, gdy wyjdę z wyborów zwycięsko. Na ten temat rozwiódłem się już obszernie na rozmaitych zgromadzeniach przedwyborczych. W Bydgoszczy samej przemawiałem tylko na jednym zgromadzeniu i to związków chrześcijańskich. Inne dzięki wpływom władz na właścicieli sal zostały uniemożliwione. Dla tego wyborcom bydgoskim i tym, do których dotrzeć nie mogłem, tą drogą daję wyjaśnienie co do mego stanowiska.

Przedewszystkiem uważam, że **wybory obecne były niepotrzebne**. Poprzedni Sejm miał prawo istnieć jeszcze przeszło półtrzecia roku. **Rząd jednak nie próbował załatwić z nim najważniejszego zadania to jest naprawy Konstytucji**, choć dla rozumnej naprawy większość była zapewniona.

Każde wybory wnoszą do kraju ferment i rozwydrzenie i zwłaszcza dla młodego państwa — jak Polska — są **nieszczęściem**. Nie należy więc niepotrzebnie rozwiązywaniem Sejmów szafować. Nadto **wybory kosztują ogromne sumy**, których lepiejby było użyć na inne cele jak złagodzenie nędzy i pomoc warształom pracy.

Sejm jest koniecznie potrzebny dla kontroli poczynań rządu, bo rząd gospodaruje groszem publicznym, a obywatel ma prawo wiedzieć, co się z jego krwawicą dzieje. Także w dzie-

dzinie ustawodawczej ma Sejm wielkie zadanie do spełnienia.

Przyznaję, że dotychczasowe Sejmy zawiody pod wielu względami. Dla tego przepisy konstytucyjne w odniesieniu do niego muszą być zmienione. A więc **liczba posłów** musi być poważnie zmniejszona, przepisy o dietach (płacach) posłów muszą być zmienione, aby ograniczyć liczbę **zawodowych posłów**, którzy gotowi są do każdego kompromisu, byle sobie mandat zapewnić. Wreszcie **nietykalność** poselska winna być ograniczona w tym sensie, aby poseł był tylko wtedy niekaralny, gdy spełnia swój obowiązek obywatelski.

Uznaję także zasadę **silnych i trwałych rządów**, ale pod warunkiem, że ich podstawą będzie **nie sama siła, lecz przedewszystkiem zaufanie i miłość obywateli**. Zdobyć je zaś można jedynie rozumnymi metodami rządzenia. Zresztą ostatni Sejm sam nie upierał się przy dawniejszych metodach obalania rządów.

Nie walka wszystkich z wszystkimi wyrwać może kraj z niedoli gospodarczej i politycznej, lecz **zgodna współpraca** dla dobra kraju wszystkich dobrych obywateli państwa, choćby się między sobą różnili poglądami. Gdy o dobro kraju chodzi, muszą iść w niepamięć różnice partyjne.

Dla tego jestem przeciwnikiem **walki klas**, a zwolennikiem **harmonji społecznej**. Gdy jednej warstwie narodu źle się wiedzie, odbija się to także na innych. Poznajemy to w miastach, gdy **rolnictwu** źle się powodzi, a zastój w przemyśle i **upadek stanu średniego** odbija się dotkliwie na **szerekich warstwach robotniczych**, których los jest opłakany. Cierpią również **pracownicy umysłowi** — nie mówiąc o **urzędnikach**, w których pewni ludzie wmawiają, że im się „byczo” powodzi.

Losy nas wszystkich nierozzerwalnie związane są z losami kraju. **Liche rządy podrywają dobrobyt kraju** i w następstwie poszczególnego obywatela.

Dla tego za swój najprzedniejszy obowiązek uważam przyczynić się w miarę sił do **złagodzenia walk partyjnych**, które najlepszym ludziom zaciemniają widok na dobro ogólne. W tem dążeniu jedynie i w **rzeczowej ocenie** tego, co u drugich dobre lub złe, widzę zbawienie i zapewnienie Ojczyźnie lepszej przyszłości.

Z tych pobudek wychodząc nie byłem zaślepionym wrogiem rządu — lecz miałem i mam odwagę zwalczać jego **błędy**, które według mego zdania niepotrzebnie naraziły nas na rozliczne klęski.

Nie mogłem więc iść z tymi, którzy na ślepo wszystko zwalczają i stanowią t. zw. zasadniczą opozycję, ani z tymi, którzy tylko kadzić umieją. Skoro zaś ta współpraca z jednym, ani z drugim obozem nie była dla mnie możliwą, przeto śmiesznym jest twierdzenie, jakoby mógł kiedykolwiek wstąpić do Bezpartyjnego Bloku Współpracy z rządem — zwłaszcza po tem, czego w obecnej walce wyborczej jestem świadkiem.

Dla mnie była i będzie jedyną wskazówką dawniejszej i przyszłej działalności **wzniosła idea sprawiedliwości społecznej**, której służy Polskie Stronnictwo Chrześc. Demokracji (Katolicki Blok Ludowy lista nr. 19).

Nie obiecuję niczego nikomu, bo szafowanie obietnicami, które nigdy nie mogą być dotzymane, pozostawiam innym. Zapewnić tylko mogę, że jak przez **przeszło trzydzieści lat** mej działalności dziennikarskiej dobro publiczne stawiałem ponad wszystko, tak i nadal sprawie polskiej i katolickiej uczciwie służyć będę.

Jan Teska, redaktor.

Na szanę!

Od czasu wskrzeszenia Państwa Polskiego nigdy — poza bohaterko odpartym najazdem bolszewickim — nie piętrzyły się przed obywatelem polskim większe trudności i zadania.

Zapoczątkowany rewolucyjnym majem bieg wypadków zatrzymuje zbyt długo państwowe nasze kolisko na **stromej przełęczy**, na niebezpiecznym skrzyżowaniu dróg dziejowych. I albo dźwigniemy kolisko to przez mozolne granity — **ku górze**, opromienionej mocarstwą zorzą, — albo będziemy tragicznymi świadkami jego toczenia się w **śmiertelny dół** anarchii. Trwanie w niepewności i bezruchu jest na dłuższą metę nie do pomyślenia, — a stara prawda: że **kto stoi w miejscu, ten się cofa**, — zyskuje u nas codzienne, ostrzegawcze dowody.

O kierunek, w jakim ma się potoczyć nasz rozwój państwowy — walczą najzjadliwiej dwa obozy.

Obóz sanacyjny, napętlający kraj od lat czterech pustym hukem tryumfalnych bębnow, —

Deklamuje tyle o „psychologii niewolników“ — równocześnie pragnie

Zapomina, że dwa zabory, acz smagane obcym biczem, przeszły przez szkołę i zdobycze Zachodniej Demokracji, dla której zorganizowana wola społeczeństwa była **samoistnym czynnikiem**, wpływającym na ustrojowe zmiany i bieg historycznych wypadków.

choćby najbardziej oszlifowane, oprawione w najpiękniejsze szkła patrio-tyczne — nie mogą przeniknąć żadnym sposobem do narodowej duszy polskiej, odróżniającej pokazane błędy dawnej swawoli od świetlanych **wolnościowych tradycji**, znamionujących najpiękniejsze karty naszych dziejów. Słowa wielkiego kanclerza Zamoyskiego: „My tworzymy królów, ale nie ścierpimy tyranów!“, rzucone w twarz królewskiemu szkodnikowi Zygmunutowi Wazie, nie straciły niczego ze swojej historycznej pozycji — zwłaszcza w **Polsce republikańskiej**. I Polska ta nie pozwoli sobie wiary w naród, w uszlachetnianie jego woli, w potęgowanie jego cnót — zastąpić ślepa wiarą w polskiego cesarza, jak wielką by nie była jego gloria i potęga.

Zostawiamy na uboczu **drogę metod**, jakimi obóz sanacyjny wiarę swoją zaszczerpia — i przyznajemy, że w walce, wydanej na **nie** nie potrafimy ani zamierzamy dotrzymać sanacji kroku. Stwierdzamy tylko, że z **posiewu wyborczego** — narodzić się musi **kąkol politycznego zepsucia**.

nie nawraca się społeczeństwa na wiarę polityczną — i idea, stwierdza co najwyżej, że nie po jej stronie jest słuszność i sprawiedliwość.

Ci politycy sanacyjni, którzy po pęknięciu fałszywie użytych strun entuzjazmu, grają tak ochocko na **strunach strachu** — zapomnieli doprawdy „o narodowym duchu zatrutym“, „ból bółów“, przed jakim ostrzegał wieszcz nieśmiertelny Krasiński.

Drugi obóz — obóz **siódemki** — rwie się przez urny wyborcze do utraconego państwowego steru i żłobu. Wykorzystuje błędy przeciwników, a przede wszystkim zawiedzione nadzieje mas, by je rzucić **rozjątrzone** na publiczny ład i porządek społeczny.

Na bojowych sztandarach wypisał hasło „obrony prawa i wolności ludu“, — w mściwości ducha marząc o **czernym „dniu zapłaty“**.

Ludową wolność wyobraża sobie skoszarcowaną w **socjalistycznych kazamatach**, skąd do **bolszewickiego grobu** krok tylko.

Nic to, że w swoje szeregi wciągnął także zrozpaczone, umiarkowane czynniki i partje, robotnicze i włościńskie. Otrząsnie się z nich za pierwszą, czerną burzą, o ile uda się ją rozpętać i stworzyć z ogólnego niezadowolenia i nierówności klas ową siłę wulkaniczną, rozrywającą gwałtem niedoskonałe więzadła dzisiejszego politycznego i socjalnego ustroju.

Poznański Bank dla Handlu i Przemysłu

S.P.A.K.C.

Oddział w Bydgoszczy, Dworcowa 96 / TELEFONY: 464, 465, 445

Przyjmuje wkłady złotowe i dolarowe za wysokim oprocentowaniem
Wykonuje wszelkie transakcje bankowe

Wybory będą tajne.

Urzędowe wyjaśnienie generalnego komisarza wyborczego.

Warszawa, 14. 11. (PAT.) Generalny komisarz wyborczy ogłasza komunikat następujący:

Celem uspokojenia opinii publicznej wprowadzonej w błąd podaniem w niektórych organach prasowych nieścisłymi wiadomościami o mojem zarządzeniu w przedmiocie tajności wyborów, komunikuję, że **żadnych zarządzeń, zmieniających sposób głosowania do Sejmu i Senatu nie wydawałem i wydać nie mogłem, gdyż nie mam prawa zmieniać ustawy. Wybory jak dawniej będą tajne,**

przeprowadzone zgodnie z przepisami Konstytucji i ordynacji wyborczej. O żadnej zmianie **tajnego sposobu głosowania nie jawnego**, nie było mowy w moim okólniku, którego treści niniejszy komunikat nie pozwala przytoczyć,

przeznaczonego nie dla prasy, lecz do wiadomości przewodniczącym okręgowych komisji. Podałem jedynie mój pogląd na znaczenie i istotę tajnego głosowania oraz zarządziłem

pilne przestrzeganie porządku i spokoju podczas głosowania.

Innych zarządzeń nie wydawałem i wszelkie obawy co do uniemożliwienia wyborcom oddania głosów

według ich swobody i przekonania są płonne i bezpodstawne.

Wobec tego orzeczenia, władze polityczne w Bydgoszczy powinny niezwłocznie zarządzić usunięcie transparentów umieszczonych na niektórych gmachach urzędowych — wzywających do **jawnego głosowania.**

Zamach na japońskiego premiera. Dwie operacje i dwie transfuzje krwi.

Tokio, 14. 11. (PAT.) Prezes rady ministrów Hamaguchi został ciężko ranny w brzuch wystrzałem z rewolweru. Sprawca zamachu aresztowany. Jest to niejaki Sagoya, członek organizacji reakcyjnej. Motywem zbrodni ma być to, iż polityka premiera spowodowała złą sytuację gospodarczą.

Tokio, 14. 11. (PAT.) Premier Hamaguchi przewieziony został do kliniki wobec konieczności wyjęcia kuli, która

tkwiła w brzuchu. Po operacji dokonano transfuzji krwi, dostarczonej przez młodszego syna premiera. Wzmocniło to siły chorego do tego stopnia, iż lekarze mają nadzieję, że wróci on do zdrowia, jeśli nie zajdą jakie inne komplikacje. Wedle powszechnego mniemania, na stanowisko prezesa rady ministrów powołany będzie minister spraw zagranicznych baron Shidehara.

Tokio, 14. 11. (PAT.) Premier Hamaguchi, który padł ofiarą zamachu podany został operacji wycięcia kawałka jelita długości jednej stopy przestrze-lonego w ośmiu miejscach, następnie dokonano na chorym poraz trzeci zabiegu transfuzji krwi.

W Lyonie ziemia usuwa się nadal.

Lyon, 14. 11. (PAT.) W ciągu całej nocy prowadzona była akcja ratunkowa na terenie wczorajszej katastrofy. Pewną ilość trupów udało się wydobyć z pod ziemi. W ciągu nocy ziemia jeszcze kilkakrotnie nieznacznie się obsunęła. Obsunięcia te jednak udało się zlokalizować. Stwierdzono, że powiększyły się szczeliny, które wczoraj tam powstały, co powoduje pewne obawy. Usiłowano też uregulować strumień, który wytrysnął ze źródła pagórka.

Lyon, 14. 11. (PAT.) Władze policyjne zbурzyły za pomocą dynamitu mur domu, zagrożony runięciem. Dotychczas wydobyto z pod gruzów 7 zabitych i 6 rannych.

Starcie sił wisi w naładowanem burzą powietrzu. Wynik może na długie dziesięciolecia zadecydować o kierunku a nawet losie naszych dziejów.

nie przesądzać, — rozgrywa się ona w tej chwili na terenie wyborczym, przedpolu sejmowym. I jak wielkie góry oskarżeń nie walłyby się na sejm — od niego jeszcze najlaczniej wejść może, wbrew pomniejszych cięciom parlamentaryzmu w Polsce, — **zbawienia słońca.**

Wejść bez błyskawic u góry — i głuchych grzmotów podziemi, gdzie czają się apetyty wilcze.

To też w przełomowym momencie nie śmie zabraknąć żadnego z nas na wyborczym szanę. Idące pioruny wypadków nie powinny zastać nikogo w domowej wygodzie.

Treviranus na Górnym Śląsku.

Dowiedział się od przemysłowców, że traktat z Polską jest niezbędny.

(Telefonem od własnego korespondenta).

Berlin, 15. 11. Oslawiony minister Treviranus przemawiał na Górnym Śląsku w związku przemysłowców Górnego Śląska na temat „Rząd Rzeszy i niemiecki wschód“. Omawiał on kwestję pomocy finansowej dla wschodu, gdzie oświadczył, że wobec ciężkiego

położenia brak jest środków pieniężnych na przeprowadzenie ustawy o pomocy dla wschodu, i dlatego nie została ona jeszcze przedłożona Reichstagowi. Zaledwie jaka taka pomoc udzielona rolnictwu, a już siery gospodarze domagają się również pomocy, co stawia politykę kredytową wobec trudnych zadań.

Po zakończeniu mowy doręczono Treviranusowi ze strony obecnych przemysłowców rezolucję, w której sfery gospodarcze Śląska domagają się natychmiastowej ratyfikacji niemieckopolskiego prowizora handlowego, jako gospodarczej konieczności, bez której przemysł przeróczy Śląska niemieckiego narażony jest na wymarcie.

AR.

ZAKOPANE. Sanie na ulicach Zakopanego. Na ulicach Zakopanego pokazały się po raz pierwszy sanie. O ile nie przyjdzie odwilż, lub wiatr halny, można będzie rozpocząć sport narciarski, gdyż warstwa śniegu jest już dostatecznie gruba i wynosi w tej chwili około 30 cm.

Jesteśmy tylko

Z kół Czytelników proszeni jesteśmy o zwrócenie uwagi wyborcom na uproszczenie zachodnich województw pod każdym względem.

Ludzie zaś, którzy własnymi pierściami ziemię tę zasłaniają przed wrogiem,

Zanadto bowiem przywiązani są do ładu i praworządności i dla tego nie mają łaski u tych, co to uważają, że oni jedynie Polskę zbawiają.

a ich życzeń uwzględniać nie potrzeba — powiada nasz korespondent.

Nie podajemy całego listu, pełnego gorczy, bo moglibyśmy skrzywdzić ludzi uczciwych, którzy w dzielnicach naszej zachowują się jako obywatele równouprawnieni, a nie uprzywilejowani. Nie chcemy uprawiać dzielnicowości, ale trudno oprzeć się przykreemu wrażeniu, że najgłośniejsi zachowują się ludzie, którzy najmniej dla ziem tu-tejszych zrobili.

Nie dziw, że żal głęboki do władz nurtuje dzisiaj w szerokich sferach społeczeństwa tu-tejszego, na czym cierpi idea państwa. Niech się nad tem zastanowią ci, których to dotyczy.

153 rabinów za „jedyneką“.

Krakowski I. K. C. donosi, że Związek rabinów małopolskich wydał odezwę do żydów, nawołującą do poparcia listy nr. 1.

„My wierni żydzi — czytamy m. in. w odezwie — którzy trzymamy się zawzięte zasad i postanowień świętej Tory i wierzymy w święte słowa proroków i pamiętamy wszystkie nakazy, powinniśmy spełnić święte obowiązki i w obecnej chwili stanąć za rządem. Każdy prawy żyd wie, że mając tylu wrogów, nasza egzystencja byłaby bardzo zagrożona, gdyby nie opieka rządu, która nas otacza i z której korzystamy, przez co niweczy się plany naszych wrogów“.

Pod odezwą znajduje się 153 podpisów rabinów małopolskich. Niezależnie od tego rabin z Bełza — Aron Rokach podpisał osobny „manifest“, nawołujący żydów do głosowania na listę nr. 1.

Co na to ks. Czaplewski, kandydat B. B. w okręgu bydgoskim, znany antysemita?

Dr. Antoni Marczyński. 22)

Płynne Złoto

Powieść.

(Ciąg dalszy).

— Kogo to moja rzecz. Dość, że nie pana!

— Nie mnie? — spytał urażony ofcjalista nieufnie. — Czemu nie mnie? — Może to ja właśnie strugam warjata, latam po nocy w prześcieradle, straszę ludzi i co tam jeszcze? Może ja, co?

— Nie! — odparł Rafał stanowczo. — pan jest zbyt dobrym kupcem, żeby się puszczać na taki kiepski interes.

— Dlaczego miałby być kiepski? Może który nafiarcz obiegał mi kilka tysięcy za nakłonienie panny Ewy do sprzedaży Borów?

— Ale tylko patentowany idjota narażałby się na kule i kryminal dla takich obietnic, których mądry nafiarcz nigdy nie potrzebuje dotrzymać. Ano tak, nie potrzebuje. Wie pan co to jest „turpis causa“? Jeśli panu powiem: „Skupuj mi pszenicę, a dostaniesz taką a taką prowizję“, to jest zobowiązanie prawnie ważne i pan może mnie skarżyć o wypłatę prowizji. Ale jak się umówimy: „Nabij panu X fizjognomję“, albo „podpal mu stodołę, a dostaniesz tyle a tyle...“, to może mnie pan oskarżyć do dyrekcji gazu o swoje honorarium; nie pan nie wskóra. To jest właśnie „turpis causa“! Skapował pan? Powiedzmy jednak, że taki nafiarcz nie trzyma pana w garści, że dał forszę zgóry, albo dobry weksel. Dla jakiego Priwima to byłby interes, lecz dla pana? Forsa się migiem rozejdzie,

Precz z centrolewem! Niech żyje lista 19.

Nasi biskupi licznymi orędziami zwrócili uwagę na wrogą Kościołowi Katolickiego działalność 3 partji: Polskiej Partji Socjalistycznej, P. S. L. „Wyzwolenie“ i Stronnictwo Chłopskie. Wszystkie te stronnictwa, zwalczając religję, złożyły w Sejmie wnioszek o rozdział Kościoła od państwa, zerwanie konkordatu ze Stolicą Apostolską, zaprowadzenie szkół bezwyznaniowych i zniesienie ślubów kościelnych. Te żądania wysuwali też przedstawiciele tych stronnictw, przemawiając z trybuny sejmowej, łącząc przy tem katolickie duchowieństwo, a nie tykając nigdy luterskich pastorów i żydowskich rabinów.

Otóż ci wrogowie religji i Kościoła Katolickiego znaleźli się w jednym obozie z N. P. R. i figurują na liście nr. 7.

Orędzia biskupów mówią, że nie wolno katolikowi popierać list, na których są wspomniani wyżej wrogowie Kościoła.

Nie wolno więc głosować na listę nr. 7.

Chcąc pozostać w zgodzie ze swoim sumieniem katolickim starzy enperowcy oświadczenia wręcz:

Nie poto walczyliśmy przez całe życie ze socjalami, aby teraz na nich głosować. Niech Faustyniak, który stoi na I miejscu, wybiorą socjaliści. Przynajmniej raz w życiu głupstwa nie robią. My na socjalistę Matuszewskiego, który nam rozbijał Zjednoczenie Zawodowe Polskie i kpi z wszelkich świętości katolickich głosować nie będziemy. Głosy nasze przetrucamy na listę Katolickiego Bloku Ludowego

19.

Konferencja okrągłego stołu.

W londyńskim pałacu St. James ma zakwiliąć różdżka pokoju.

Może dlatego Anglik Darwin stworzył teorię o pochodzeniu człowieka od małpy, iż każdy z jego rodaków przyzna, że tak zwany „kolorowy“ jest czło-

Czy znasz lampkę kieszonkową?

Centra Mikro

Ostrzegamy raz jeszcze przed oszustwem wyborczym.

Zniwoleni jesteśmy raz jeszcze przestraszonych wszystkich zwolenników listy nr. 19, żeby się w ostatniej chwili nie dali zaskoczyć jakimkolwiek oszustwem wyborczym, jak sfalszowanymi gazetami, nadzwyczajnymi dodatkami pism, ulotkami itp. Podobno pewna grupa zamierza wydać sfalszowany „Dziennik Bydgoski“. Wprawdzie na podstawie przepisów prawnych, u nas obowiązujących twórców oszustwa wyborczego jak i ich pomocników czeka kara więzienna, ale tak jak złodziej kradnie w nadzieji, że go nie złapią, tak i oszust polityczny dokonuje dzieła swego w nadziei bezkarności.

Równocześnie prosimy wszystkich zwolenników listy nr. 19, żeby przed głosowaniem obejrżeli kartkę z wszystkich stron, czy poza numerem nie ma na niej jakiegokolwiek napisu. Kartki muszą być białe i mogą nosić jedynie wypisaną albo wydrukowaną liczbę 19. Wszystkie inne kartki są nieważne.

Wreszcie zwracamy się do zwolenników naszych z gorącym apelem, aby naszym mężom zaufania pomagali, informując o wszelkich zauważonych brakach, nadużyciach itp. biuro wyborcze Katolickiego Bloku Ludowego mieszczącego się przy ul. Dworcowej nr. 2 (telefon 12-99 i 6-99).

Komisarz Wyborczy Katolickiego Bloku Ludowego listy nr. 19 E. Bigoński.

Falszerstwa się zaczęły.

W Łodzi ogłosił sanacyjny „Kurjer Łódzki“ notatkę, którą chciał osłabić tamtejszy Katolicki Blok Ludowy. Świadomie kłamiąc twierdził bowiem, że Chadecja Bydgoska nie wystawiła własnej listy a połączyła się z jedynką.

W odpowiedzi na to rozlepili nasi koledy łódzcy w całym mieście „Dziennik Bydgoski“ w którym pisaliśmy o tem, dlaczego Ch. D. nie może iść z Be-Be.

kurs tego, co tu usłyszał. Nie byłoby to pożądaną przez wzgląd na Priwima, którego Rafał miał specjalnie na oku. Ano, dąsałem się na gadulstwo Ewy, a sam co? — karciał się w myśli. Widząc, iż Kochaut znowu usta otwiera, ziewnął całkiem oficjalnie i podparłszy głowę rękami, udał, że ma ochotę na małą drzemkę. Na szczęście przyszło pewniejsze wybawienie w osobie służącej, niosącej wieść radosną, że obiad gotowy. Pojaśniała twarz reportera, jakby na nią padło światło wszystkich jupiterów z Hollywood i wszystkich reflektorów...

Rosły Kochaut z trudem mógł teraz dotrzymać kroku małemu Rafałowi. Dopędził go przecież i pochwylił jego dłoń w uścisk serdeczny...

— Dziękuję panu gorąco... Dobrze to czasem porozmawiać z mądrym człowiekiem; od razu we łbie jaśniej się robi i raźniej w sercu — rzekł.

Wygodzony reporter, wpatrzony w czarowną wizję niedzielnego obiadu w gościnnym dworze, nie zastanowił się nawet, za co mu ten dryblas dziękuje. Ale Kochaut sam uznał za stosowne to wyjaśnić...

— Bo teraz wiem, że panienki krzywdą to i moja własna. I jeśli pan przyjechał tu poto, by bronić pannę Ewę przed jej wrogami, to będę pańskim wiernym pomocnikiem. Już my na spółkę przygrzejemy zdrowo! — Zaciśnął ciężkie kulaki, zgrzytnął zdrowymi zębami i z dziką pasją jał sobie poświstywać „Czerwony Sztandar“.

W niedzielę i święta Kochaut był proszony do stołu dziedziczki. Zasiadli więc we czworu: Ewa na honorowym miejscu, naprzeciw niej „pan rządca“, wyelegantowany z prowincjonalną pre-

tensjonalnością, zaś po bokach Priwim i Rafał. Ku jego udręce Kochaut wziął na gadanie. Raz po raz nawracał do niedawnej rozmowy w ogrodzie, czynił nieśmiało przytyki do mrukliwego Priwima, zato rozpytywał się w pochwałach nad Rafałem, który męki przechodził, czując na sobie pytający wzrok Ewy. Wiedział, że ona się dziwi i przeklinał w duchu gadulstwo Kochauta i własną niepowściągliwość dzisiejszą. „Ktoby się spodziewał, że to bydlę takie głupie?“ rozmyślał, wywierając swój gniew na szparagach, które pałaszował bez litości. Pragnąc skierować rozmowę na inne tory, dobrał się do skóry stróżowi nocnemu, a pośrednio Priwimowi, w którego rękach spoczywał właściwie zarząd majątku Ewy. Przy mówili też sobie dość ostro i Jan Priwim obwieścił urbi et orbi:

— Panie Kochaut, polecam panu wydalić Rogalika natychmiast. I na przyszłość zechce pan te sprawy załatwić wprost ze mną, nie przez trzecią osobę! Niech se pan to spamięta.

— Niech se pan to najlepiej zapisze — parsknął Rafał, wpadając w świetny humor nadanemu mu mianem: „trzecia osoba“. Priwim połapał się, że z tem „se“ przedrzeźniają go bezczelnie, zawrzał gniewem, ale że wymowny nie był i lękał się nowych docinków, ograniczył się do szpikowania zuchwałca morderczemi spojrzeniami. Naciektryzowana atmosfera przeczyściła się dopiero przy deserze, gdy Rafał jał z głupia frant rozpytywać o szczegóły katastrofy „Vistuli“. — Jeśli pomnę, to jacht rozbił się w maju — lgał gładko, bo wiem ani nie pamiętał, ani Ewa o tem nie wspomniała.

(Ciąg dalszy nastąpi.)

niepodległościowców uderzył brytyjskiego lwa w najczulsze miejsce — w kieszeń.

Rezultaty bojkotu towarów europejskiego pochodzenia przywożonych na angielskich statkach przez angielskich kupców są znaczne. Ogólny przywóz do Indji w roku 1930 wynosił zaledwie 762 miliony rupji, wobec 1016 milionów w 1929 r. Angliści spadli w tym okresie z 439 milj. rupji na 312. Ponieważ rupja równa się ca 3 zł 60 groszy straty te są bardzo poważne. W momencie powszechnego kryzysu każde sto milionów złotych znaczą więcej niż dwieście w czasie dobrej konjunktury.

Lew brytyjski, przestał robić dobre interesy, przyciął się, schował pazury i siadł do okrągłego stołu aby radzić nad obdarzeniem Indji niepodległością, któraby pozostawiła na miejscu angielskie wojska, angielskich urzędników, wspaniale opłacanych, i przedewszystkiem angielskich kupców.

Przedmiotem obrad jest raport słynnej komisji Simona, memoriał Lorda Irwina, wice-króla Indji i wnioski indyjskiej delegacji. Komisja Simona proponuje stworzenie rodzaju stanów zjednoczonych, złożonych z poszczególnych „niezależnych” królestw, pozostających pod rządami maharadzów i pozostałych prowincji, różniących się językiem i religją. Lord Irwin jest bardziej konserwatywny i radzi się nie spieszyć. Pragnie on ustanowienia rodzaju podwójnej władzy zwierzchniej. Wnioski indyjskiej delegacji idą w kierunku przekształcenia na niezależne dominjum na wzór Kanady lub Australji z pozostawieniem jednak Anglikom dziedziny polityki zagranicznej i organizacji wojska, które ma być woli zindjanizowane.

Ghandyści na konferencję nie przybyli. Urządzili jej natomiast u siebie w domu huczne owacje przy pomocy bomb i nawiązywali do dalszego bojkotu towarów angielskich. Wysiłek ich nie może rokować wielkiego powodzenia.

Delegaci londyńskiej konferencji według wszelkiego prawdopodobieństwa na kompromis pójdą. Przedewszystkiem będą się starali wykorzystać korzystną chwilę. Rząd Mac Donalda chyli się przeciw ku upadkowi. Od konserwatystów, którzy po nim nastąpią nie da się już tyle wytargować.

Delegacja ta musi również wziąć pod uwagę położenie swego własnego kraju. Jest on bardzo bogaty we wszelkie dobra naturalne, w kolosalną liczbę ludności, wynosząco około 350 milionów ludzi i posiadając niemal światowy rekord nędzy. Dochód narodowy tego kraju podzielony na głowę obywatela wynosi 360 złotych rocznie czyli 20 złotych miesięcznie...

Każdy miesiąc walki z Anglikami, przynosi pyrrusowe zwycięstwa. Jedni ponoszą straty handlowe, a drudzy cofają się w rozwoju gospodarczym, bez którego nie mogą marzyć o jakiegokolwiek niepodległości.

Naogół więc horoskopy konferencji są oceniane optymistycznie.

St. R.

Biskup gdański w sprawie wyborów.

(KAP) W niedzielę dnia 9. bm. jako w ostatnią niedzielę przed wyborami do sejmiku gdańskiego, wyznaczonymi na dzień 16. bm., we wszystkich kościołach diecezji gdańskiej odczytany został list pasterski JE. ks. biskupa O'Rurke'a do wiernych w sprawie udziału katolików-gdańszczan w wyborach.

Ks. biskup wskazał w liście pasterskim na fakt, że przy wyborach chodzi nie tylko o sprawy polityczne i ekonomiczne, ale o sprawy wielkiej wagi natury duchowej. W przyszłym sejmie bronić wypadnie przestrzegania zasad chrześcijańskich w ustawodawstwie społecznym w dziedzinie szkolnictwa, a więc nauki religii w szkołach, w dziedzinie ustroju rodzinnego itp. W tych wszystkich wypadkach zasady, przez Kościół katolicki głoszone, winny znaleźć swych obrońców, a obrońców tych przez swe głosowanie mają za obowiązkiem powołać prawdziwi i rzetelni wyznawcy wiary katolickiej.

Zachęca przeto ks. biskup do wzięcia udziału w wyborach i do głosowania według głosu sumienia na ludzi, którzy dają gwarancję, że bronić będą głoszonych przez Kościół katolicki podstawowych zasad religii.

Szczegóły nieudanej ucieczki oszusta Długockiego.

Jak już donosiliśmy, zuchwały oszust od dłuższego czasu ścigany przez policję, Stanisław Długocki, który występował w charakterze sędziego śledczego, a następnie wywiadowcy policji, dopuszczając się w ten sposób najrozmaitszych kradzieży i oszustw, został po aresztowaniu na mocy decyzji władz sądowych osadzony w więzieniu we Warszawie. Długockiego osadzono w więzieniu śledczym, gdzie go zamknięto w jednej celi z Edwardem Adamczykiem, który odsiadywał 6 miesięcy kary za kradzież.

Adamczyk miał być zwolniony z więzienia po odsiedzeniu wymierzonej mu kary. Długocki, chcąc się za wszelką cenę wydostać na wolność, wymyślił następującą mistyfikację. Zaproponował on Adamczykowi, że gdy do celi przyjdzie klucznik i zawezwie go do kancelarii, on uda się za klucznikiem i w ten sposób odzyska wolność, jako Adamczyk i za tę przysługę obiecał Adamczykowi 1000 zł. Umówił się z nim nawet, że gdy obaj znajdą się na wolności, spotkają się w kawiarence przy ul. Długiej nr. 9.

Adamczyk, wedle twierdzenia Długockiego, tak czy tak zostanie zwolniony, gdy władze więzienne spostrzegą omyłkę. Zaznaczyć trzeba, iż cela, w której siedzili wymienieni przestępcy, podlegała nowemu klucznikowi, dotychczasowy bowiem przeniesiony został do innych funkcji.

Wszystko byłoby się udało, gdyby nie nieoczekiwane spotkanie w kancelarii więziennej. Długocki opuścił celę jako Adamczyk i odprowadzony przez klucznika, znalazł się w kancelarii więziennej, gdzie miałno dopełnić formalności. W tym czasie zupełnie przypadkowo, w pewnej sprawie służbowej, znajdował się w kancelarii wywiadowca policji śledczej, który prowadził dochodzenia w sprawie Długockiego. On też zwrócił uwagę na podobieństwo zwalnianego więźnia do Długockiego i udaremnił mistyfikację. Długocki powrócił do celi. Zatrzymany został również Adamczyk. Będzie on odpowiadał za usiłowanie ułatwienia ucieczki więźniowi.

Zuchwałe włamanie do sklepu jubilerskiego.

Lupem włamywaczy padły kosztowności 30 tys. złotych.

Wielkie włamanie sklepowe miało miejsce w Drohobyczu. Ofiarą włamywaczy padł sklep jubilerski Jonasa Habermana. Włamanie dokonano w nocy między godziną pierwszą a trzecią. Sprawcy najpierw przeszli przez podwórze z tylnego skrzydła domu do sieni, a następnie do piwnicy. Tu w murze wybili otwór, wybierając kilkanaście cegieł, poczem przepiłłowawszy jeszcze otwór w desce, znaleźli się już w sklepie.

Lupem włamywaczy padły drogocenne pierścionki, i wiele innych kosztowności. Sprawcy usiłowali również rozbić kasę wertheimowską, na co wskazywały rysy na ścianach kasy. Zaniechali jednak tego, obawiając się prawdopodobnie zwrócenia na siebie uwagi stróża nocnego, wartującego w pobliżu sklepu. Prócz wyżej wymienionych przedmiotów złodzieje skradli ponadto kilka drobniejszych rzeczy z wystawy.

Według zeznań poszkodowanego ogólna szkoda wynosi blisko 30.000 zł. Towar nie był ubezpieczony.

Kradzież zauważono dopiero wieczorem, gdyż sklep przez cały dzień był zamknięty. Natychmiast przybyła policja, która wszczęła energiczne dochodzenia. Na miejscu czynu znaleziono

jedynie narzędzie: nóż szwowski, którym sprawcy postugiwali się do rozbijania szuflad. Nóż ten naprowadził władze policyjne na właściwy trop. Ustalono bowiem, że pozostawiony przez sprawców nóż pochodzi z kradzieży z sąsiedniego sklepu skór, którą to kradzież popełniono rok temu. Sprawcy zostali wówczas wysledzeni i zasądzeni przez sąd w Samborze. Po odsiedzeniu kary, jeden z sprawców owej kradzieży został właśnie niedawno wypuszczony na wolność.

Pomysłowy oszust nabrał niemieckich arystokratów.

Aresztowano w Düsseldorfie Wilhelma Piepera, pseudo-literata, który zdołał wyłudzić od szeregu arystokratów niemieckich około 150.000 marek.

Pieper podawał się za delegata amerykańskiej organizacji, która poleciła mu założyć szpital dla niemieckich dzieci w Nadrenji. W ten sposób zdołał oszust obalamucić księcia Meklemburskiego, wmawiając mu, że w Ameryce udało mu się zebrać na ten cel ponad milion dolarów. Ks. Fryderyk Meklemburski dał Pieperowi listy polecające w podróż propagandową po Niemczech. Pieper wyludził na tej podstawie pie-

DOSKONAŁE
PRZYLEGAJĄCE

PUDRY MAJOLA

W PROSZKU
I
PRASOWANE

Strajkujący tramwajarze chińscy

przewoźili darmo pasażerów.

Oryginalny strajk urządzili niedawno w Pekinie pracownicy tramwajowi. Mianowicie motorniczy i konduktorzy nie tylko nie zatrzymali ruchu tramwajów, lecz, przeciwnie, utrzymywali ten ruch z tą jednak różnicą, że konduktorzy nie pobierali żadnej zapłaty od pasażerów. Wynik tego oryginalnego strajku był taki, że ludność całego miasta korzystała bezpłatnie z przejazdu tramwajami, a towarzystwo tramwajowe poniosło wielkie straty i było zmuszone do ugody z pracownikami.

Krwawa zemsta korsykanina.

W Bastji na Korsyce rozegrał się znowu jeden z tych dramatów, które w tamtej okolicy nie należą do rzadkości.

Do miejscowej kawiarni wszedł nagle jakiś młody mężczyzna i dał kilka strzałów rewolwerowych do znajdujących się w lokalu osób, poczem natychmiast oddalił się.

Z pośród trafionych dwaj ludzie zostali zabici na miejscu, a trzeciego z czterema kulami w głowie i w piersiach przewieziono w beznadziejnym stanie do szpitala.

Morderca, którego wkrótce potem aresztowano wzbrania się udzielić jakichkolwiek wyjaśnień swego krwawego czynu. Przepuszczają, że chodzi tu o akt zemsty, która na Korsyce jest jeszcze ciągle na porządku dziennym.

Na rykowisku.

Megafon jako apologeta Sanacji. — Polityka i operetka. — Ludzie dostają obłąkania a megafon ryczy dalej. — Eremita w borach Tucholskich. — Wzbogacenie arsenatu im. Piłsudskiego.

Bydgoszcz, 14 listopada.

Sanacja na Placu Teatralnym urządziła sobie rykowisko. Rykowisko wyborcze. Z balkonu teatralnego grzmi olbrzymi megafon, sławiąc jedynekę, jej mężów czołowych, i to wszystko, co jeszcze z nich będzie albo być może. Przechodnie z początku słuchali z zaciekawieniem tych grzmotliwych poryków blaszanej trąby. Ale prędko poczęły im uszy puchnąć. Ledwo trąba zarechotała, co bywa wstępem do jej krasomówczych produkcji, ludzie pierzchali jak stado królików, gdy wpadnie między nich chciwy łupu ogar.

Trzeba więc było coś obmyślić, aby ludzi nie płoszyć, a utrzymać ich na miejscu. Aż wykombinowano niezły sposób. Megafon, zamiast z miejsca zdradzać swe przeznaczenie agitacyjno-wyborcze, zaczyna najpierw grać operetki i wygłaszać kabaretowe kuplety. To ciągnie. Więcej ciągnie niż uwielbianie Sanacji i zalecanie jedynek jako lekarstwa na wszystkie dolegliwości narodowe.

Naturalnie, że po każdej arji operetkowej czy kabaretowej następowal głośny tusz na cześć Sanacji. Słuchacze niecierpliwili się, ale nie uciekali w nadziei, że zaraz potem usłyszą znowu „Nitouche” albo „Sztylet”, albo „Księżniczkę Chicago”. I to

ich nigdy nie zawiodło. Po każdej tubalnej zapowiedzi „Jedyńka tylko gwarantuje nam poprawę gospodarczą!” rozlegała się na tychmiast wesoła piosenka: To możesz opowiadać twojej babci! Taka albo inna w tym guście.

Powyżej opisane dziwowisko odbywa się na Placu Teatralnym dzień w dzień mniej więcej do północy. Megafon wyje tak głośno, że niedorówna mu żadna tuba ani klakson samochodowy. Nawet syreny fabryczne milczą, zawstydzone, czując swoją niemoc wobec tego blaszanego smoka. Wokół gmachu teatralnego są banki, biura, magazyny, kancelarie i prywatne mieszkania. Właściciele ich są bliscy obłądki. Ani pracować, ani rozmawiać, ani jeść, ani spać. Jeden z nich na głos życzył Sanacji zwycięstwa i naglej śmierci przytem. Odwieziono go do szpitala.

Inny współmieszkaniec Placu Teatralnego popadł w idee fixe, że dostał się do domu obłąkanych, i woła ciągle, aby mu podano przysnucie i kaftan bezpieczeństwa. Chce w ten czy z tem jechać do Warszawy. W jakim celu — nie można się od niego dowiedzieć, bo go zupełnie zamroczyło.

Dyrektor Stoma, najbardziej wystawiony i narażony na te sanacyjne grzmoty, uciekł podobno z Bydgoszczy i tuła się w

półbraniu w borach Tucholskich. Deklamuje tam z patosem króla Leara i nawołuje społeczeństwo do zgody. Poza tem jest zupełnie normalny. Przegląda nawet raporty kasowe z przedstawień, i stara się z nich wykombinować, ile to pokumanienie się z Sanacją dało mu czystego zysku.

Niedziela, jako dzień wyborczy, będzie i dniem największego natężenia dla megafonu, który na wilgotnym powietrzu dostał chryпки i grozi mu operacja migdałkowa. Potem złożony zostanie w

Monografie tego gramofonu ma napisać Kaden-Bandrowski. To są projekta na jutro. Ale pojutrze może przynieść wielkie zmiany.

Roznamietnienie wyborcze powodem tragedji rodzinnej

Na tle wyborów do rady narodowej w Austrii rozegrała się w Dornhirm (Przedarulanja) krwawa tragedia rodzinna. Członek partji komunistycznej, mechanik Antoni Bauer, chciał zmusić córkę swoją, aby również głosowała na listę komunistyczną, a gdy ta wzbraniała się uczynić zadość woli ojca, rzucił się na nią i począł dusić. Na krzyk dziewczyny nadbiegł jej brat, który stając w obronie siostry, dobył rewolwera i oddał do ojca kilka strzałów, raniąc go śmiertelnie. Przewieziony do szpitala mechanik zmarł, syn zaś jego został aresztowany.

ODPOWIEDZI REDAKCJI

S. B. Czekaj Knieja. W tej chwili — nie. Prosimy się zgłosić za kilka miesięcy.

Ala — Ani przed wyborami, ani po wyborach.

Pożegnanie pana Charles Dewey'a. (Zamiast Kroniki Niedzielnej).

Bydgoszcz, 14 listopada.

A gdy opuszczasz nasze biedne progi, cała Cię Polska żegna najgoręcej, życzy Ci zdrowia i szczęśliwej drogi i abys do nas nie powrócił więcej. Bo Ty, kierując skarbowym wolantem, nie gościem nam byleś, tylko policjantem.

Ja to rozumiem, że kto grosze niesie, ten też dłużnika uważa za ciurę, więc traktowali nas Twoi Jankesi jak rzeźmieszka albo lupiskórę. Na ucho Ci powiem, że to nic nie szkodzi, tu działacz im większy, tem pewniej jest z Łodzi.

Choć mam Twą pracę za bardzo owocną, to jeśli mnie jednak nie mylą pozory, z onych dolarów, strzeżonych tak mocno, ktoś musiał sporo chapnąć na wybory. Tu gdybyś krzyknął: lapy precz, zum Teufel! miałbyś dziś pomnik niczem wieża Elfel.

Nie żalowałeś też Polsce kadzidła w każdej okazji i w każdej imprezie — prawda, że dużo było w tem i mydła, lecz dziś bez mydła nigdzie się nie wlezie. Racz mi powiedzieć, panie Dewey, szczerze, czy się tych praktyk uczył w Belwederze?

Za Twoją pracę, drogi panie mister, taką z kas naszych ciągnąłeś walutę, że wojewoda albo i minister mógłby akurat być Ci pucobutem. (Nie ostałby się za morzem atoli nasz pan minister w pucobuta roli.)

Wiesz, kto Cię w Polsce pożegna bez żalu? Nasze kobiety. No i mają rację. Wszak propagandę glosiłeś perkalu

aby jedwabne wygrzyż kombinacje. Ten dzięki pomysł zawiódł Cię, niestety! Któż dziś barchanem zdobywa kobiety?

Twierdzisz, że Polskę czeka los szczęśliwy, że nadzwyczajne widoki my mamy, lecz ja się pytam, co mam z perspektywy i co nam z onej pięknej panoramy? Próżno o mister, zażywasz nas z mańki, bo nikt nam nie nieda na mydlane bańki.

Mówisz, że lata w Polsce przepędzone to najszcześniejsze w Twojem życiu chwile. Kto chce niech wierzy. Ja na Twą obronę powiedzieć wszystkim mogę tylko tyle: Ty będziesz czuł się szczęśliwy nad życie, gdy powiesz nam: ade! już mnie nie [ujrzycie! St. B.

W kołach sanacyjnych stolicy nie wierzą w zwycięstwo jedyńki. Zbliżone do rządu sfery polityczne zastanawiają się nad zmianą kursu.

(Telefonem od wł. współpracownika).

Warszawa, 15. 11. W kierowniczych kołach sanacji zapanowało poważne zaniepokojenie i to na podstawie raportów i wiadomości, dochodzących do stolicy z wszystkich stron kraju. W chwili, kiedy kampanja wyborcza dobiega końca, staje się rzeczą zupełnie pewną, że **Be-Be nie zdoła zdobyć liczby mandatów, potrzebnej do zmiany Konstytucji, mianowicie 266.** W związku z tem rozważa się dalszy rozwój stosunków. Pierwotny plan sanacji, ponowne rozwiązanie Sejmu, został podobno porzucony, a to z tego względu, że przy rosnących nastrojach opozycyjnych nowa kampanja wyborcza, którą można nazwać niekrwawą wojną domową, musiałaby poważnie osłabić kraj cały, przyczem nie ma żadnych gwarancji, że obóz rządowy w takich warunkach zwycięży. Wybitni państwowcy z obozu sanacyjnego wysuwają wobec tego myśl nawiązania wreszcie stosunków z grupami narodowymi prawicy i środka N. D., Ch. D., N. P. R. i Piast i doprowadzenia tą drogą do pacyfikacji (uspokojenia) kraju. Według krążących na tem tle pogłosek na czele rządu stanąłby w tym wypadku naogół bardzo lubiany generał Sosnkowski, znający teren parlamentarny znakomicie, a marszałkiem Sejmu miałby zostać czołowy kandydat Katolickiego

Przegląd społeczno-religijny. „Film i religja”. — Groźne przestrogi arcybiskupa praskiego. Przykra sprawa.

Arcybiskup Pragi ks. dr. Franciszek Kordac napisał dla wydawanego przez Ligę Narodów „Międzynarodowego Przeglądu filmów pouczających” artykuł na temat „Film i religja”. Niezwykle mocne słowa czeskiego księcia kościoła zasługują na uwagę całego świata, czego dowodem jest ich echo i w prasie niekatolickiej.

Ks. arcybiskup, podkreślwszy rolę propagandową filmu, zaznacza, że **katolicy pozwolili się w tej dziedzinie prześcignąć przez bolszewików.** Ten błąd należy naprawić, lecz katolicy nie powinni się ograniczać do produkcji filmów z życia świętych, które przeważnie wypadają nudnie, lecz skoncentrować główną uwagę na **sprawy społeczne.** Albowiem „żyjemy w wielu ka-

pitalizmu, pod którego ciężarem katolicy tak samo cierpią, jak socjaliści i marksyści”. Gdyby św. Paweł żył w naszych czasach, powiedział ks. arcybiskup, **użyłby dla głoszenia ewangelji filmu.**

W zaniechaniu spraw moralnych leży przyczyna powszechnego upadku cywilizacji. Żyjemy na przełomie historii, jakiego nie było od czasów wędrówki ludów. **Wielkie wydarzenia rodzą się tylko z morza krwi.** Warunki dla takiego rozlewu krwi istnieją w dzisiejszym ustroju społecznym. Punkt kulminacyjny jego rozwoju zbliża się. Przejrzeli to właśnie niezwykle bistro bolszewicy. I uruchomili wszystkie dzwignie, by tę katastrofę wywołać. **Biada narodom, których mężowie stanu jej nie przewidzą, albo — przewidziawszy, jej się nie przeciwstawia.** Świat dojrzał do rewolucji powszechnej, o ile potentaci i kapitaliści nie uznają praw chrześcijańskich, wtedy świat cały spłonie w czerwonym morzu płomieni.

Istotnie, chociażby nawet i tak pesymistycznie obecnej sytuacji nie oceniać, jest faktem niezaprzeczalnym, że **zdecydowanej, konsekwentnej i z niezwykłą energią prowadzonej akcji czerwonych podpalaczy nie przeciwstawia się żaden jako tako współmierny wysiłek obozu chrześcijańskiego.**

Ani w dziedzinie propagandy, przy której filmy olbrzymią rolę odgrywać muszą — ani w dziedzinie pozytywnego załagodzenia antagonizmów klasowych i usunięcia przyczyn obecnej nędzy ekonomicznej i moralnej **nie widzi się większego roszachu po naszej stronie.** Są liczne i piękne poczynania różnych ugrupowań i jednostek dobrej woli, ale to wystarczyć nie może; konieczną jest **dziś wielka mobilizacja światowej straży pożarnej dla zalania tlejących ognisk. Jedność i współdziałanie narodów chrześcijańskich staje się problemem nie tylko aktualnym, ale wprost palącym.**

W popularnym dzienniku paryskim „L'Ami du peuple” ukazał się artykuł p. E. Gascoina, którego nie można pominąć milczeniem. Autor pisze o okólniku ks. kardynała Verdier, arcybiskupa paryskiego, który rzekomo miał polecić księdom obcokrajowcom, przebywającym we Francji, by **ograniczyli swą działalność nauczycielską do uczenia dzieci, nieznających dostatecznie swego języka ojczystego, a katolikom obcokrajowcom poleca, by wstępowali tylko do francuskich towarzystw.** Panu Gascoin bardzo **podoba się to wezwanie, i zaznacza on z całą otwartością, że chodzi tu o uzupełnienie brakującego przyrostu natu-**

Bloku Ludowego b. premier Ponikowski. Wyrazem zamierzonej zmiany kursu ma być m. in. likwidacja Brześcia n/B. i rozpoczęte już przewiezienie posłów z więzienia wojskowego do więzień cywilnych.

Byłoby to najszcześniejsze wyjście z niezwykle zaognionej sytuacji wewnętrzno-politycznej a równocześnie oznaczałoby to tryumf myśli Katolickiego Bloku Ludowego, rzuconej w kraj jako podstawowe hasło wyborcze.

(Dodamy od siebie, że rozwój wypadków w tym kierunku będzie tylko wtedy możliwy, jeżeli społeczeństwo poprze Katolicki Blok Ludowy listę nr. 19 i w ten sposób da rządowi w spokojny ale poważny sposób do zrozumienia, że chce, aby między rządem a Sejmem nie było walki a rzetelna zaistniała współpraca i w kraju zapanował spokój — Red. „Dziennika Bydgoskiego.”)

Skład obecny Kolegium kardynalskiego.

Po śmierci dwóch ostatnich kardynałów Mistrangelo i Charost, liczba członków św. Kolegium wynosi obecnie 59, w tem 29 kardynałów narodowości włoskiej, a 30 innych narodowości. Z tej ogólnej liczby 26 kardynałów rezyduje przy Kurji rzymskiej. (KAP).

Wytnij i podaj dalej!

Wytnij i podaj dalej!

19

19

19

19

19

19

19

19

dnego przez asymilowanie najlepszych, wybranych elementów z pośród imigrantów. W tym celu należy zmobilizować wszystkie siły: prasę, szkoły, a także nienależnie — kościoły. Elementy, sprzeciwiające się tej akcji, należy z Francji usunąć.

Te wywody rzucają też jasne światło na fakt, że władze francuskie utrudniają księżom polskim wjazd do Francji.

Opowiadano sobie nieraz, że ambasada polska w Paryżu „podarowała“ naszą emigrację Francuzom. Nie wierzymy oczywiście w tak potworną plotkę. Faktem jest jednak, że nie widzi się celowej i energicznej akcji naszego rządu w obronie duszy i króciowych rzesz ludu polskiego. Niechętnie pomagają tej akcji przeciw księżom i niektórym wpływom czynnikom wśród nauczycielstwa polskiego we Francji; prezes związku tych nauczycieli oświadczył niedawno, że współpraca z duchowieństwem jest niemożliwa.

Skutki tego stanu rzeczy dadzą się łatwo przewidzieć. Emigrant, dla którego opieka duszpasterska na obczyźnie odgrywa rolę jedynego prawie oparcia moralnego przeciw obcym mu i wrogim wpływom nowego środowiska, w takich warunkach straci wszelką łączność nie tylko z Ojczyzną, ale i z Kościołem. Księża francuscy, zaiste mają dosyć zajęcia z nawracaniem swego spoganionego narodu. I winni być radzi z pomocy duszpasterskiej polskich, którzy przecież stokroć łatwiej mają dostęp do duszy ludu polskiego.

Nie sądzą oni też chyba, by nasz emigrant miał sposobność do „zbudowania się“ przy poznaniu religijnych stosunków Francji.

Niestety nacjonalizm okazał się tu silniejszym, niż poczucie interesów religijnych. Sądzi się zresztą, znając przyjaźń ks. kardynała Verdier dla Polski, że działa tu presja rządu. W rezultacie jednak nie tyle może Francja zyska nowych dobrych i rancuzów, ile zarobią na tem komuniści, zerujący na wszelkim rozkładzie moralnym. Rozumie my dobrze troski i aspiracje naszych sprzymierzeńców, nie my jednak ponosimy za to odpowiedzialność. Powstanie sprawy mniejszości narodowych we Francji — to kara naturalna za niemoralność kilku pokoleń. Lecz kary tej nie można usunąć przez krzywdy. — Każdy Polak jest wartościową częścią swego Narodu. Dusze ludzkie nie mogą być przedmiotem handlu, ani prezentów nawet dla najbliższego nam sprzymierzeńca. Polak jako lojalny obywatel Francji, korzystający z wszelkiej swobody rozwoju kulturalnego będzie dla naszych sprzymierzeńców stokroć cenniejszym na bytkiem, niż wynarodowiony... komunista.

W przykrej tej i drażliwej sprawie musimy się domagać stanowczego wystąpienia czynników miarodajnych.

A. N.

Jak małpa uspokoiła rozwydrzonych przeciwników politycznych?

W południowej dzielnicy Londynu odbywały się niedawno wybory uzupełniające. Wiadomo, że zimnokrwisty i zrównoważony zazwyczaj Anglik w dwu jedynie wypadkach traci panowanie nad sobą: podczas rozgrywki sportowej, i... na wiecu politycznym.

Więc też na zebraniu przedwyborczym, odbywającym się na dwa dni przed głosowaniem, panował nastrój niezwykle podniecony.

Sala rozbrzmiewała gwizdami, tupaniem, okrzykami. Nadaremnie przewodniczący próbował uciszyć zebranych, napróżno wywijał dzwonkiem. Tłum nie reagował na te rozpaczliwe nawoływania do spokoju.

Nagle... w powszechny ten harmider wpadł odgłos tłuczonego szkła. W oknie zamajaczyła na chwilę pokręcona postać wielkiego orangutana.

Małpa obrzuciła zdziwionym wzrokiem roznamiętniony tłum ludzi, następnie zaś jednym susem znalazła się

w samym centrum zgromadzenia. Radośnie ruszyła ku przewodniczącemu i wyrwawszy mu dzwonek jęła nim z pasją wymachiwać na wsze strony.

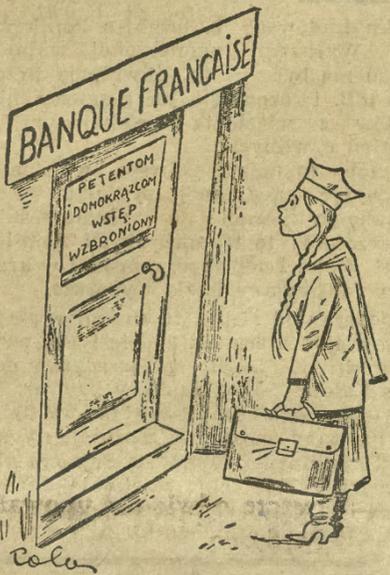
To, czego nie mógł dopiąć doświadczony w obcowaniu z masami — polityk, osiągnęła małpa. Tłum zamilkł, bojowy nastrój pierzchnął. Pocięzne miny, jakie wyczyniła małpa pobudziły co bliższych do śmiechu. Wkrótce cała sala śmiała się jednogłośnie.

Skończyłoby się wszystko zupełnie pogodnie, gdyby nie pewien, drobny zresztą epizod. Małpa mianowicie chwyciła do rąk kalamarza ze stolika przewodniczącego i cisnęła nim w niepokalanie biały gors koszuli jednego z obecnych.

Ostatecznie obrady zakończyły się w zupełnym spokoju.

Najgorzej podobno na tem zajściu wyszedł właściciel zwierzaka, — musiał bowiem płacić za szkody, jakich się jego wychowanek dopuścił.

Co warta taka przyjaźń?

Polska: Dla Chin i dla Bułgarii moja przyjaciółka ma pieniądze, tylko nie dla mnie!

Najstarszy człowiek świata oszustem.

Najpoważniejsze pismo lekarskie w Nowym Jorku urządziło ankietę między najwybitniejszymi lekarzami Stanów Zjednoczonych, zapytując, czy uważają to za rzecz

możliwą, aby przebywający obecnie w Ameryce b. tragarz turecki, Zaro Agha, uważany za najstarszego człowieka na świecie, liczył istotnie 156 lat. Lekarze mieli sposobność zbadać gruntownie tureckiego Matuzalema.

Większość lekarzy, powołanych do wydania swej opinii, oświadczyła po dokładnym zbadaniu Zaro Aghi, że jest rzeczą niemożliwą, aby liczył on 156 lat. Diagnoza brzmiała w tym duchu, że niewątpliwie Zaro Agha przekroczył 70-ty rok życia, lecz że dokumenty, któremi swój wiek wykazuje, należą zapewne do jego ojca, lub dziadka.

Zaro Agha więc jest oszustem.

Radość z nagrody Nobla popsuta... była żona.

Nawet tak wysokie wyróżnienie, jakim jest nagroda Nobla, ma swoje złe strony. Pierwszy z pośród amerykańskich pisarzy, nagrodzony literacką nagrodą Nobla Sinclair Lewis, krótko cieszył się sławą i bogactwem, które nań spadło. Oto pierwsza żona Sinclaira Lewisa, z którą rozwiódł się autor „Babbitt“ przed kilku laty, otrzymywała od ex-męża przysądzone jej przez sądy amerykańskie, alimenty w wysokości 200 dolarów miesięcznie. Dowiedziawszy się, iż mąż jej otrzymał nagrodę Nobla, wynoszącą prawie 50 000 dolarów, pośpieszyła z wnioskiem do sądów amerykańskich podania, w którym domaga się znacznego podwyższenia otrzymywanych alimentów. Zna-

20389

Sztuczna benzyna w tubkach

(Telefonem od własnego korespondenta)

Berlin, 14. 11. W zakładach I. G. - Farbenindustrie wynaleziono nowy rodzaj sztucznej benzyny w formie na pół płynnej zawartej w tubkach. Benzyna ta ma być tańsza aniżeli zapałki, ale jej zastosowanie jako środka napędowego jest ograniczone, natomiast nadaje się znakomicie do celów chemicznego czyszczenia. Laboratorium potężnego koncernu chemicznego I. G. - Farbenindustrie nazwało nową benzynę „Bonalit“.

AR.

Sukces polskiego baletmistrza w Budapeszcie.

W Operze Królewskiej w Budapeszcie wystawiono balet legendarny p. t. „Csongor i Tunde“, którego część baletową przygotował baletmistrz polski Jan Ciepliński. Krytyka podnosi jednogłośnie dobry smak, pomysłowość i doskonały układ taneczny polskiego baletmistrza.

leżli się obrońcy, którzy w błyskawicznym tempie wnieśli sprawę do sądu, znaleźli się też sędziowie, niezbyt przychylnie oceniający wysoce ironiczne potraktowanie życia amerykańskiego i jego obłudy przez Sinclaira Lewisa — i oto również w „błyskawicznym tempie“ zapadło orzeczenie, którego mocą laureat Nobla musi wypłacać żonie... 1000 dolarów miesięcznie. W motywach tego orzeczenia zostało zaznaczone, iż zmienione warunki materialne dotyczą także zobowiązań prawnych Sinclaira Lewisa wobec jego pierwszej żony.

Po czterech latach z wielkiej nagrody Nobla nic nie zostanie — przejdzie ona do kieszeni zaborczej żony pisarza.

Tygodniowy przegląd polityki zagranicznej.

Wybory w Austrii. — Kłamstwa przeciwników chrześcijańskiej demokracji. Wybory w Ameryce. — Przesilenie rządowe w Belgii. — Sprawa flamandzka.

W niedzielę 9 bm. odbyły się w Austrii wybory do parlamentu. Prasa berlińska wrogo usposobiona wobec rządu chadecji w Austrii, przepowiedziała, że podobnie jak w Niemczech, wzrosną w Austrii skrajna lewica i skrajna prawica. Opozycja austriacka rozszerzała wieści, jakoby rząd chadecji stosował terror. Kłamstwo wylazło z worka, jak sztydło. Socjaliści zdobyli przeciw jeden mandat więcej, czyli 72 mandaty, natomiast rządząca chadecja 66 mandatów zamiast 73. Przestała więc być największą frakcją parlamentu, a to z winy secesjonistów, którzy odłączyli się, przechodząc do bloku Schobera, który zdobył 19 głosów. Sojusznicy chadecji - Heimwehra zdobyła 8 mandatów. Ponieważ w bloku Schobera są zwolennicy koalicyjnych rządów z chadecją, nie spełnią się nadzieje socjalistów objęcia rządów nad Austrią. Przewidywania wyrażone przed tygodniem na tem samym miejscu, zasadniczo nie odbiegły daleko od rzeczywistości. Potwierdziła się teza, że wynik wyborów w Niemczech nie pozwala na żadne wnioski co do wyborów austriackich.

Kancelerz niemiecki Bruening, choć wywodzi się z katolickiego centrum, nie ma żadnego podobieństwa w charakterze z kanclerzem Vaugoinem.

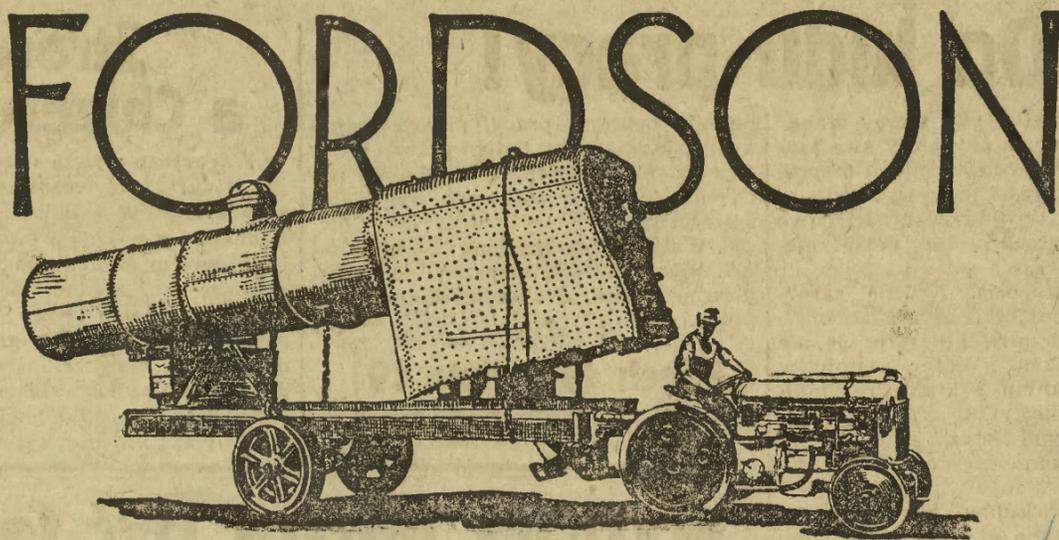
Jakże odmienne znaczenie mają wybory w Stanach Zjednoczonych? Przewszystkiem stara Izba Reprezentantów pracuje jeszcze do przyszłego roku, podczas gdy w listopadzie odbyły się wybory nowego składu na okres 2-letni. Poza tem odnowiono 1/3 składu Senatu, który wybrany na 6 lat, co 2 lata przez los pozbywa się 1/3 członków, poddając ich nowej próbie. Stany Zjednoczone nie przejęły francuskiego systemu parlamentarnego. W Ameryce niema rządów parlamentarnych, a więc izba reprezentantów niema prawa obalić rządu. Prezydent, wybierany przez specjalny sejm elekcyjny, sam odpowiedzialny jest za postępowanie swoje i swoich sekretarzy (ministrów). Ministrowie ci, mianowani przez prezydenta za zgodą senatu, odpowiedzialni są przed prezydentem i nie wolno im pojawiać się na plenarnych posiedzeniach parlamentu, jedynie w komisjach mogą wyjaśniać przedłożenia rządowe.

Prof. Makarewicz, znany chadecji polityk, który w Stanach Zjednoczonych przebywał dłuższy czas dla studjów urzędów państwowych, opublikował swoje wrażenia z tej dziedziny. Kto pragnie samodzielnie zdobyć sobie właściwą wiedzę polityczną, niech sięgnie poza to do pracy prof. Szelażowskiego o konstytucji Stanów Zjednoczonych. Takie studia porównawcze pozwolą nam lepiej zrozumieć, co we własnym kraju jest dobre, a co i jak należałoby naprawić.

Bo chyba jasne jest, że jeśli gra towarzyska w 66 wymaga posiadania kilkudziesięciu kart o ustalonym wyglądzie, a więc barwach i figurach unormowanych, to polityka traktowana choćby tylko jako namietność kawiarniana, tem więcej wymaga posiadania w głowie pewnych ustalonych pojęć o różnicach w konstytucji Polski i Francji, Szwajcarii i Stanów Zjednoczonych.

Dzienniki wprawdzie najwięcej miejsca poświęcają omawianiu wypadków politycznych, jednak nie dają one systematycznego kursu, przypuszczając, że czytelnicy gdzieś indziej zdobyli sobie podstawowe wiadomości, podobnie jak podając przepisy kucharskie, nie dostarczają produktów potrzebnych do kuchni.

W dziedzinę humorystyk wraca niemal to, co prasa europejska pisała o wyborach do obu izb czyli Kongresu Stanów Zjednoczonych. Europa przeżywała właśnie krótko przedtem wybory niemieckie i austriackie. Tu i tam parlament stanowi o losie rządu. Dziennikarze europejscy w pierwszej chwili zapomnieli, że największa i naj-

jest przeznaczony
do najcięższych przewozów.

Przewóz wielkich ciężarów jest oddawna kłopotliwym zagadnieniem dla przemysłu: obecnie, dzięki wprowadzeniu traktora przemysłowego Fordson, zagadnienie to zostało całkowicie rozwiązane.

Mocna konstrukcja 30-stokonnego Fordsona, jak również zwiększona waga jego potężnych kół, zapewniają przy wszelkich warunkach zadowalającą wydajność pracy. Przytem Fordson jest tani w użyciu.

Do tego dochodzi jeszcze gwarancja Ford Motor Company za dobroć materiału — prawdziwy przewrót w dziedzinie handlu traktorami.

Kto ma trudności przy przewozie, które pragnie racjonalnie i oszczędnie pokonać, powinien dziś jeszcze odwiedzić upoważnionego przedstawiciela Fordsona.

GWARANCJA

Ford Motor Company ręczy za dobroć Fordsona, gwarantując zamianę każdej części, u której zostanie stwierdzony błąd fabrykacji lub wada materiału, przyczem wynagrodzenie przedstawiciela za dokonanie zamiany nie zostaje liczone klientowi.

Fordson

LINCOLN FORDSON

FORD MOTOR COMPANY

29156

starszą republiką świata (obok małej Szwajcarii) ma inny system rządów, niezależny od parlamentu, i zaalarmowali świat rzekomą klęską Hoovera.

Po kilku dniach uświadomiono sobie różnicę. Dziś wiadomo, że demokraci zdobyli dużo mandatów, jednak większość posiadają jeszcze nadal republikanie. W praktyce trudno określić różnice programowe obu partii. Są to dwa przedsięwzięcia, walczące o wydobycie najpopularniejszych hasel, pociągających wyborców.

W Belgii ustąpił gabinet Jaspara. Trudno będzie ustalić nowy rząd. Chodzi bowiem o przyszłość Belgii, której ludność jest dwujęzyczna. Przed 100 laty Belgja z Holandją tworzyła jedno państwo. Z powodu różnic religijnych katolicka w przewadze część oderwała się i utworzyła monarchję belgijską. Duszą ruchu niepodległościowego byli francuscy Walonowie. Oni też objęli stanowiska państwowe. Flamandowie religją katolicką różniący się od Holendrów i bardzo bliżej 20 milionom ludności Niemiec, mówiących narzeczami dolno-niemieckimi (platt) żądają równouprawnienia. Dotąd językiem państwowym Belgii jest francuski, a we flamandzkiej części obok tego uznawany jest flamandzki. Flamandowie żądają, aby we flamandzkiej części ich język był państwowym. Trudności są natury uczuciowej. Niemcy w czasie okupacji narzucili się Flamandzkom na opiekunów, w Gandawie otworzyli uniwer-

sytet flamandzki i uwzględnili wiele dawnych życzeń tej ludności. Raz po raz ujawnia się niemiecka akcja szpiegowska wśród Flamandów, podobnie jak w Polsce wśród Rusinów. Stąd wielkie są obawy, aby w razie udzielenia autonomji Flamandom Niemcy nie opanowali przywódców flamandzkich w celach rozbicia Belgji. Tymczasem nikt nie myśli o drugiej możliwości, że

w Niemczech są obszary sąsiednie z Belgją, językiem i religją bliższe Flamandom niż Prusakom. Może zechciałyby one przez plebiscyt w jakimś przyszłym Związku Europejskim przyłączyć się do Belgji i korzystać z jej bogatych kolonji? Jest to jedno z najbardziej palących zagadnień Europy.

A. P. B.

O zajadłości partyjnej.

Ks. proboszcz Krysiński z Kaszub nadał nam obszerny list, którego niestety w całości podać nie możemy, bo brak nam na to miejsca. Mówi on o przyczynach, które sprawiają, że chrześcijańska miłość braterska obraca się w pogańską nienawiść jednego do drugiego. Zamiast łączyć wszystkie siły, o czym mówili w Kościelnicy X wice-minister Zongołowicz i wojewoda Lamot, widzimy terror i gwałt, któremi nie rozbudza się miłości Ojczyzny, lecz wywołuje niechęć i rozgorzyczenie.

Kończy ks. prob. Krysiński swoje prawdziwie obywatelskie poczucie owiane uwagi jak następuje:

My Polacy na Kaszubach też jako endecy czy chadecy czy enperowcy Polski bronić będziemy, swoje obowiązki względem Rządu Polskiego spełnimy, potępimy wszelką pracę antypaństwową i zastrzegamy sobie prawo skupiania się koło Wodza narodu, pana Marszałka Piłsudskiego na równi z innymi partjami. Owszem było bardzo pożąda-

nem, aby na Pomorzu do wyborów utworzono jednolitą listę polską, bo wtedy wrogowie nasi przekonaliby się o naszej sile, naszej jedności i przewadze. Za to, że ważna ta sprawa nie udała się, ponoszą winę ci, którzy do tej sprawy się źle zabrali.

Polacy Kaszubi! Na pewno oczekujecie od nas kapłanów wskazówki z ambony, na którą listę głosować trzeba. Czyniecie nam z tego zarzut, że milczymy. Nie na to jest ambona i kapłan ho nie są upoważnieni i przeznaczeni do agitacji partyjnej. Możemy Wam tylko zgodzić z nauką wiary św. powiedzieć, że jest Waszym świętym obowiązkiem stanąć do urny wyborczej i oddać głos swój, i to na listę tych kandydatów, którzy według sumienia Waszego gwarantują owocną pracę dla dobra Państwa i kościoła katolickiego, a to mogą tylko tacy, którzy nietylko noszą imię Polaka katolika ale przede wszystkim po polsku i katolicku żyją i działają Ks. Krysiński, proboszcz.

Do ludu pracy!

Zbliża się chwila, gdy mamy stanąć do urn wyborczych, aby głosy swe rzucić na szalę i zdecydować niemi o sprawach bytu naszego i naszych rodzin.

Wybierać mamy przedstawicielstwo narodowe w sytuacji dla Polski niezmiernie ciężkiej.

Sróży się bezrobocie. Nędzne zarobki warstw pracujących są obniżane.

Kwestja bezdomności dotychczas nie została zażegnana. Wobec zastojów w ruchu budowlanym i braku racjonalnego planu budowy mieszkań dla ludności niezamożnej oraz kredytów na ten cel, grozi nam klęska mieszkaniowa.

Drożyzna artykułów pierwszej potrzeby trwa, mimo niskich cen na płody rolne. Wzmaga się nędza mas pracowniczych miast i wsi — oto ponury obraz dzisiejszego życia w Polsce.

W tych warunkach musi naród wybrać takich przedstawicieli, którzyby znaleźli środki zaradcze przeciw trapiącym nas bolączkom.

Nadzieje te nie ziszczą się, jeżeli szerokie masy wyborców dadzą posłuch awanturniczemu i niebezpiecznym dla przyszłości Polski hasłom i dążeniom pewnych grup politycznych.

Rzemieślnik i robotnik polski chce pracy i chleba.

Tymczasem atmosfera walk i nienawiści wpływa źle na rozwój gospodarczy kraju i powoduje bezrobocie i nędzę.

Polskie Stronnictwo Chrześcijańskiej Demokracji, idące wspólnie z innymi organizacjami do wyborów pod nazwą

„Katolicki Blok Ludowy“ lista nr. 19

zawsze dawało dowody swej troski o lepsze jutro warstwy pracującej i teraz rozumie i docenia najpilniejsze potrzeby i dążenia ludzi, żyjących w niedostatku.

Pragniemy wyprowadzić kraj z odmetu walk i widzimy przyszłość nie w krwi rozlewie, lecz w pracy pokojowej dla Polski i Jej obywateli.

W tej ciężkiej walce musimy nas poprzeć!

Propagujcie nasze hasła, naklanajcie niezdecydowanych i opornych, tłumaczcie obojętnym. Chodzi bowiem o sprawę wielkiej wagi dla was i waszych rodzin. Idziemy do wyborów, domagając się:

1. Nietykalności granic Polski.
2. Rządu opartego na zaufaniu narodu
3. Katolickiego wychowania młodych pokoleń.
4. Podniesienia dobrobytu mas pracujących.
5. Zwalczenia bezdomności i udosko-

Zamknięcie drukarni „Głosu Leszczyńskiego“.

Z Leszna donoszą: Dnia 13 bm. odbyła się w drukarni „Głosu Leszczyńskiego“ rewizja. W związku z tem drukarnia została zamknięta. W ten sposób wstrzymano druk nast. wydawnictw: „Głosu Leszczyńskiego“, „Głosu Polskiego“, „Orędownika powiatu leszczyńskiego“, „Wiadomości Urzędowe powiatu wolsztyńskiego“.

Aresztowania w Trzemesznie.

Z Trzemeszna donoszą: w związku z awanturami ulicznymi na tle politycznym aresztowani zostali m. in.:

Pp. Grzona, Jankowski, bracia Owczarzakowie, Rakowski, Zielichowski, Urbaniak, Winkel, Lepkiewicz, Makowski, Stępuchowski. Aresztowanych w liczbie 12 odwieziono do Gniezna.

Samobójstwo inżyniera w Poznaniu.

Z Poznania donoszą: W mieszkaniu własnym przy ul. Marcelińskiej popełnił samobójstwo, strzelając do siebie z rewolweru, 46-letni inż. Józef Nowak. Postrzał był tak ciężki, że śmierć nastąpiła w kilka godzin po wypadku. Powody tragicznego kroku nie są znane.

nalenia ochrony pracy, przestrzegania ustaw, broniących ludzi pracy przed wyzyskiem, udoskonalenia ubezpieczeń od choroby, nieszczęśliwych wypadków i bezrobocia.

6. Walka z bezrobociem.

7. Wprowadzenia ulepszeń do ubezpieczeń na starość i od niezdolności do pracy.

Niech żyje lista 19!

Chrześcijańskie Zjednoczenie Zawodowe Stow. Robotników Chrześcijańskich.

Wybory muszą być tajne.

Mężowie zaufania, dopilnujcie, aby w lokalach wyborczych nie działy się nieprawidłowości.

W ostatniej chwili stwierdzamy po raz ostatni, że wybory muszą być tajne. Jeżeli bebechy są tacy silni, jak mówią, to dlaczego boją się wyborów tajnych i chcą łamać prawo, nawołując do wyborów jawnych?

Ani kolejarz Schmidt ani starosta Bereta nie mogą znosić istniejących ustaw, które obowiązują wszystkich bez wyjątku obywateli, także urzędników.

Donoszą nam, że p. Polniaszkowa agituje za tem, ażeby żony oficerów głosowały jawnie i że niektóre członkinie „Rodziny Wojskowej“ mają uważać na żony oficerów, na jaką listę głosować będą.

Z Warszawy piszą nam, że podobnie jak w okręgu bydgoskim tak i w Warszawie endecja zażądała, aby Chrześc. Demokracja wycofała swoją listę, a poleciała swoim zwolennikom głosować na czwórke tzn. Stronnictwo Narodowe. Żądanie takie to kpiny ze zdrowego rozsądku i uroszczenie graniczące bodaj czy nie z bezczelnością. Korespondent nasz warszawski stwierdza, że chadecja warszawska chciała z góry zawrzeć porozumienie wyborcze z ende-

cją, ale spotkała się ze stanowczą odmową. Teraz, gdy endecji źle się powodzi, żąda od chadecji, aby się sama przekreśliła i pomogła jej do zwycięstwa.

Przewrotność zaiste nie znająca granic. Żałujemy tylko, że nie możemy — ze względu na brak miejsca — podać całego listu naszego korespondenta, z któregooby Czytelnicy mogli się przekonać, jak to endecja używa fałszywej gry w walce wyborczej.

Skargi na policję w Warszawie.

Warszawa, 15. 11. (Tel. wł.) „Gazeta Warszawska“ donosi, że do prokuratora przy sądzie okręgowym w Warszawie zostały wniesione skargi przeciwko komisarzowi rządu miasta Warszawy oraz wyższym funkcjonariuszom policji. Skargi wniesli: redakcje „ABC“ i „Gazety Warszawskiej“, zarząd główny Stronnictwa Narodowego oraz Rursusa Obywatelska. Treścią jest zarzut bezczynności władz, uczyniony wyższym funkcjonariuszom policji, którzy mimo ich wczesnego zawiadomienia o grożących napadach nic nie czynili, żeby przeszkodzić bojówkarzom sanacyjnym w ich niszczyielskiej robocie.

U ludzi cierpiących na żołądek, kiszkę i przemianę materji, stosowanie naturalnej wody gorzkiej „Franciszka-Józefa“ pobudza prawidłowość funkcji narządów trawienia i kieruje odżywcze dla organizmu soki do krwiobiegu. Żądać w aptekach i drogerjach.

Proces Baćmaga.

Radom, 15. 11. (Tel. wł.) Rozpoczął się tu proces przeciwko posłowi Baćmadze o przewłaszczenie sobie 12 000 zł z kasy gminnej Zakrzewia, pow. radomski, gdzie były poseł Baćmaga pełnił funkcję wójta. Baćmaga należał do Be-Be, ubiegłej zimy wystąpił z tego stronnictwa, poczem uwięziony został w Brześciu, a następnie przewieziony, pod silną eskortą do Radomia.

Jedno z pism opozycyjnych podaje, że gdy przed rozpoczęciem procesu Baćmaga chciał porozumieć się z obrońcą przeciwstawili się towarzyszący mu żandarmi tak, że przewodniczący sądu musiał udać się do komendanta Brześcia o specjalne pozwolenie.

Przesłuchano kilku świadków. Wobec konieczności powołania dalszych świadków odroczone proces na 23 bm.

Zaburzenia w Białosliwiu.

Wczoraj, w piątek, zaarrestowano w Białosliwiu niejakiego Rozpłocha a w Brzostowie (pow. Wyrzysk) niejakiego Jana Krawca, którzy pracowali na rzecz „7“. Na wiadomość o tem, zebrały się przed aresztem w Białosliwiu tłumy, które domagały się wyjaśnienia, dlaczego R. aresztowano. Niestety nie było można znaleźć ani wójta ani posterunkowego. Zastępca wójta oświadczył, że o niczem nic nie wie. Taką samą odpowiedź dał zastępca starosty wyrzyskiego, z którym skomunikowano się telefonicznie. Po kilku godzinach zjawił się w Białosliwiu komendant policji z Nakła a po nim przybyło kilkunastu policjantów. R. wytransportowano, skutego kajdanami.

Dziewiętnastka.

Znów w dzikim tańcu mkną partyjne swary,
Jeden przez drugiego chwali swój kram.
Ci, niby silni, zapięli kandary, —
Tamci zaś syczą jak woda u tam.

Jest jeden obóz w zwaśnionym narodzie
Co obrał pewny i zbawienny krok,
Nietylko hasłem o braterskiej zgodzie,
Ale i czynem swym rozprasza mrok.

Wcląż niewzruszenie pnie się ku wyżynom,
Rozróżnia zawsze co brudy, co biel.
Miłość bliźniego towarzyszy czynom,
A równie wielki przyświeca mu cel.

Jest jeden obóz w zwaśnionym narodzie
Co idzie zwolna prostą drogą wwyż,
A w jego hasłach o braterskiej zgodzie
Myślą przewodnią jest promienny krzyż!

Jan Kauczor.

Jak głosować?

W niedzielę, dnia 16 listopada — wybory do sejmu.

Nikomu nie wolno uchylać się od głosowania!

Adres lokalu wyborczego, w którym należy głosować, znajdzie każdy wyborca na rozplakowanych przez komisję okręgową ogłoszeniach, lub we wczorajszym numerze naszego pisma.

Już w obrębie 100 metrów od lokalu komisji nie wolno uprawiać żadnej agitacji wyborczej, ani też rozdawać kartek do głosowania.

Każdy wyborca winien się zaopatrzyć w kartkę wyborczą w domu, z napisanym, lub wydrukowanym numerem. Karta wyborcza winna być koloru białego, czysta, bez żadnych znaków ani dopisków, ponieważ najmniejsza skaza powoduje unieważnienie głosu. Należy również wziąć dowód osobisty.

W lokalu komisji należy, zbliżywszy się do stołu, wymienić imię, nazwisko i adres i okazać dowód osobisty; po sprawdzeniu na liście wyborców, wyborca winien otrzymać kopertę ze stemplem komisji. Do pustej koperty nale-

ży włożyć numer. Nikt nie może badać na co głosujemy, — tajności wyborów strzegą ustawy. Po włożeniu bez zaklepania, oddać przewodniczącemu, który, nie zaglądając do środka, winien włożyć ją do urny.

Pamiętać należy i uświadamiać innych, że ani jeden głos nie może się zmarnować.

Głosowanie odbywa się od 9 rano do 9 wieczorem; zaleca się jednak, bez zwlekania iść do urn w godzinach rannych.

Jakich metod używają w agitacji sanatorzy? Protest redakcji „Nowego Kurjera“.

Nasz bratni organ „Nowy Kurjer“ donosi. Jeden z dalszych wyczynów sanatorów i ich popleczników miał miejsce w Nowemmieście nad Wartą.

Nasza agencja otrzymuje regularnie przysyłki „Nowego Kurjera“, który w tamtejszej okolicy cieszy się specjalnym popytem i ma setki zwolenników, to też jest solą w oku sanatorów. W dniu 10 bm. przyszła regularna przysyłka, w której ku swemu wielkiemu zdziwieniu, kierownik naszej agencji znalazł w egzemplarzach umieszczone ulotki, zalecające głosować na jedynkę. O-

kazy tych ulotek zostały nam doręczone.

Ze swej strony musimy zauważyć, że przysyłki oplacamy i wysyłamy drogą kolejową przez ekspedycję w pociągach osobowych. Dyrekcja P. K. P. winna zainteresować się tą sprawą.

Nadmieniamy, że ze swej strony poczynimy kategoryczne kroki celem ujawnienia bezczelnego agitatora, który narusza cudzą własność. Sprawę tymczasem powierzyliśmy w celu śledztwa w ręce komendy posterunku Pol. Państw. w Nowemmieście.

Z WIELKOPOLSKI i POMORZA

Z sądownictwa.

Z Poznania donoszą: Przed komisją egzaminacyjną przy tutejszym Sądzie Apelacyjnym odbywał się egzamin na urzędników II kategorii. Skład komisji egzaminacyjnej stanowili sędziowie pp. Gatnikiewicz i Frydlewicz oraz naczelny sekretarz Sądu Apelacyjnego p. Michalski. Egzamin zdali na sekretarzy sądowych pp. Andrzej Nowakowski z Poznania, Kazimierz Rozmarynowicz z Bydgoszczy i Marja Zeidelówna ze Śremu.

Mistrz świata Sztekker przybywa do Poznania.

W najbliższych dniach przybywa do Poznania na skutek rzuconego publicznie wezwania do walki przez mistrza świata, Prusaka Siegfrieda, najdzielniejszy obrońca barw Polski, tegoroczny mistrz świata, Teodor Sztekker.

Rabunkowy napad bandycki.

Zamordowanie rolnika ś. p. Fischera. Ze Świecia donoszą: Dn. 12 bm. weszło przez okno do mieszkania Fischera Ferdynanda, zam. w Wielkim Komorsku pow. świecki, dwóch uzbrojonych w rewolwery osobników, którzy zażądali wydania im pieniędzy. Napadnięty w czasie zamotania się z napastnikami został przez jednego z nich kilkoma strzałami z rewolweru zastrzelony. Bandytów po dokonaniu morderstwa zbiegli niepoznani. Dochodzenia w toku.

Z zakulis napadu na obóz cygański.

Jan Kwiek pretendentem do tronu królewskiego.

W Poznaniu między cyganami doszło do awantury, które skończyły się nawet krwawo. Awantury mają swoją zakulisową historję.

Cyganie opowiadają, że okradziony Jan Kwiek zabiega o władzę królewską nad cyganami, którą obecnie dzierży Michał Kwiek II. Między dwoma imiennikami wre ukryta walka, gdyż Jan Kwiek nie chce uznać władzy „króla” Michała, który ze swej strony mści się na rywalu, posyłając na jego obóz bandy swych zauszników.

Nakło.

Nowy klub kręglarzy. Z inicjatywy kierownika tut. szkoły powszechnej Piotra Ziarnka oraz p. Gawlikowskiego, komisarza kontroli skarbowej utworzono Urzędniczy Klub Kręglarzy „Kulorzut”. Na walnym zebraniu wyłoniono zarząd, którego skład jest nast.: prezes p. Ziarnek, wiceprezes p. Wysoczański, sekretarz p. Michalski, zast. sekr. p. Cwudziński, skarbnik p. Lubiatowski, gospodarz klubu p. Gawlikowski.

Z kina „Polonia” wyświetla dramat w 10 aktach p. t. „Szalony jeździec”. „Noc Listopadowa”. Na uroczystość 100-letnią powstania listopadowego przygotowuje tut. gimnazjum dramat Wyspiańskiego p. t. „Noc Listopadowa”, reżyseruje prof. Birkenmajer, dekoracje prof. Faczyńskiego.

Oszczędzaj

to pierwsze przykazanie życia ekonomicznego

Oszczędzaj

to klucz do dobrobytu

Oszczędzaj

to zapewnisz sobie i swej rodzinie przyszłość bez trosk. Jako rozumny człowiek ulokujesz zaoszczędzone pieniądze w znanym sobie i zasługującym na zaufanie banku, który daje gwarancję całkowitego zwrotu wkładu wraz z procentami.

Wkłady od 1 zł. począwszy przyjmują:
Bydgoszcz, Spółdzielczy Bank Bydgoski
„ Bank Ludowy
„ Spółdzielczy Bank Kredytowy
Inowrocław Bank Ludowy
Miasteczko „
Nakło Spółdzielczy Bank Kredytowy
Żnin Spółdzielczy Bank Kredytowy

ZMARLI.

S. p. dr. Józef Łęgowski, naczelnik wydziału szkół średnich przy województwie poznańskim, z Poznania.

S. p. Władysław Mentkowski, lat 36, z Poznania.

Pemńogrodz.

Święto Młodzieży Polskiej obchodzili „Jurtrzenka” bardzo uroczystie. W dniu tym przystąpiono do Komunii św. pod czas Mszy św., celebrowanej przez patrona towarzystwa ks. dyr. Filipiaka. Wieczorem urządzono przedstawienie religijne p. t. „Dwaj bracia” w wypełnionej po brzegi sali Domu Kat. Słowo wstępne wypowiedział ks. patron, podnosząc zarazem znaczenie obchodu Święta Młodzieży. Po przedstawieniu, które się ogólnie podobało, stowarzyszeni pod kierownictwem organizy p. Werwińskiego odśpiewali trzy okolicznościowe pieśni, zyskując sobie uznanie licznych słuchaczy. Na zakończenie podniosłej uroczystości rozdał ks. dyr. Filipiak nagrody najlepszym strzelcom konkursowego strzelania, którego finał zbiegł się z Świętem Młodzieży. Nagrody zdobyli pp.: Friedrich (166 p.), E. Grzechowiak (158 p.), Fl. Wiśniewski (153 p.), W. Wiśniewski (152 p.), J. Siwiak (151 p.), E. Wiśniewski (150 p.) i Szczepan Szopiński (144 p.). Czysty zysk z imprezy przeznaczony jest na ostateczne uregulowanie rachunku za sprawione instrumenty muzyczne.

Pożar stogu. Spłonął stóg pszenicy na rezerwowej p. Gniota. Ogień był podłożony przez zbrodniarza rękę. Dzięki akcji Straży Poż. z Łęgniszewa uratowano tuż obok stojący drugi stóg. Stogi były ubezpieczone.

Kruszwica.

Ogłoszenie. Podaje się do wiadomości wyborcom, że ci, którzy nie otrzymali dotychczas kartek wyborczych z nr. 19, będą mogli je otrzymać przez cały czas wyborów w niedzielę na ulicach miasta w promieniu 100 m. od lokali wyborczych.

Wypadek samochodowy. Samochód Nr. 82,717 najechał w ub. wtorek w godzinach wieczornych na drzewo, przyczem uległ uszkodzeniu. Kierowcą był niej. Wład. Adamkiewicz z Koła.

Wspólna Komunia św. dla wszechmłodzieży odbędzie się w niedzielę o godz. 8 r. w kościele św. Teresy.

Z kwesty. W ub. niedzielę urządziło S. M. P. kwestę uliczną, która przyniosła około 120 złotych.

WIELKI KOMORSK. Uroczyste poświęcenie grotty. Wioska nasza obchodziła uroczystość poświęcenia grotty, pobudowanej z datków parafjan. Za staraniem cehnego księdza proboszcza Grochockiego, pobudowano na cmentarzu obok kościoła, piękną grotę ku uczczeniu Matki Boskiej z Lour. Po uroczystym poświęceniu ks. Gończ wygłosił piękne okolicznościowe kazanie. Po kazaniu ks. kuratus Kurowski z Warlubia odprawił różaniec, poczem odbyła się procesja i przyjęcie członków do Sodalicji Marjańskiej.

60-ta rocznica urodzin J. E. ks. biskupa-sufragana Dominika.

W początkach listopada obchodził J. E. ks. biskup-sufragan Dominik w Pelplinie 60-lecie swych imienin.

Najdostojniejszy ks. biskup urodził się w r. 1870 w Gnieździe, w parafii swarzewskiej. Nauki gimnazjalne pobierał w Pelplinie i Chełmnie, poczem wstąpił do Seminarjum Duchownego w Pelplinie. Wyświęcony na kapłana w roku 1897, pracuje jako wikary w St. Szotłądzie (pod Gdanskim), a następnie obejmuje obowiązki kuratasa i prefekta w Chełmnie. Powołany niebawem na stanowisko wiceregenta Seminarjum Duchownego, tak się oddaje trudnej tej pracy, że w r. 1920 zostaje mianowany kanonikiem kapituły chełmińskiej i regensem Sem. Duchownego.

Zasługi Jego są tak niezwykle, że w ośm lat później, t. j. w r. 1928, został mianowany

tytularnym biskupem Atrybitańskim i sufraganiem chełmińskim.

Mimo licznych obowiązków biskupich i zajęć związanych z godnością kanoniczną i dziekana kapituły, J. E. z szczególnym zamiłowaniem oddaje się odpowiedzialnej pracy wychowania przyszłych kapłanów. Pracuje tu nie tylko jako prof. teologii pastoralnej, liturgiki, lecz także jako wychowawca. Jako wierny syn Kaszub chętnie przebywa między rodakami. Otóż kościółek swarzewski, w którym J. E. odprawił pierwszą Mszę św., został przez Niego, już jako biskupa konsekrowany.

Jedynym życzeniem, które Najdostojniejszy ks. biskup wyraził do osób składających życzenia było, by wierni modlili się na Jego intencję, by mógł sumiennie spełnić trudny obowiązek wychowania naszych kapłanów.

Z Inowrocławia.

Komitet Miejski Ligi Obrony Powietrznej Państwa krząta się dzielnie, ażeby spełnić swe zadania. Z początkiem grudnia br. zamierza on urządzić z współdziałaniem koła śpiewaczego „Echo”, orkiestry wojskowej i t. d. wielki koncert na rzecz budowy lotniska cywilnego. Prócz tego urządzony będzie w czasie karnawałowem wielki bal lotniczy. Zapisywać się na członków L. O. P. P. można w składzie wyrobów tabaczknych p. Feigla, dalej u p. Małuszka w Rynku, w Magistracie pokój 40, u p. kap. em. Zabłockiego, ul. Solankowa 13, oraz w Komunalnej Kasie Oszczędności m. Inowrocławia w Rynku. Zainteresowanie się budową lotniska cywilnego jest ogólne. W ub. środę zwiedzili teren członkowie Magistratu i Rady Miejskiej. Prace niwelacyjne trwają w całej pełni. Lotnisko znajdować się będzie przy szosie Toruńskiej na polach dawniejszej t. zw. Kozłówek.

Kronika policyjna. Adwokat Znaniński zgłosił sprzeniewierzenie większej sumy pieniężnej przez swego sekretarza Z. G. Za różne wykroczenia podano 10 osób do ukarania.

Zaginiony. Dnia 31 maja 1930 r. oddał się z domu rodzicielskiego chłopiec Walerjan Chodorowski i dotąd nie wrócił.

Echa napadu rabunkowego na skład jubilerski w Poznaniu.

Dwaj bracia Jakubowscy przed sądem.

W środę, 12 bm. stanęli przed trybunałem karnym w Poznaniu sprawcy napadu rabunkowego na skład jubilerski przy ul. Półwiejskiej p. Bambara — dwaj bracia Stanisław i Teodor Jakubowscy.

Stanisław J. zeznaje, że powróciwszy z Francji, przywiózł ze sobą 1.500 zł; nadto miał u siebie na przechowaniu 100 zł swej narzeczonej. Był więc o tyle zasobny w gotówkę, że napadu nie potrzebował dokonać. Właścicielkę składu zranił tylko dlatego, że sięgając po pieniądze, którymi chciał zapłacić kupione kolczyki, został przez nią posadzony o kradzież. Rozgniewany do najwyższego stopnia słowem „złodziej”, nie mógł już nad sobą

PP. Korespondentów i życzyliwych czytelników prosimy, aby nam o wyniku głosowania w swoich obwodach donieśli telefonicznie. Telefony będą z niedzieli na poniedziałek czynne bez przerwy całą noc. Całą noc również czynna będzie nasza redakcja.

Telefonować należy do 326. Bydgoszczy na numer 326.

Łobżenica.

Gdzie hasło „Swój do swego”?

Z tutejszych sfer handlowych dowiadujemy się wprost niesłychanych rzeczy. Otóż tutejsza inteligencja zaopatruje się w towary w znacznej mierze u kupców niemieckich, mimo, że na miejscu jest dosyć kupców polskich najróżniejszych branż. Tutaj w tej małej miejscinie kresowej urządziła się wiec protestacyjna, uchwała rezolucje przeciw zakusom niemieckim, a wewnątrz kraju popiera się Niemców, a tem samem potęgę Niemiec. Czy słyszał ktokolwiek, aby podczas okupacji urzędnik niemiecki kupował u Polaka? Zapewne wywaliliby go na zbity leb. A dziś? — Urzędnicy są stałymi klientami kupców niemieckich. Nawet arykuly spożywcze dla więźniów kupuje się u Niemca.

Czy tak panowie urzędnicy krzewią tu polskość i tak pojmują wygłaczane niejednokrotnie hasło: „Swój do swego”?

WARLUBIE. Aresztowanie. Policja aresztowała w Pastwiskach pow. świeckiego niej. Konrada Wilczewskiego, sprawcę kilku napadów rabunkowych w powiecie.

KARTUZY. 40 lat nieprzerwanej pracy w kolejniactwie. Pan Hilary Ozmiński, naczelnik parowozowni P. K. P. w Kartuzach i redaktor z Bydgoszczy, obchodził 40-lecie pracy na niwie kolejowej. Jubilatowi w dalszej jego pracy „Szczęść Boże”.

ANIELINY. Święto hufca Przysp. Wojskow. W dn. 9 bm. obchodził hufiec P. W. swe święto, połączone z obchodem 11 listopada. Przy dźwiękach orkiestry 62 p. p. wyruszył pochód miejsc. towarzystw i działaty szkoły przez Anieliny i Łodzie do sali p. Tessmera. Tu przemówił kierownik szkoły p. Szweđa Br. Następnie odbyło się przedstawienie amatorskie p. t. „Grzegorz Dandini”, pod umiejętną reżyserją kierownika szkoły. Po przedstawieniu odbyła się zabawa taneczna. Czysty zysk przeznaczony na kursy wieczorne. Serdeczne podziękowanie składa się p. St. Smolitskiemu, kier. szkoły p. Szwedzie Bronisławowi oraz Komitetowi za ich trud i pracę nad młodzieżą.

zapanować, skutkiem czego napadł na panią B. Dalszych szczegółów już nie pamięta, gdyż był niezwykle „zdenerwowany”.

Zeznania St. J. zbija pani Jadwiga B., oświadczając, że podobnych słów nie wypowiedziała. Sprzedawczyni w sklepie p. Bambarowej, Helena Wróbel zeznaje, że w chwili, gdy St. J. uderzył p. B. ręką w głowę, przyskoczył do niej Teodor J. i chwycił ją za gardło, zasłonił usta i rzucił na ziemię.

Świadek Jan Tomaszewski, podoficer 7 p. p. zeznaje, że w chwili napadu był właśnie przed składem. W pewnym momencie usłyszał krzyk i zobaczył wybiegającą na ulicę skrwawioną kobietę, którą gonili jakiś mężczyzna, bijąc ją czemś ciężkim po głowie. Ofiara napastnika upadła pod wpływem silnych uderzeń na środku ulicy. W tej też chwili wybiegł ze składu drugi mężczyzna, którego p. Tomaszewski przytrzymał, krzyknawszy zarazem na przechodniów, żeby przytrzymali drugiego uciekającego. Opryszka przychwyciono na ul. Piekary. Ofiara bandyckiego napadu p. B. musiała się przez dłuższy czas leczyć w szpitalu.

Prokurator Nehring żądał dla sprawców napadu surowej kary. Najwięcej winnego Stanisława J. bronili mecenas Nowosielski.

Po dłuższej naradzie wydał sąd wyrok, skazując każdego ze sprawców bandyckiego napadu osobno na 4 lata więzienia z zaliczeniem aresztu śledczego.

Wszechpolski zjazd techników-dentystów w Poznaniu.

W niedzielę, 7 grudnia odbędzie się w Poznaniu Ogólnopolski Zjazd Techników-Dentystów. Przedmiotem obrad będzie m. in. ustawa o wykonywaniu zawodu techników-dentystów, która weszła w życie na mocy rozporządzenia Pana Prezydenta Rzeczypospolitej. Ustawa ta zachwiała podstawą bytu dentystyki, szczególnie zaś godzi w egzystencję techników-dentystów, tak obecnego jak i późniejszego pokolenia.

Apelujemy do wszystkich zainteresowanych, aby zechcieli we własnym interesie w zjeździe tym jak najliczniej wziąć udział, tem bardziej, że uczestnicy zjazdu będą mogli korzystać ze zniżki kolejowej i udogodnionego pobytu w Poznaniu.

Zgłoszenia w tej sprawie przyjmuje do 18 bm. włącznie sekretariat Związku Techników-Dentystów w Toruniu, Rynek Nowomiejski 2.

Z Torunia.

Nocny dyżur ma do dnia 14 bm. włącznie apteka „Pod Lwem“, Rynek Nowomiejski.

Z TEATRU TORUNSKIEGO.

W sobotę po poł. o godz. 17 (ceny najniższe) „Nowe bajki dla dzieci“; w programie „Strach ma wielkie oczy“ i „Koza — kózka i wilk“. Wieczorem o godz. 20 „Tamtan“.

W niedzielę dnia 16 bm. o godz. 15,30 (ceny znizone) na liczne żądania wspaniała opesetka Kalmana „Księżna Chicago“. Wieczorem o godz. 20-ej „Tamtan“.

Red. Kanarowski na wolności. Dn. 13 bm. wypuszczony został z więzienia śledczego w Toruniu red. „Słowa Pomorskiego“ Kanarowski, który odpowiadać będzie z wolnej stopy za podburzanie tłumów do ekscesów.

Magistrat m. Torunia uchwałił na rok 1931 nast. podatki: 1) 4, 4½ i 5% od dochodu ustalonego do państwowego podatku dochodowego, oraz 3% od uposażeń, emerytur i wynagrodzeń, podlegających państwowemu podatkowi dochodowemu. 2) a) 25% do państwowego podatku przemysłowego od obrotu, o ile chodzi o przedsiębiorstwa i zajęcia podlegające państwowemu podatkowi od obrotu, b) 30% ceny świadectw przemysłowych i kart rejestracyjnych, pobieranej przez Państwo od wszystkich przedsiębiorstw i zajęć. 3) 100% do państwowego podatku gruntowego i to tylko od tych gruntów, które nie podlegają podatkowi od placów niezabudowanych. 4) 25% do państwowego podatku od nieruchomości.

Napad na handlarza domokrążnego. Dnia 11 bm. został napadnięty przez dwóch nieznanymi osobnikami w Siemioniu pow. toruński, powracający z Torunia handlarz nabiału Stylicki Aleksy, zam. w Siemioniu. Napastnicy zarzucili mu chodnik gobelinowy na głowę, powalili na ziemię i zabrali srebrny zegarek, portfel z zawartością około 500 zł, świadectwo przemysłowe i różne kwity, poczem zbiegli przez pole w kierunku Łążyna.

Z zebrania restauratorów. Dn. 12 bm. odbyło się w hotelu Mazowieckim zebranie Tow. Restauratorów, na którym omawiano obszernie zakaz sprzedaży i wyszynku alkoholu podczas obecnych wyborów do sejmiku i to na dwa dni przed wyborami. Zakaz ten jest podobno sprzeczny z ustawą wyborczą, która mówi o

zakazie sprzedaży dopiero w dzień przed wyborami.

Szoferom do wiadomości. Zawiadamiamy, iż Sekretariat Klubu Szoferów na Pomorze znajduje się przy ul. Bydgoskiej 41, róg Ks. Kujety. Wszystkie sprawy prosimy pod wyżej wskazanym adresem przysyłać. Numer telefonu 854. Pp. właściciele samochodów prosimy o powiadomienie nas o wolnych posadach i wszystkie sprawy dotyczące szoferów prosimy pod wyżej wskazanym adresem kierować. — Zarząd Główny Klubu Szoferów na Pomorze.

Szkoła wydziałowa męska w Toruniu. Pierw-

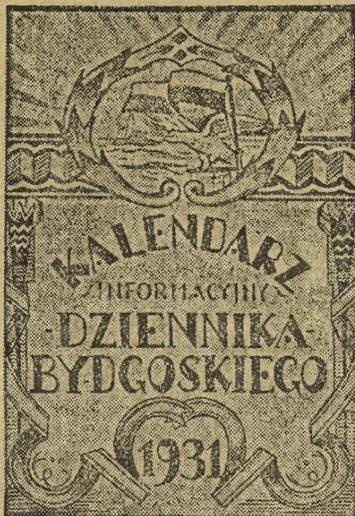
sza tegoroczna konferencja wywiadowcza odbędzie się w sobotę dnia 15 bm. z poprzedzającym posiedzeniem Opieki Szkolnej, o godz. 16. Referaty wygłoszą: ks. prefekt Główny: Referat domowa w przygotowaniu dzieci do pierwszej komunji św. i lekarz szkolny dr. Antoniewicz: Jak się zachować wobec obecnie panujących chorób zakaźnych?

Kino „Mars“ daje piękny film p. t. „Pan Tadeusz“, ponadto nadprogram.

Z zebrania cechu rzeźniczego. Na ostatnim zebraniu cechu rzeźniczego wybrano nowy zarząd, do którego weszli pp.: Lewiński — starszy cechu, Franciszek Rucki — drugi podstarszy, Julian Gutkowski i Gniewkowski jako ławnicy.

Upominek noworoczny

dla abonentów „Dziennika Bydgoskiego“.

W okresie namiętnych walk wyborczych nie wolno zapomnieć o rzeczy najważniejszej

odnowieniu przedpłaty, przed 25 b. m.

Z początkiem grudnia zbierze się nowy Sejm i rozpoczyna się obrady nad budżetem.

Wiadomości z Chełmży.

Przyjazd J. E. biskupa chełmińskiego ks. dr. Okoniewskiego. W niedzielę, dn. 7 grudnia przyjeżdża do Chełmży ks. biskup Stanisław Okoniewski, celem dokonania uroczystej konsekracji wielkiego ołtarza w prastarej katedrze.

Roczne walne zebranie Spółdzielni Osadniczej w Chełmży odbyło się w ub. niedzielę w Hotelu Pomorskim. Zebranie zagał p. Wickerski w nieobecności prezesa Rady Nadzorczej inspektora szkolnego Leśniewicza, protokół odczytał p. Orzechowski, sprawozdanie kasowe zdał dyrektor państw. gimnazjum prof. Bonin. Przychód wykazał kwotę 15.592,38 zł, rozchód 14.996,10 zł. Spółdzielnia liczy 89 członków. Wreszcie wybrano w miejsce ustępujących 3 członków Rady Nadzorczej pp. Characina, Widomskiego i Skupina.

Komisarz rządowy w Powiatowej Kasie Chorych w Chełmży. Dekretem Okręgowego Urzędu Ubezpieczeń w Poznaniu z dn. 10 bm. rozwiązana została Rada, Zarząd, Komisja re-

wizyjna i rozjemcza Powiatowej Kasy Chorych w Chełmży. Komisarzem rządowym mianowany został inż. p. Antoni Jasiński z Płońska.

Kradzież. W nocy z 9 na 10 bm. nieznanymi sprawcy rozbili szybę okna wystawowego wyrobów tytoniowych Stanisława Szymańskiego przy ul. Toruńskiej 21 i skradli z okna zapasy różnego tytoniu, laski, fajki i różne inne artykuły, wartości 200 zł. Dochodzenia w toku.

Łobuzerski wybrzyk. W ub. niedzielę w nocy jakiś osobnik wybił szybę w oknie wystawowym sklepu tytoniowego p. Bolesława Wiśniewskiego, ul. Toruńska 24. Policja wszczęła energiczne dochodzenia.

Nowonabowczyni drukarni. Dn. 4 bm. w drodze kupna nabyła drukarnię od p. Franciszka Niemczyka z Chełmży, w Rynku Bednarskim nr. 1, p. Boninowa.

Zebranie Zw. Inwalidów Cywilnych odbyło się dn. 9 bm. o godz. 13, w sali p. Tomasza Ślesiańskiego przy ul. Toruńskiej, przy dość licznych udziałach członków.

Statystyka ruchu naturalnego ludności urzędu stanu cywilnego za czas od 1 do 31 października 1930: urodziło się 10 chłopców, 19 dziewcząt, razem 29 dzieci. Zmarło 3 mężczyzn, 6 kobiet, 5 dzieci — razem 14 osób. Ślubów zawarto 7.

Wiadomości z Tczewa.

90-lecie urodzin. Niej. p. Franciszka Szamecka obchodziła w tych dniach 90-tą rocznicę swoich urodzin. Staruszka pomimo tak podeszłego wieku czuje się bardzo dobrze. Szczęść Boże na dalsze lata życia.

Czynna zniewaga. Redaktora „Gońca Pomorskiego“ w Tczewie p. Lewandowskiego znów znieważono czynnie na ulicy. Zajście to ma podłoże polityczne.

Bezrobocie się wzmagą. W ub. środę zwolniono robotników w tut. fabryce papieru i tektury pod firmą M. Droste, co spowoduje jeszcze większą nędzę w mieście naszym.

Z Urzędu Stanu Cywilnego. W czasie od dn. 15 do 31 października było urodzeń 27 (2 dzieci nieślubne), wypadków śmierci 12, ślubów 15.

Pogrzeb kolejarza. Pogrzeb ś. p. Bernarda Leszczyńskiego, rewidenta wagonów z Tczewa, odbył się dn. 11 bm. Kondukt żałobny

OMEGA

ZEGAREK NA CAŁE ŻYCIE

Odezwa Helu!

Rodacy! Was proszą rybacy. Złóćcie ofiary jak ziarno do miary na P. K. O. 209599 na kościół w Helu.

Składaj na Hel, na wzniosły cel. P. K. O. 209599 zbiera i dziękuje Komitet z tego kościoła w Helu zbuduje.

Rybacy — Kaszub! Któż ich nie lubi, Wysokie mają buty, Lecz ładnej waluty. Budują kościół w Helu Pomóż im drogi Przyjacielu. P. K. O. 209599 dopnie celu.

Hel patrzy przez morze, Wygląda, czy Polska pomoże Zbudować kościół rybakom... Dajcie tym biedakom na P. K. O. 209599.

Komitet Budowy Kościoła Katolickiego w Helu.

Pani Marja K. z Warszawy

pisze w zleceniu między innymi co następuje:

„Szanowny Panie! Łącząc wyrazy uznania i podziękowania za taki środek przeciw piegom i wszystkim defektom twarzy, udelikatniającym cerę a nieszkodliwie działającym na skórę, jakim jest krem „Axela“ — proszę o łaskawe przesłanie za zaliczeniem pocztowym pod adresem: Warszawa i t. d.“

Takich jak powyższy list odbiera firma „Axela“ bardzo wiele; oryginały są do przejrzania w firmie „Axela“.

„Axela“ krem od piegów, opalenizny, zółtych plam, sporządzony według niezawodnego i wypróbowanego przepisu aptekarza Jana Gadebuscha, jest do nabycia we wszystkich lepszych drogeriach i aptekach w cenie ½ zł. 2,50 zł; ¼ zł. 4,50 zł. „Axela“ mydło 1 kaw. 1,25 zł, 3 kaw. 3,50 zł.

W tych samych firmach co krem „Axela“ można także nabyć znany „Axela“ Regenerator włosów, środek przywracający siwym włosom pod gwarancją pierwotny kolor. Butelka 3 złote. (29077)

„AXELA“ T. z o. p. Poznań, ulica Nowa 7 (Bazar). Fabryka perfum, mydeł toalet i kosmetyków. Założone 1912 r. — Telefon 16-38.

PROGRAM RADJOFONICZNY.

NIEDZIELA, 16 LISTOPADA.

WARSZAWA. 10,15—11,45: Transmisja nabożeństwa z Katedry Poznańskiej. 11,58—12,10: Sygnał czasu z Warszawskiego Obs. Astronom. 12,10: Poranek symf. z Filharmonii Warszawskiej. 14,20: Muzyka. 15,40—16,00: Program dla dzieci. 16,20—16,40: Muzyka gramofonowa. 17,15—17,30: „Wiadomości przyjemne i pożyteczne“. 17,40: Koncert Reprez. Ork. Pol. Państw. m. Warszawy. 19,00—19,55: Rozmaitości. 21,25: Dalszy ciąg koncertu. 22,15: Koncert altowiolisty Mieczysława Szaleskiego. 23,00—24,00: Muzyka taneczna.

POZNAŃ. 9,00—9,30: Koncert poranny w wyk. orkiestry klubu mandolinistów „Concordia“. 10,15—11,45: Święto Młodzieży. 12,00—12,05: Sygnał czasu z obserw. astr. U. P. 17,45—18,45: Koncert gramofonowy z prelekcją. 18,45—19,00: Nadprogram z ilustr. muz. 19,20—20,00: Koncert solistów. 20,30—21,00: Interludium muzyczne. 21,00—23,15: Transmisja rewji z Teatru Stylowego w Poznaniu. 23,15—23,30: Sygnał czasu z obserw. artronomicznego U. P.

PONIEDZIAŁEK, 17 LISTOPADA.

WARSZAWA. 11,58—12,10: Sygnał czasu z Warsz. Obs. Astronom. 15,00—15,20: Komunikat gospodarczy. 16,15—16,45: Program dla dzieci starszych. 16,45—17,15: Muzyka gramofonowa. 17,45: Muzyka lekka z kawiarni „Gastronomia“. 18,45—19,10: Rozmaitości. 20,15: Omówienie koncertu międzynarodowego. 20,30: Koncert międzynarodowy z Pragi. (Transmisja na wszystkie stacje polskie). 22,15—22,35: Muzyka gramof. 23,00—24,00: Muzyka taneczna.

POZNAŃ. 7,15—8,00: Gazeta poranna R. P. 13,05—14,00: Koncert gramofonowy lub muzyka filmu dźwiękowego z kino „Apollo“. 14,00—14,15: Notowanie giełdy pien. i zboż. towarowej. 17,45—18,15: Audycja organowa z płyt gramofonowych. 18,15—18,45: Audycja wokalna. 18,45—20,15: Dodatek do gazety porannej R. P. 20,15—20,30: Interludium muzyczne.

Grudziądz.

Kalendarzyk teatralny.

Dnia 15 bm. o godz. 8 wiecz.: „Szalona dziewczyna“.

Dnia 16 bm. o godz. 4 po poł.: „Baron Kimmel“.

Dnia 16 bm. o godz. 8 wiecz.: „Bolszewicy“.

Puck.

Z Rady Miejskiej. Dn. 8 bm. odbyło się posiedzenie Rady Miejskiej pod przewodnictwem p. Czesława Krausego. Porządek dzienny obejmował 12 punktów. Sprawa zaciągnięcia dla m. Pucka pożyczki długoterminowej w kwocie 125.000 zł z Banku Gospodarstwa Krajowego została przychylnie załatwiona. Rada Miejska jednogłośnie uchwaliła pertraktacje z elektrownią „Gródek“ narazie odrzucić, gdyż postawiona przez elektrownię „Gródek“ warunki są dla m. Pucka niekorzystne. Miasto Puck z powodu budowy rzeźni jest zadłużone i żądanej przez elektrownię „Gródek“ pożyczki w wysokości 150.000 zł wzgl. gwarancji w tej wysokości dać nie jest w stanie. Upoważnia się jednakże Magistrat do dalszej pertraktacji na korzystniejszych warunkach.

Wyborne zupy na rosole przyrządza się szybko i łatwo z

MAGGIego kostek buljonowych

Baczność, przed kieszonkowcami! W sobotę ub. podczas targu na rynku jakiś opryszek wykradł z kieszeni pałta pewnej gosposi portmonetkę z zawartością około 10 zł. Kieszonkowca nie schwytano.

KRONIKA

Bydgoszcz, dnia 15 listopada 1930 roku.

KALENDARZYK.

Dziś: Leopolda w., Gertrudy p., Alberta.
 Jutro: M. B. Ostrobramskiej.
 Wschód słońca: godz. 7,23.
 Zachód słońca: godz. 16,6.

DYŻURY APTEK:

Od poniedziałku dnia 10 bm. do poniedziałku dnia 17 bm. pełnią dyżur:

1) Apteka Pod Niedźwiedziem, ul. Niedźwiedzia 6.

2) Apteka Pod Koroną, ul. Dworcowa 74.
 — Rozkład dyżurów lekarzy kolejowych w niedziele i święta:

Dr. Miedziszewski, lek. kolej., dn. 16 XI, ul. Śniadeckich 52, tel. 6-54.

— :: —

— Muzeum Miejskie przy Starym Rynku otwarte codziennie od 10—4, w niedzielę i święta od 11—2. Obecnie w Muzeum wystawa miejskiej galerii obrazów.

— Biblioteka Miejska (Stary Rynek im. marsz. Piłsudskiego 1) otwarta codziennie z wyjątkiem niedziel i świąt od godz. 9—14 i od 17—20. Pracownia Naukowa i Czytelnia pism codziennie od 10—13 i od 17—20. Wypożyczalnia codziennie od godz. 11—13½ i od 17—18½.

Na marginesie.

Szanowna Redakcjo! W sprawie „Powszechnej służby obywatelskiej kobiet“ o czym „Dziennik“ niedawno pisał, pozwalam sobie przesłać następujące uwagi.

Służba dla państwa — zgoda. To jest każdego psj obowiązek. Choćby nawet i zginąć przyszło. Albo to mało dziewcząt padło z karabinem w rękę w obronie Lwowa przed Ukraińcami?

Ale przynigdy nie zgodzę się na to, aby mi córkę na półtora roku zabierano z domu, pozbawiano mejej opieki, i kazano jej służyć czyli „działać“ gdzieś tam w wyznaczonyj przez komendę miejscowości. Nie na to spędziłam przy dziecku nieprzespane noce, nie poto dorastającej strzegłam jak oka w głowie, chroniłam od pokus i złego, aby mi potem córkę zabierano — czy ją, wiem na jakie losy? Osiemnastoletnia panienka ma iść w świat bez matczynej opieki? Nie. Z sielkierą stanę u progu, a córkę niedam!

Ma służyć Ojczyźnie, to niech jej tego nauczą w szkole. Do tej mądrości niepotrzeba dziecka światami włóczyć. Hygiena i praca kulturalna, to znów nie takie filozofje, żeby aż na osobności od rodziców kuć je trzeba było. Tyle kursów rozmaitych te paniusie urządzają, to niechże urządzają i kurs służby państwowej. Wystarczy.

Niewiem, które to panie wymyśliły tę rekrucką służbę, ale wątpię, czy im się ona uda. Ten cały dowcip zalatuje trochę bolszewicką metodą. Dobrze orientują się te panie, pisząc, że przedewszystkiem trzeba do tego przygotować opinię publiczną, trzeba oswoić z tym pomysłem wielkie rzesze kobiet. Naturalnie podlotki łatwo się z tem oswoją, bo młode to jeszcze i głupie, więc w taką awanturę, w takie bujanie za domem rodziców ino im graj. Ale my, matki, protestujemy przeciw podobnym eksperymentom.

Józefa Małek.

— Pewni ludzie wojują ze mną tem, że nie udzielił im wsparcia, gdy byli w potrzebie. Ponieważ nawet w pewnego rodzaju prasie taki zarzut podniesiono, przeto zmuszony jestem stwierdzić, że o ile mogłem, pomagałem ludziom, którzy na to zasługiwali. Nie wszystkim, bo na to cały dochód mój by nie starczył. Nie wszystkim też mogłem dać odpowiedź, bo na to potrzebowały osobnych sekretarzy. Jednakże kolejno i zaległe sprawy — w miarę możliwości — załatwione będą.

Tylko dla wyjaśnienia.

Jan Teska.

Do pp. przewodniczących obwodowych Komisji wyborczych.

Okręgowa Komisja Wyborcza Nr. 32 podaje do wiadomości wszystkich pp. przewodniczących Obwodowych Komisji Wyborczych, że w dniu wyborów do Sejmu, dnia 16 listopada i do Senatu dnia 23 listopada, Okręgowa Komisja Wyborcza urzędować będzie w sali Rady Miejskiej, w Ratuszu, ul. Farna, gdzie jedynie należy się zwracać po informacje i wyjaśnienia w sprawach wątpliwych.

— **Srebrne gody małżeńskie.** W środę, dnia 19 bm. obchodzi emer. starszy przewodnik policji państwowej p. Władysław Leszczyński, (zam. przy Nowym Rynku 1), z żoną swoją Marianną z domu Zydlewska, srebrne gody małżeńskie. P. Leszczyński jest czytelnikiem „Dziennika Bydgoskiego“ od czasu jego założenia. Przeszło 8 lat piastował p. Leszczyński urząd kierowniczy — jako kierownik plutonu konnego Policji Państwowej w Bydgoszczy. Z powodu doznanego nieszczęśliwego wypadku, uznany przez komisję lekarską jako trwale niezdolny fizycznie do dalszego pełnienia służby w Policji Państwowej przeniesiony został na emeryturę.

Jubilatom życzymy, aby doczekali złotych godów!

— **Osobiście.** Kuracjusze przebywający w br. w Rabce, uzdrowisku dla dzieci, donoszą nam, iż na liczne prośby zdecydował się osiedlić w naszym mieście dr. Zacharski Mieczysław, wybitny balneolog i wyłączny specjalista w chorobach dziecięcych. P. Dr. Zacharski wyleczył synka jednego z kuracjuszy z bardzo ciężkiego przypadku szkarlatyny. P. dr. Zacharskiego pozвано tam jako lekarza nadzwyczaj sumiennego o wielkich zaletach i szczerego przyjaciela małych pacjentów.

Z naszej strony przyjmujemy powyższą wiadomość z zadowoleniem, gdyż w mieście tak dużym jak Bydgoszcz jest za mało lekarzy pedjatrów. Życzymy p. dr. Zachar-

skiemu jak najlepszego powodzenia na nowej placówce jaką obrał. P. dr. Zacharski ordynuje przy ul. Długiej 5, I. p.p., tel. 18-48. K. B. W.

— **Ślub.** Dnia 11. bm. pobłogosławił ks. Mnichowski w kościele Matki Boskiej Nieustającej Pomocy związek małżeński między panną Trojanowiczówną a p. Lucjanem Kuczma. Gości podejmowali rodzice panny młodej staropolską gościnnością. Młodej parze „Szczęść Boże“.

— **Uważać na czystość kartek wyborczych!** Kartki drukowane w „Dzienniku“ często przy druku się brudzą. Trzeba więc tylko wybrać **zupełnie czyste.** A także obcinać **najmniejsze kreszczki!** Bo Komisja wyborcza gotowa unieważnić każdą karteczkę z najmniejszą nawet plamką lub kreszczką — tak jak unieważniła całe listy. — Więc baczność!

— **T. C. L. w szkole na Włczaku.** Z powodu wyborów, wymiana książek w niedzielę dnia 16 bm. się nie odbędzie. Poza-tem wymiana w każdą niedzielę od godz. 2—3 po poł.

— **Polski Zbór Ewangelicki komunikuje,** że w niedzielę, dnia 16. bm. z powodu wyjazdu księdza administratora, nabożeństwo się nie odbędzie.

Jeszcze w sprawie „Dnia Bydgoskiego“.

Z wydawnictwem tem nic nas nie łączy.

Na liczne zapytania z kół czytelników ponownie oświadczamy: „**DZIENNIK BYDGOSKI**“ nie ma nic wspólnego z wydawnictwem założonego na czas wyborów — drukowanego w Toruniu — pryncypalnego „Dnia Bydgoskiego“.

Redaktor odpowiedzialny „Dziennika Bydgoskiego“ — Stanisław Nowa-

kowski, pracuje w naszym wydawnictwie od lat przeszło dwudziestu. Redaktor odpowiedzialny „Dnia Bydgoskiego“ nazywa się również Nowakowski i na imię mu Stanisław, mieszka w Toruniu, członkiem redakcji „Dziennika Bydgoskiego“ nigdy nie był.

Nie pozwólcie czytelnicy, wprowadzić się w błąd.

Jeszcze sprawa przeniesienia p. rektora Beyera.

Za co go przeniesiono?

Za co — tego właściwie nikt nie wie. Całą sprawę otacza się wielką tajemnicą. Dlaczego — to jest też tajemnicą. Rzekomo p. Beyer obraził ministra Czerwińskiego.

Pan Beyer zaś, chcąc wykazać, że czynione mu zarzuty są niesłuszne, wniósł kilka dni przed posiedzeniem Rady Szkolnej Okręgowej, na którym to posiedzeniu pono rozpatrywano jego sprawę, o wytoczenie mu w tej sprawie **dochodzenia dyscyplinarnego.** Postępowania dyscyplinarnego dotąd nie wytoczono, załatwiono sprawę w sposób wygodniejszy.

W związku z tą sprawą warto przypomnieć dwa bardzo znamienne fakty:

Na zjeździe delegatów Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych, który się odbył w Warszawie w dniu 10., 11. i 12. października 1924 r., uchwalono rezolucję wzywającą posłów — nauczycieli do postawienia w Sejmie wniosku, wyrażającego wotum nieufności ówczesnemu Ministrowi W. R. i O. P.

Jak zareagował na to ówczesny Minister W. R. i O. P. pan dr. Bolesław Miklaszewski? Otóż pan Minister wydał w związku z tą rezolucją odezwę, w której m. i. powiedział: „Nauczyciel ma prawo krytycznie oceniać działalność władz szkolnych i wypowiadać o niej krytyczne poglądy. Więcej nawet! **Dążenie nauczycielstwa do krytycznej oceny całokształtu polityki szkolnej Państwa jest pożyteczne i potrzebne,** bo — poza inemi korzyściami — w ten sposób wzmaga się w szeregach nauczycielstwa zrozmienie całości i poczucie odpowiedzialności za całość pracy wychowawczej w narodzie. Jedno tylko zrobić należy zastrzeżenie: Krytyka powinna być rzeczowa, a jej forma nie może uwłaczać powadze legalnych władz!“ Jakie stanowisko zajął pan Minister wobec wnioskodawców? Czy ówczesny Minister przeniósł wnioskodawców? Nie!!!

Pan Minister, wychodząc ze założenia, że odn. uchwała wynikała tylko z niedostatecznego zrozumienia sprawy przez wnioskodawców, a przedewszystkiem z braku poczucia odpowiedzialności, w końcowym ustępie tak powiada: „**Wobec tego poprzestaję na powyższem wyrażnem wskazaniu granicy praw nauczyciela** i wyrażam przekonanie, że fakt podobny się nie powtórzy.“ Uplętnęło lat 6! Na zjeździe tego samego Związku Nauczycielstwa Polskiego („Ognisko“) na początku lipca b. r. w Krakowie stawiono taki wniosek: „Zjazd stwierdza z ubolewaniem, że nominacja Księdza Zongolowicza jest dalszym etapem najbardziej wstecznej, księżej międzynarodówki i dążeń do zagarnięcia przez nią wychowania młodzieży, dążeń wyrażonych w encyklikach papieskich o chrześcijańskim wychowaniu. **Zjazd kategorycznie protestuje przeciw tej nominacji i wzywa Zarząd Główny do porzuczenia wszelkich starań w kierunku cofnięcia nominacji. Polska winna być pozbawiona wpływów klerykalnych, tak bardzo szkodliwych.**“

Co na to pan Minister? — Co na to

Ksiądz Wiceminister? — Pytamy — ilu z odnośnych nauczycieli przeniesiono dla dobra szkoły???

A w czym naruszone zostało dobro szkoły Świętojańskiej — katolickiej przez rzekome wystąpienie p. Beyera? Czy społeczeństwo prawdziwie katolickie nie ma obowiązku domagać się postawienia tej sprawy zupełnie jasno? — Uważamy, że tak!!!

Więc obrońcą religji katolickiej przeniesiono do Borku, bez względu na jego zasługi, choćby tylko w dziedzinie szkolnictwa polskiego! — Gdzie był p. inspektor Łapiński, kiedy p. Beyer razem i innymi organizował już podczas rządów „Grenzschutzu“ szkolnictwo polskie?

A co zamierza pan Kurator dr. Namysł wzgl. pan Minister Czerwiński zrobić z p. Łapińskim, który jako inspektor szkolny powinien był jednej i drugiej organizacji nauczycielskiej okazywać te same sympatje. A tymczasem p. Łapiński w najroźniejszy sposób nagania nauczycielstwo (przedewszystkiem niemających egzaminu

kwalifikacyjnego) do „Ogniska“, co wyraźnie zakazuje okólnik Ministerstwa W. R. i O. P. w sprawie stosunku funkcjonariuszów administracji szkolnej do organizacji nauczycielskich z d. 27. 10. 1922 r. L. 2176/22 S. Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 27. 10. 1922 r. poz. 374, w którym wyraźnie i dobitnie zaznaczono: „byłoby uchybieniem służbowem, gdyby objawy sympatji czy niechęci względem pewnej organizacji nauczycielskiej znalazły swój wyraz w działalności służbowej funkcjonariusza administracji szkolnej lub gdyby jaki funkcjonariusz administracji szkolnej w tym charakterze występował jako poplecznik lub przeciwnik pewnej organizacji nauczycielskiej.“

Jeden za wielu.

(Pan Beyer został przeniesiony na podstawie paragrafu 58. ustawy o stosunkach służbowych nauczycieli — „dla dobra szkoły“). Czy dobro szkół naszych będzie tylko wtedy zagwarantowane, gdy ogniskowcy staną na czele szkół naszych? Dążenia ogniskowców przeciw potępili biskupi w zbiorowym liście! — Redakcja.)

U golibrody.

— Pan redaktor pewnie miszlił, że ja miszle o tem, co miszleć o wyborczego wyniku? Pan sze mili. Pan sze mocno mili. Zwycięstwo pana Dżadek jest murowany na betonu i na cementu. On ma taki armji wyborczy, on ma takie machiny wojenne, że jemu i sto djabuł nie da rady. Najpierw otworzył pan Marszałek ze swoji gazety sanacyjnyj zaporowego ognia. Pan pamięta? Strach pomiszleć. Opinji publicznyj tak sze częsta jak szmigi u samolotu. Potem panowie ministry rozbiegali sze po cały Rzeczypospolity i czymali belwederski mowy, albo robili sanacyjnyj akademje. Wi pan redaktor, co to było? To był znów taki Trommelfeuer aus Maschिंगewehren. Mówie panu, trupów tak sze przewracały jak zapalki. Czemu jak zapalki? Nu, spróbuj pan postawić zapalki na stole, czy ona sze nie przewróci. A potem na frontu bojowego wyjechały tanki. Co to jest? To jest wywłady pana Miedzziński z panem Marszałek. Pap to czytał? Błyskawicy, grzmotu i gromu.

Od jednego takiego tanku to ja o mało sam nie zginął. Ja właśnie jadł drugie szniadanie, gdy żona mi sze pita: Jojne, ty czytał? Pan Marszałek daji rady posłom, aby oni wetknili głowy do dziury w łażenki. Uj, jak ja sze przestraszniał! Mnie klusek stanął w gardle i ja za chwile całe szniadanie miał znowu na talerzu.

Co pan miszlił, kto tak wojny przygotowuje, to un ji może przegrać? Pan Marszałek ma takiego bojowego aparatu, że niech sze cały szwiat schowa. Un ma do swy dyspozycji radio, gramofonu, mikrofonu i megafonu. Pan wi, że on wżon już do niewoli pięć tysięcy jeńców, i to ani jednego piechur, tylko same majory, pułkownikij i generały? Pomiszlił pan tylko: on armji nieprzyjacielski ogolił ze sztabu i z generalicji. A z konfiskatem ile on im armat zagwoździł, albo komplet zdemontował? On poczebował tylko dać komendy, i już całe baterji endeckie albo pepesowskie leżało rozbite na drobny miązgi. On nawet nie poczebował do tego cudu nad Wisłem. Całego planu strategicznego wyszło z jego głowy. Jemu nie pomagali ani Weygand, ani Foche, ani sam pan Rydz Szmigły. Uj, pan Marszałek jest większy komendant od samego Aleksander Macedoński. Dlaczego akurat Aleksander Macedoński? Nu, bo un miał tylko jednego bucyfała, a pan Marszałek ma może sto bucyfały do swoj komendy. Ja pana Marszałek dlatego niechciał porównać z Napoleonu, bo mi sze zaraz przypomina miały huśtawki, karuzela, menażerji, a pan Sławek mógłby sze w Lunaparku produkować jako Knochenbrecher i takij Bestienfresser, który na szniadanie zji żywego centrolewu z pazurem i z ogonem.

10 REKLAMOWYCH DNI

od 10 do 50% rabatu
z towarów wysortowanych (20220)

„CZESANKA”, Gdańska 157.

Pan Jacek Furdyga,

najadłszy się kaszy według przepisu p. ministra Składkowskiego, zachorował we więzieniu w Brześciu nad Bugiem i dlatego listu do redakcji nie nadesłał.

— Dyrekcja Żeńskiego Kat. Gimnazjum Humanist. m. Bydgoszczy, ul. Staszica 8—11 podaje rodzicom do wiadomości, że konferencja wywiadowcza odbędzie się w poniedziałek, dn. 17 bm. o godz. 15-ej.

— Tydzień Polskiego Białego Krzyża — Koło Bydgoszcz urządzone w czasie od 4 do 11 października br. przyniosło brutto 2.274,77 zł. Wszystkim tym, którzy w jakikolwiek sposób przyczynili się do zasilenia funduszu kasy P. B. K. składa serdeczne podziękowanie Zarząd.

— 6-tygodniowe strzelanie o nagrody **Sokoła Konnego**. Tow. gimn. Sokół Konny urządza 6-tygodniowe strzelanie o piękne nagrody w lokalu p. Piątkowskiego przy ul. Toruńskiej. Strzelanie rozpocznie się dnia 15 bm. i trwać będzie bez przerwy do dnia 30 grudnia. Zakończenie w Sylwestra. Początek strzelania o godz. 18-ej codziennie.

— Wenta i wieczorek towarzyski w salach Patzera. Stowarzyszenie Pań św. Wincentego a Paulo z niezwykłą starannością przygotowuje na wtorek, dnia 18. bm. wielką wenta i wieczorek towarzyski w salach Patzera. Początek o godz. 6 wieczorem. Ze względu na to, że czysty dochód z imprezy przeznaczony jest na urządzenie gwiazdki dla biednych dzieci oraz moc rozmałości na scenie, obywatelstwo winno poprzeć tą niezwykłą imprezę.

— **Automobilści!** Znana fabryka świateł Ha-Be „Autoarma” ul. Śniadeckich 45 uruchomiła oddział szlifierni i szlifiuje nie na zwykłym aparacie amerykańskim, lecz na jedynej, najnowocześniejszej w całej Polsce maszynie cylindry do samochodów wszelkich typów.— **Ozdobne blankiety telegraficzne z okazji stulecia Powstania Listopadowego.** Z okazji stulecia Powstania Listopadowego, przyjmowanie i doręczanie telegramów w okresie od 20 listopada do 31 grudnia b. r., na życzenie nadawcy, będzie dokonywane na blankietach ozdobnych, za dopłatą 10 gr. Dzięki artystycznie wykonanej, dwubarwnej wpięcie, blankiety będą szczególnie się nadawały do przesyłania wszelkiego rodzaju powinszowań.— **Sala „Strzelnicy”** ul. Toruńska. W sobotę, dnia 15. bm. od godz. 7-ej wieczorem tańce bez przerwy do samego rana. Przygrywa orkiestra. — Serdecznie wszystkich zaprasza Komitet.

Czekoladowy przemysł krajowy.

W dziedzinie wyrobów czekoladowych słynie produkcja krajowa z nadzwyczajnych jakości i zbyteczne stały się wyroby zagraniczne. — Tak pod względem doboru surowców, jak i smaku równają się wyroby krajowe zwłaszcza fabryk czołowych, z najlepszą nawet czekoladą zagraniczną. Zdawałoby się, że dalszy postęp w tej dziedzinie jest niemożliwy. Długoletnie doświadczenia na tem polu, pozwoliły firmie Gustaw Weese w Toruniu, która obok słynnej fabryki pierników, posiada także fabrykę czekolady, wyprodukować trzy nowe o dziwnie łagodnym i przyjemnym smaku, gatunki czekolady tabliczkowej. — Są to: „Kolibri” gorzka, „Pałacowa” orzechowa mleczna i „Jagódka” śmietankowa. — Firma ta wykazała, że są sposoby i środki, które przy mozołnych staraniach, towar najlepszy przewyższają w stanie. To też dziwić się nie można, że te wyżej wymienione trzy gatunki, dziś stały się rewelacją i bardzo pożądaną czekoladą. Nadmienić jeszcze wypada, że każda tabliczka opakowana jest w praktycznym kartoniku, dlatego doskonale nadaje się na podarki, do teatru i na zabawy. (29079)

Wywóz w październiku.

Handel zagraniczny Polski za październik nie wykazuje wielkich różnic w porównaniu z wrześniem.

Wywieziono łącznie 1.753.492 ton towarów, przyczem wartość wywozu wyniosła 207.879 tys. zł. W porównaniu z wrześniem waga wywozu zwiększyła się więc o 4.279 ton, wartość natomiast zmniejszyła się o 3.962 tys. zł.

Zmniejszył się wywóz cukru, jak i masła przy jednoczesnym wzroście wy-

Nieformalny krok
komisarza wyborczego Dr. Berety.

Dowiedujemy się, że rządowy komisarz wyborczy na m. Bydgoszcz Dr. Bereta rozesłał do przewodniczących i członków obwodowych komisji wyborczych w mieście okólniki dotyczące t. zw. jawnego głosowania, przyczem do objaśnień przewodniczącego głównej komisji wyborczej Dr. Giżyckiego dodał swoje własne uwagi. Zwracamy uwagę na to, że p. starosta Dr. Bereta nie jest dla komisji obwodowych żadną władzą, która by uprawniona była do udzielania objaśnień i wskazówek. Wybory przeprowadza niezależna od władz administracyjnych Okręgowa Komisja Wyborcza nr. 32, urzędująca od jutra 16 bm.

w sali rady miejskiej w Bydgoszczy. Ona czuwa nad prawidłowością wyborów, do niej tylko zwracać się należy i jej tylko polecenia muszą być przez komisje obwodowe respektowane. Komisarz wyborczy nie ma w stosunku do niej prawa rozkazywania albo objaśniania.

Pp. przewodniczący i członkowie obwodowych komisji wyborczych zechcą sobie i to uprzytomnić, że w siedzibie swej komisji tylko przewodniczący (wzgl. urzędujący jego zastępca) ma pełną władzę. Organy bezpieczeństwa mogą wykonywać jedynie ich polecenia.

Kintopowy sposób reklamy.

Bebe, nie mogąc zdobyć gruntu pod nogami, chwycił się obecnie napowietrznego sposobu reklamy. Zawiesił olbrzymi transparent na gmachu dyrekcji kolejowej, odgradzonego od ulicy Dworcowej olbrzymimi sztachetami żelaznymi (Podobno chcą transparent ten jeszcze zabezpieczyć drutem kolczastym). Drugi transparent zawieszony nad ulicą Gdańską między hotelem „Pod Orlem” a Bydgoskim Domem Towarowym. Z transparentem tym jest nieco gorzej, wisi bowiem w niedostatecznej odległości od lokalu wyborczego (niżej 100 metrów).

Cóż te plakaty głoszą?

Ze chcą głosować jawnie!

Jeżeli kto jest taki głupi, że nie rozumie, iż jawne głosowanie propagują ludzie, którzy chcą na barkach szerokich rzesz urzędniczych zrobić karierę, to niechże sobie głosu, ale niech pamięta, że popelnia bezprawie i że mężowie zaufania innych grup w lokalach wyborczych żądać będą zaprotokulowania nazwiska wyborcy, który przez jawne głosowanie naruszył tajny charakter wyborów, zagwarantowany przez Konstytucję. Jeżeli z tego będą niemile skutki, niechaj sobie to każdy sam przypisze. Myśmy dosyć ostrzegali.

Wyprawa bebeków na Szwedero.

Nie mając odwagi zwołać zebrania publicznego pod firmą Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem, anonimowy „komitet” zwołał obywateli przedmieścia pocztówką do sali parafjalnej — na zebranie o celu bliżej nieokreślonym.

Zgromadziło się około 700 osób. Miejsca przy stole prezydjalnemu zajęli „ludzie zażęci”, przeważnie urzędnicy, bo tak im rozkazano. Towarzystwo Obywateli Szwedero, jakieśmy się przekonali, zebrania tego nie zwołało Porządku pilnowało kilku policjantów.

Mówcy, przystąpił przez biuro wyborcze „jedynki”, w czasie swoich wywodów z głośniejszych pomruków i śmiechu na sali wyczuli,

że większość zebranych to ludzie poważnie myślący, a nie... barany.

Obywatelom przedmieścia, niesprzyjającym bebecom, przedytmu nie pozwolono dłużej mówić jak pięć minut.

Co chwilę wznoszone głośnie okrzyki na cześć Katolickiego Bloku Ludowego (nr. 19) i jej czołowego kandydata red. Jana Teski, a także raz po raz okrzyki na „siódmkę”. Dali one przygodnym widzom wierny obraz nastrojów warstwy pracującej na Szwedero.

Na jedynek głosować będą tylko karierowicze i ci — którym teraz jest dobrze, bo stoją blisko złobu...

Z życia „Sokoła” Żeńskiego.

W ubiegłą środę, dnia 12 bm. o godz. 8-ej wieczorem odbyło się w sekretariacie przy ul. Dworcowej nr. 2 zebranie plenarne Żeńskiego Tow. Gimn. „Sokół”, przy nadzwyczajnym udziale członkiń. Zebranie zaigła i obradom przewodniczyła prezeska p. red. Teskowa. Po zagajeniu, w którym prezeska wyraziła radość z powodu licznego udziału pań i powitaniu gości — referenta prof. Mokrzyckiego i prezesa Okręgu Małczewskiego, odczytała sekretarka protokół z ostatniego zebrania, który przyjęto bez zmiany. Odczyt na temat powstania listopadowego wygłosił następnie prof. Mokrzycki. Szan. prelegent starał się zapoznać zebranych z bohaterkami powstania tego. Pierwsza Klaudia Potocka, kobieta bezgranicznego poświęcenia, jako samarytanka wniosła pomoc i pociechę rannym żołnierzom, druga bojownicza o wolność kraju i narodu polskiego, to Emilia Platterówna, kobieta-żołnierz, swą nieocenioną odwagą i wytrwałością dała przykład, jak w obronie spraw najdroższych walczyć, i na posterunku wytrwać trzeba. Za cenny ten odczyt, na czasie będący, podziękowały członkinie hucznie oklaskami. Osobne podziękowanie wyraziła jeszcze prezeska.

W komunikatach Zarządu odczytano komunikat Przewodnictwa Dzielnicy Pom. dot. złotu dzielnicowego i z nim związanych ćwiczeń, zakładanie kas oszczędności na powyższy cel i t. d. Przewodnictwo Okręgu V-go w komunikacie swym nawołuje do spełniania obowiąz-

zku obywatelskiego podczas nadchodzących wyborów do Sejmu, odbyć się mających dnia 16 bm. Równocześnie zachęca do współudziału w obchodzie ku czci 100-letniej rocznicy Powstania Listopadowego, który odbędzie się 30 bm. w „Strzelnicy”. W sprawie kursu robot ręcznych ref. p. Albrychtowa. Prezeska zwraca drużynie uwagę na ważność lekcji sanitarnych i zaleca liczniejzy brać udział w tychże. W dniu 29 bm. urządza się w „Sokole” Żeńskim wieczorek dla członkiń gniazda żeńskiego, na który serdecznie prezeska zaprasza. Po przyjęciu członkiń nastąpiło sprawozdanie kasowe z odbytej wenty w m. październiku.

Zkolei nastąpiło bardzo interesujące sprawozdanie dr. Żółkiewiczówny ze zlotu jugosłowiańskiego, odbytego w r. b. w Belgradzie, na którym to zlotcie drużna Żółkiewiczówna była i nagrodę stamtąd wyniosła.

W wolnych głosach wyraził prezes okr. p. Małczewski swą radość z powodu tak licznego udziału w zebraniu, co świadczy o żywotności danego gniazda, dalej zwraca uwagę na komunikat okr. dot. wyborów, i przestrzeżenie hasła „swój do swego”. P. prof. Mokrzycki podaje myśl urzędzenia obozu letniego na czas wakacji dla członkiń gniazda, która to propozycja po oświadczeniu drh. Teskowej, że się sprawą tą gorąco zajmie, wywołała wielkie zadowolenie wśród zebranych.

W końcu wygłosiła p. Sarnowska deklamację p. t. „W huku armat”, za co jej oklaskami podziękowano. Po odśpiewaniu „Staśmy bracia wraz” i zapłaceniu składek miesięcznych zamknęła prezeska p. red. Teskowa zebranie hasłem „Czołem!”.

Zaraz po zebraniu plenarnem odbyło się posiedzenie Zarządu wraz z gronem technicznym. Na posiedzeniu tem załatwiono sprawę obchodu gwiazdkowego, sprawę karnawału dla dzieci. Przyjęto rezygnację p. Hoffmanówny ze stanowiska naczelniczki i przystąpiono do wyboru w jej miejsce przez tajną głosowanie, w którym p. Cholewianka otrzymała 8 głosów, pp. Wiczorkówna, Żółkiewiczówna i Sosnowska po 2 głosy. Wobec tego p. Cholewianka

wybrana została do walnego zebrania naczelniczką gniazda żeńskiego.

Po załatwieniu spraw mniejszej wagi, zamknęła zebranie prezeska p. red. Teskowa hasłem „Czołem!”.

Akademja tańców
zatwierdzona przez władzę,
została
otwarta w Bydgoszczy
pod kierownictwem
prof. Wituszkowskich
znany prelegent lekcji tańców
z radja Poznańskiego.
Najnowsza kreacja sezonu,
gwarancja nauczania.
Dobór Towarzystwa. (29133)
Długa 56, Hotel Lening.
Zapisz się od 5—8 po poł.

Zagadka taniości obuwia.

Życie nasuwa nam nieraz dziwne zagadki, napozór niemożliwe do rozwiązania.

Jedną z nich stanowi postępowanie słynnego czeskiego fabrykanta obuwia, Bata.

Bo zwązamy tylko: Przemysł całego świata obniża płace robotników, a Bata, pierwszy w Europie, wprowadza 5-dniowy tydzień roboczy, bez obniżenia zarobków robotników.

Ogólny kryzys zmusza największe zakłady do ograniczania produkcji a Bata zwiększa ją, doprowadzając wysokość dziennej produkcji do 75.000 w roku ubiegłym, do 120.000 par dziennie w roku bieżącym. Największe firmy, ograniczywszy produkcję, zamykają poszczególne działy fabryk i redukują warsztaty, Bata zaś zwiększa ilość robotników i buduje nowe fabryki, między innymi w Polsce.

Gdzie leży rozwiązanie tych zagadek? Odpowiedź znajdujemy w znanym powie-

dzeniu Bata: „Jeżeli konsument przestaje kupować artykuł pierwszej potrzeby, znaczy to, że jest on za drogi. Należy więc produkcję doprowadzić do tego, aby bez obniżania gatunku obniżyć cenę”.

Dlatego też w dobie ostrego kryzysu gospodarczego Bata zwiększa zdolność nabywczą robotnika i przez masową produkcję zniża cenę towaru.

Tem też tłumaczy się ostatnia zniżka cen obuwia Bata, sięgająca 30%. (29078)

MILJON
1.000.000 zł.największa wygrana 22. Polskiej
Państwowej Loterii Klasowej.

Dalsze większe wygrane:

400.000.- zł.

300.000.- "

200.000.- "

100.000.- "

75.000.- "

50.000.- "

25.000.- "

20.000.- "

15.000.- "

10.000.- "

i t. d.

Ogólna suma wygranych wynosi

32.000.000 zł.

Co drugi los wygrywa!

Cena losu:

1/1 = 40.-, 1/2 = 20.-, 1/4 = 10.- zł.

Ciągnienie 18 i 20 listopada.

Zamówienia listowne uskutecznią się

odwrotnie.

Kolektura Loterii Państwowej

M. Rejewska

Bydgoszcz, Dworcowa 17 - telefon 27.

P. K. O. 207963.

(25649)

— Zgubione papiery rentowe. Pewna biedna kobiecina nazwiskiem Konstancja Kuligowska zamieszkała przy ul. Choloniewskiego 52, zgubiła papiery rentowe jak i kartki na obiad. Uczciwy znalazca zechce je zwrócić pod powyższym adresem.

— Ofiara. Pani Folarzyńska z Mroczy nadesłała 5 zł na sieroty, 5 zł na ubogę wdowę i 5 zł na niewidomych.

Komunikat.

Podajemy do wiadomości wszystkim chorym, którzy będą głosowali na liście nr. 19 — Katolickiego Bloku Ludowego, aby zgłaszali się do sekretarjatu Chrześcijańskiej Demokracji, ul. Dworcowa 2, gdzie stać będą samochody do ich dyspozycji. (Tel. nr. 1299).

(—) E. Bigoński, komisarz wyborczy.

— Czy pochody są dozwolone? Mimo wyraźnego zakazu urządzania pochodów, pewnym ludziom ze sanacji zachciała się jakiejś publicznej demonstracji. Po mieście krążyła od wczoraj pogłoski, że dziś w sobotę o godz. 5 czy 6 zbiorą się na placu Piastowskim pracownicy warsztatów kolejowych...

— Gimnazjum żeńskie i szkoła przygotowawcza Dr. Wagnera. Dyrekcja gimnazjum żeńskiego Dr. Wagnera podaje do wiadomości rodziców, iż w poniedziałek, dnia 17. bm. odbędzie się w gmachu gimnazjalnym od godz. 16.30—17.30 konferencja wywiadowcza...

— Usiłowali skraść zajace. Dnia 13. bm. 22-letni Maksymilian K. i 22-letni Mieczysław K. usiłowali skraść w firmie Piltz przy placu Teatralnym dwa zajace, w ten sposób, że przechodząc obok firmy, zerwali z wieszaka zajace i poczęli uciekać.

— Kradzież pierścienia. Z mieszkania p. Władysławy Naruszewicz, przy ul. Sienkiewicza 53, skradziono złoty pierścień zaręczynowy. Przedsięwzięte dochodzenia ustaliły, że sprawczynią kradzieży jest służąca p. N., niej. Jadwiga K. Pierścienia dotychczas nie odnaleziono.

List do przyjaciela

z Narodowej Partji Robotniczej.

Bydgoszcz, dn. 9 listopada 1930.

Szanowny Józefie!

Jestem przekonany, że Twego stanowiska do Twej partji N. P. R. nie zmieniłeś, a ja jako taki chciałbym jeszcze raz zwrócić się do Ciebie jako do tego z którym mnie w młodych latach łączyła siła przyjaźni i to już od ławy szkolnej, i jeszcze raz chciałbym Ci zwrócić uwagę na to, że naszych ludzi prowadzicie w objęcia socjalistów, ja Ci się pytam czy to uczciwie? czy to po polsku? po katolicku? robotników naszych pchać w objęcia międzynarodówki? Czy głosy naszych biskupów mają być dla robotników katolickich i polskich głosami na puszczy? Czy dla Ciebie jest miłsza partja i p. Faustyniak, jak kościół nasz katolicki?

Wspomnij sobie naszego starego nauczyciela, który nas wspólnie po plecach klepał. Coby on powiedział, i cobyś Ty odpowiedział gdyby Cię zapytał: „Pawłowski, dokąd Ty idziesz? gdzie robotnika polskiego prowadzisz?” Czy byś się nie zarumienił? i chociaż niechając musiałbyś powiedzieć że jesteś na fałszywej drodze.

Czytasz „Przewodnika Katolickiego”, byłeś kiedyś członkiem Katolickiego Tow. Robotników Polskich, a czy to co robisz możesz nazwać czynem katolickim? powiedz sam!

Dlaczego niechcecie poprzeć ruchu tego, który jest oparty o Encyklikę Ojca św. Leona XIII „Rerum Novarum”, powiedz dlaczego? Prędzej czy później, czy będziecie chcieli czy nie, to się będziecie musieli z tym ruchem połączyć. Ruch nasz nie jest odosobniony, toruje sobie drogę we wszystkich krajach gdzie istnieje robotnik katolicki. Pamiętaj, raz jeden furtkę do cudzego ogrodu otworzyć, to drugi raz już jest do tego ogrodu łatwiej wniknąć.

Raz robotników zaprowadzisz pod sztandar czerwony, to na drugi raz sami pójdą. Więc rozważ dokąd idziesz i dokąd prowadzisz robotników naszych?

Serdeczne pozdrowienie zasyła Ci Twój stary i zapomniany druh

(—) Jan Cywiński.

Posiadacze pożyczek

z lat 1918/21 muszą się zapoznać z memoriałem Związku Obrony Wierzytelności pod tytułem: „W sprawie dwóch miliardów”. Wyczerpujące przedstawienie historii i stanu waloryzacji pożyczek. Wskazówki praktyczne. Treść ustaw. Żądania wierzycieli. Cena 2,70 zł. Do nabycia w księgarniach i w Związku, Poznań, Zielona 2. Główny skład Księgarnia Uniwersytecka Poznań, ul. Gwarna 19. (21272)

Kapitaliści amerykańscy w Polsce.

Do Polski przybył prezes wielkiej amerykańskiej firmy inwestycyjnej „Mac Donald Ingceniering Comp.” p. R. Durham, który zainteresował się możliwościami inwestycyjnymi w Polsce i w tym celu założył specjalne towarzystwo pod nazwą „Mac Donald Baltic Corporation.”

Prezes Durham prowadzi obecne rokowania z rządem polskim w sprawie budowy sieci elewatorów zbożowych. Rokowania te mają przebieg pomyślny. Plan budowy przewiduje inwestycje na ogólną sumę w wysokości 30 miljo-

nów dolarów. Kredyty na finansowanie tych inwestycji dostarczyć ma wspomniana firma amerykańska.

Równocześnie toczą się rokowania przedstawicieli fabryk samochodowych Forda z rządem polskim w sprawie założenia w Gdyni fabryki montażowej samochodów Forda.

I te rokowania dobiegają pomyślnego końca. Ford zobowiązuje się zatrudniać siły kierownicze i wykonawcze wyłącznie polskie. Niewyjaśnionym punktem projektu umowy są dotychczas sprawy pewnych ulg celnych i podatkowych.

Zart, czy samobójstwo?...

Dnia 5. bm., p. Jan Westerlich, zamieszkały w powiecie świeckim, idąc drogą nad brzegami Wisły, w pobliżu miejscowości Nowe, powiatu świeckiego, spostrzegł na drzewie przyczepiony kawałek białego papieru, na którym wypisane były nast. słowa:

„Tu w Wiśle odpoczywam, ginę marnie z tego świata, z domu jestem w Bydgoszczy pod nazwiskiem Józef Ponar 4. 11. 1930.”

Na drugiej zaś stronie papieru był napis: „Przez pracy, przez chleba, żegnaj Polskę i idę do nieba”.

Wszczęte przez władze dochodzenia w tej sprawie, nie ustaliły, aby jaki Ponar z Bydgoszczy zaginął, jak również nie odnaleziono, mimo poszukiwań, zwłok w Wiśle.

Policja, podając powyższe do wiadomości, uprasza każdego, koby mógł przyczynić się do wyjaśnienia tej sprawy, aby zechciał zgłosić się w wydziale śledczym przy ul. Jagiellońskiej 3, pokój 72.

Młodzieży niżej lat 16 nie wolno palić tytoniu.

Władze wojewódzkie wydały zarządzenie, na podstawie którego, nie wolno młodzieży, niżej lat 16, palić papierosów na ulicach, w miejscach publicznych, zakładach oraz w publicznych urządzeniach komunikacyjnych. Młodzież winna przekroczyć tego zarządzenia, pociągana będzie do odpowiedzialności karnej, aż do umieszczenia w domu poprawy.

Zarządzenie to jest zupełnie słuszne i godne uznania, wydane bowiem zostało w trosce o dobro wychowania młodzieży.

PROGRAM W KINACH.

CORSO dziś i w niedzielę po raz ostatni wyświetla podwójny program w 18 aktach p. t. „Zamorskie djabły”. W roli dzielnego kapitana nieustraszonego Tim Mac Coy i „Przed śmiercią głodową”, arcyciekawy film przedstawiający niebezpieczną przeprawę przez pustynię. Nadprogram tryskająca szampańskim humorem komedia p. t. „Hardy milionerem”. Pocz. dziś o godz. 6,15 i 8,45, w niedzielę o 2,15.

KRYSTAL. Dziś i dni następne nawskroś oryginalne w swem założeniu, o grze sumiennej artystów, tak rzadko spotykanej w dźwiękowcach, wspaniałej wystawie, o olbrzymich rewjach i ekscentrycznych tańcach arcydzieła dźwiękowe „Wielki Gabbo”, urozmaicone szlagierowymi piosenkami.

MARYSIENKA wyświetla dziś i jutro wspaniałe dźwiękowiec p. t. „Podcięta skrzydła”. Film ten zasługuje na pełne uznanie.

NOWOŚCI demonstruje o arcydziełowej treści melodramat dźwiękowy p. t. „A gdy nadejdzie chwila rozstania” obfitujący w rzadko spotykane w obrazach dźwiękowych dźwięki i efekty. Film posiada mnóstwo oryginalnych momentów i kapitalnych sytuacji, budzących żywą wesołość. Program uzupełniony doskonałym dodatkiem.

OKO. Chcesz ujrzeć „Szalone żony”? pospiesz dziś i jutro do kina „Oka” ul. Marcinkowskiego. Na scenie ostatnie przedstawienia „Sandmierskiego wesela”.

PAW w sobotę i w niedzielę wyświetla najlepszy film z mistrzem maski Lon Chaney'em p. t. „Człowiek bez nóg”. Na scenie wielka rewja cyrkowa: duet Michaelis, duet Ignatio - komicy salonowi i trupa psów tresowanych. W niedzielę o godz. 2,30 popołudniówka całego programu po cenach 50 gr.

WOJSKOWE wyświetla od dnia 14—16 bm. wspaniały dramat w 10 aktach p. t. „Lekko-myślny książę”.

POJUTRZE rozpoczyna się 1 sze bogate ożnienie 22-iej Loterii Państw. rozpoczyna się karnawał milionów każdy posiadacz losu stanie do urny szczęścia po szczęście urzędziwistnia się marzenia wszystkich tych, którzy z silną wolą i wiarą w zwycięstwo staną z losem w rękę do zawodów o miliony. Dnia 18 i 20 listopada br. rozpoczyna się 1-sze bogate ciągnięcie 22-iej Loterii Państwowej, w której wygrane sięgają do 32.000.000 zł. Co drugi numer wygrać musi. Cena 1/4 losu tylko 10 złotych. Pojutrze zatem w każdym domu, w każdym mieszkaniu, u każdego, kto tylko dba o dobro swoje i swoich najbliższych, powinien znajdować się los, zakupiony w najszybszej kolekturze „Uśmiech Fortuny”, Bydgoszcz, Pomorska 1 gdyż tylko tam szczęście obrabło sobie swoje siedlisko. (29233)

Lot DO X.

Calshot, 14. 11. (PAT) Hydroplan DO. X. rozpoczął trzeci etap lotu do Ameryki, odlatując dziś rano do Bordeaux. Przy odlocie towarzyszyło mu 20 samolotów.

ZE SPORTU.

I. „Pepege” Grudziądz — I. Kol. K. S. „Sparta”. W niedzielę, dnia 16 listopada br. odbędzie się wielkie zawody piłki nożnej na boisku „Sparty” (za warsztatami kolejowymi). W przyszłą niedzielę, dnia 23. bm. stanie „Sparta” do finału o mistrzostwo miasta Bydgoszczy z Sokołem I. lub Polonią. Początek zawodów w dniu 16. bm. o godz. 14, więc spieszymy wszyscy na boisko „Sparty”. O godz. 12,30 przedmecz. Wstęp na boisko 50 gr.

Chcesz być na żołądek zdrowy — Jedz tylko chleb pszenno-razowy z m-my (25/100) Tomasza Marmurowicza, Zbożowy Rynek nr. 11.

Z życia towarzystw.

Tow. Uczniów Kupieckich. Zwiedzenie cukirowni w Nakle, w niedzielę, 16. bm. Zbiórka o godz. 7,30 przy głównym dworcu, odjazd o godzinie 8.

Tow. Powst. i Woj. „Macierz”. Przypominamy wszystkim członkom i sympatykom o zabawie która się odbędzie dziś w sobotę w sali p. Baeckera przy ul. św. Trójcy 8-9.

S. M. P. „Wolność” Bielawy. Zebranie plenarne dziś w sobotę o godz. 19 w salce księży misjonarzy.

S. M. P. „Przedświt”. W niedzielę 16. bm. o godz. 16 zebranie plenarne oddz. starszego; o godz. 14 oddziału młodszego w salce Domu Katolickiego przy Farze.

Koło Absolwentów Szkół Handlowych. Posiedzenie zarządu we wtorek, 18. bm. o g. 19,30 w auli szkoły wydz. męskiej, Konarskiego 7. Ważne sprawy.

K. S. „Iron”. Dziś, dnia 15. bm. o godz. 19,30 schadzka I i II drużyny w sali „Złoty Róg” ul. Grunwaldzka.

Tow. Czeladzi Katolickiej. Lekcja śpiewu w poniedziałek, dnia 17. bm. o godz. 18,30 w Domu Czeladzi.

Sokół konny. W niedzielę, dnia 16. bm. jazda konna się nie odbędzie. Następną lekcja w niedzielę, dnia 23. bm. w koszarach 16. p. ul. o godz. 7,45.

Geny targowe w Bydgoszczy dnia 15. 11.

Mięso: wołowina 1,00—1,20, wieprzowina 1,10—1,30, słonina 1,40, baranina 1,00—1,10, cielęcina 0,90—1,10, smalec 2,00, sadło 1,60. Nabitak: jajka 3,40—3,50, masło 2,30—2,40, ser 40—50 gr.

Jarzynny: marchew 10—15 gr, buraki 10—15 gr, brukiew 10 gr, cebula 20 gr, kapusta 5 gr, czerwona 10—15 gr, wloska 15 gr, brukselska 40—50 gr, kalarepa 20—25 gr, włoszczyzna 40 gr funt, pomidory 40—50 gr, rzodkiew 20—25 gr.

Owoce: jabłka 40—70 gr, gruszki 0,80—1,00, cytryny 15—20 gr.

Drób: kurczęta (para) 4,00—5,00, kury 3,50 do 5,50, gołąbki 0,90—1,20, gęsi 8,00—14,00, kaczki 4,00—6,00.

Ryby: liny 2,25—2,75, szczupaki 1,70—2,20, okonie 1,00—2,00, węgorze 3,00, karpie 2,50, karasie 1,50—2,50, płotki 0,50—1,00, leszcze 1,50—2,00, sandacze 3,00.

— Zabawa. Przypominamy o zabawie jesiennej Związku Zawodowych Pracowników Lotnictwa, odbyć się mająca w sobotę, 15. bm. w sali Resursy Kupieckiej. Początek o godz. 20.

RESTAURACJA „ZAGŁOBA“ Gdańska 165 właściciel M. Grabowski Gdańska 165 OBIADY I KOLACJE świeże i smaczne z 3 dań 1,50 — Kuchnia pod kierown. kucharza p. Zabrockiego. Codziennie od godz. 6 koncert radiodźwiękowy. Lokal otwarty dzień i noc. (27885)

Sezon zimowy w Truskawcu.

Znakomite warunki dotychczasowych sezonów zimowych w tem uroczem uzdrowisku podkarpackiem dały asumpt Zarządowi zdroju do poczynienia przed nadchodzącym sezonem zimowym — który trwać będzie jak zwykle od 1 grudnia do 1 marca — szereg ulepszeń. Łazienki główne zostały rozbudowane dla celów sezonu zimowego w ten sposób, iż czynnych będzie w roku bieżącym 50 kabin — przy każdej osobna łazienka — centralnie ogrzanych, należycie wentylowanych i dających tamsam pełną gwarancję skuteczności kuracji. Pijalnia wód mineralnych ze słynną „Naftusią” na cele w osobnym budynku, również centralnie ogrzany, ułatwia niezmiernie, ze względu na swoje bliskie położenie przy łaźniach, jeden z koniecznych punktów kuracji, jakim jest picie życiodajnych źródeł truskawieckich. Szereg zapowiadanych interesujących imprez sportowych, jako to rajdów automobilowych, popisów choreograficznych na torze łyżwiarskim, zawodów narciarskich etc. a także możność udziału w pięknych polowaniach gremjalnych, urządzanych przez Zarząd, zapewnia Kuracjuszom przyjemny pobyt. Znakomita restauracja zakładowa, klub towarzyski, dancingi, kino, imprezy teatralne, koncerty dopełnią całości. Zarząd uzdrowiska dołożył wszelkich starań w kierunku utrzymania bezpośredniej komunikacji ze wszystkimi ośrodkami Polski. Biorąc pod uwagę dzisiejsze ciężkie stosunki gospodarcze Dyrekcja zdroju przeprowadziła również możliwą redukcję cen, by tamsam dać możność taniego pobytu w Truskawcu.

Ceny podawane Izble Przemysłowo-Handlowej w Bydgoszczy.

Bydgoszcz dnia 14. 11. 1930 roku. Cena za 100 kg. ... od zł — do zł Pszenica ... 23,50—25,00 Zyto ... 16,70—17,20 Jęczmień ... 19,00—20,50 Jęczmień browarny ... 24,00—26,00 Groch Viktorja ... 27,00—30,00 Groch Folgera ... 00,00—00,00 Groch jadalny polny ... 00,00—00,00 Owies ... 16,75—17,75 Otręby pszenne ... 12,50—15,00 Otręby żytnie ... 10,50—11,25

Notowania Gieldy Zbożowej i Towarowej w Poznaniu.

POZNAŃ, dnia 14. 11. 1930 roku. płacono za 100 kg. w zł. Zyto ... 17,75—18,25 Pszenica ... 24,50—26,00 Jęczmień przemiałowy ... 19,00—21,50 Jęczmień browarny ... 25,00—27,00 Owies ... 18,00—19,25 Mąka żytnia 65 proc. ... 00,00—29,00 Mąka pszenna 65 proc. ... 49,00—46,00 Otręby żytnie ... 10,50—11,50 Otręby pszenne ... 12,00—13,00 Otręby pszenne (grube) ... 14,00—15,00 Rzepak ... 42,00—44,00 Groch Viktorja ... 27,00—32,00 Groch polny ... 00,00—00,00 Groch Folgera ... 00,00—00,00 Ziemiaki jadalne ... 2,00—2,30

Gielda warszawska

dnia 14 listopada 1930. Papier Państwowe i obligacje 4-proc. inw. seryjna sztuki ... 101,55 5-proc. poz. premj. dol. ... 00,00 000,00 054,70 3-proc. poz. bud. ... 00,00 000,00 050,00 5-proc. poz. konw. ... 000,00 000,00 048,50 Akcje w złotych. Bank Polski ... 159,50—159,75 Modrzejów ... 0,00—8,25 Norblin ... 036,00—35,50 Starachowice ... 00,00—13,50 Tendencja niejednolita.

Bank Polski placił dnia 15 listopada za:

dolary amerykańskie 8,88 1/2—8,89 1/2 funty szterlingów 43,17 franki szwajcarskie 172,26 franki francuskie 34,90 marki niemieckie 211,75 guldeny gdańskie 162,54 szylingi austrjackie 125,13 liry włoskie 46,53 korony czeskie 26,35

Stan wody na Wiśle dnia 15 listopada:

Zawichost 2,17, Warszawa 2,57, Płock 2,34, Toruń 3,16, Fordon 3,32, Chełmno 3,36, Grudziądz 3,77, Korzeniewo 4,10, Piekło 4,02, Tczew 4,00, Einlage 2,36, Schievenhorst 2,08.

KRONIKA BYDGOSKA.

— Zaginął bez śladu. Pan Maksymilian Krauze z Mroczy, powierzył szoferowi autobusu, kursującego na przestrzeni Mrocza—Bydgoszcz, Leonowi Erdmanowi, 500 zł gotówką, oraz jeden weksel akceptowany przez p. Romana Vogta, dekarza z Mroczy. Erdman miał oddać powierzoną mu gotówkę i weksel firmie „Impregnacja“ w Bydgoszczy; tymczasem nie wypełniwszy polecenia, przepadł gdzieś bez śladu. Pan Krauze zwrócił się do kompetentnych władz, które czynią dochodzenia.

— Awanturnik. Dnia 13 bm. wieczorem 29-letni Bruno B. zamieszkały przy ul. Kościuszki, będąc w stanie podchmielonym, wywołał wielką awanturę i zbiegowisko na ulicy Dworcowej, bijąc i potrącając bez żadnego powodu przechodniów. Gdy policjant usiłował odprowadzić awanturnika do komisariatu, ten rzucił się na policjanta i począł go dusić, lecz policjant wyrwawszy się z rąk awanturnika, wezwał pomocy i odprowadził go do komisariatu. Tutaj B. począł się dalej awanturować, podarł mapy, wiszące na ścianie i potłukł kalamarze. B. jest już znanym policji z innych sprawek.

— Dalsze składki na odnowienie grobów poległych i zmarłych podczas wojny żołnierzy polskich. Lista 15. Szkoła im. św. Jana 34,25 zł; Fabryka Obuwia „Standart“ 20,— zł; Pomorski Automobilklub 20,— zł; Koło Absolwentów Szkół Handlowych 5,— zł; Inspekcja Dróg Wodnych 16,70 zł. Razem 95,95 zł.

Wymienionym wyżej instytucjom i organizacjom składam w imieniu Komitetu serdeczne podziękowanie. Równocześnie proszę o złożenie dalszych list składkowych w Głównej Kasie Miejskiej lub w Komunalnej Kasie Oszczędności na konto Komitetu odnowienia grobów poległych.

(—) Dr. Śliwiński,
Przewodniczący Komitetu.

CZASOPISMA NADESLANE.

Miesięcznik „Prąd“ — listopad.

Listopadowy zeszyt „Prądu“ przynosi dwie interesujące i ciekawe rozprawy: „Rola studium katolickiego w odrodzeniu współczesnym“ — ks. prof. dr. K. Kowalski i druga p. t. „Z rozważań nad upadkiem Polski“, w której dr. K. Górski czyni przegląd panujących w tej materii poglądów. W dziale „Dokumenty“ podane są orędzia biskupie z okazji wyborów. Numer dopełniają działy: „Sylwetki“, „Z kraju i świata“ i „Oceny książek“.

Mąż z pomocą siostry
powiesił własną żonę.

W dniu 1 grudnia b. r. odbędzie się w Sądzie Okręgowym w Poznaniu sensacyjny proces przeciwko Michałowi Kuźmowi, gospodarzowi z Januszewa, powiatu średzkiego, który wraz ze swą siostrą Joanną powiesił w oborze własną żonę. Po usunięciu domowników, Kuźma przywołał do chlewu żonę i siostrę, aby mu rzekomo w czemś pomogły. Gdy kobiety nadeszły, zbrodniarz stał na becze i manipulował coś przy haku. W pewnym momencie Kuźmowa zbliżyła się do męża a wówczas zbrodniarz zarzucił jej pętlę na szyję, Joanna zaś miała wysunąć deskę, na której stała Kuźmowa. Po dokonanej zbrodni oboje udali się do pracy. Niezwyw już Kuźmowa dostrzegł parobek dopiero o godzinie 7 wieczorem.

Żywcem palony żarem
między niebem a ziemią.

Z Poznania donoszą:

Zajęty przy zakładaniu przewodów na słupie telegraficznym w Głównie 32-letni robotnik Walenty Kostrzewski, uległ w pewnym momencie porażeniu prądem elektrycznym. Nieszczęśliwy zawisł na przewodach. Kiedy koledzy przybiegli na miejsce wypadku z pomocą, zauważyli, że ręce Kostrzewskiego formalnie się palą. Niezwłocznie też przywołano Pogotowie Ratunkowe. Lekarz dyżurny zabrawszy się do opatrunku spalonych rąk, stwierdził, że lewa ręka jest w 3 miejscach na długości 20 cm spalona aż do kości od nadgarstka aż do łokcia, przy prawej ręce są popalone wszystkie palce. Ofiarę wypadku odwiezło Pogotowie niezwłocznie do Szpitala Miejskiego, gdzie lekarze stwierdzili, że trzeba zastosować natychmiastową operację.

Karkołomne wyczyny w powietrzu.

Dla uratowania aktorki skoczył z jednego samolotu na drugi.

By uratować życie młodej aktorki, znany ze swych brawurowych lotów pilot Loon dokonał w tych dniach mroźącego krew w zylach skoku ze swego samolotu do drugiego, poniżej szybującego.

Było to podczas święta lotniczego, w czasie którego miała wykonać sławna w Ameryce Róża Gordon kilka karkołomnych produkcji w powietrzu. Zapoczątkowano je w obecności kilkudziesięcioletniego tłumu. Pragnęli wszyscy zobaczyć widowisko emocjonujące, bo

spadającą z nieba uroczą aktoreczkę.

Pozwolono jej użyć do tego skoku nie najlepszej konstrukcji spadochronu. W myśl programu zawisła więc w pewnej chwili u podwozia szybującego w przestworzach samolotu.

Niestety sznury spadochronu zaplątały się, a eksperyment opóźnił się. Ludność przypatrująca się temu widowisku, nie mogła sprawdzić przyczyny i zaczęła się denerwować. Odzywały się

głosy pomawiające sławną artystkę o tchórzostwo.

Tymczasem biedna Róża wisiała głową nadół pod samolotem rozmyślając nad swoim losem niebardzo godnym pozazdroszczenia. Nie wiadomo, czy zdawała sobie sprawę

z grozy swego położenia,

ale groziło jej rozszarpanie podczas lądowania samolotu w strzępy.

Nagle pojawił się mr. Loon w swoim samolocie. Zbliżywszy swoją maszynę, skoczył w pewnym momencie w otwór kadłuba,

szybującego pod nim aparatu, pozostawiając swoją maszynę na pastwę losu. Widzom przeszedł

dreśzcz po grzbietach.

W międzyczasie mr. Loon przy pomocy kierującego samolotem pilota ratowali bezprzytomną Różę, co się im szczęśliwie udało. Po upływie kilkunastu minut

wylądowała cała trójka na lotnisku wśród burz oklasków. Aczkolwiek piękna Róża właściwie nie dokonała tego, do czego ją zaangażowano,

tłum wyniósł ją na ramięch do samochodu.

A chcieliby, a boją się...

Gen. Ludendorff wydał w formie książeczki zbiór swych artykułów przeciwko nowej wojnie niemiecko-francuskiej.

„Obecne położenie Niemiec — pisze Ludendorff — doprowadziłoby w razie wojny do zniszczenia Niemiec. Liczebna przewaga Francji jest znaczna, a niemniej wyższa jest wartość wewnętrzna i lepsze uzbrojenie armji francuskiej.

Żołnierz włoski jest dzisiaj jeszcze słabym żołnierzem. Do tego przyłącza się fakt, że środki komunikacji, jakimi rozporządza armja włoska, na północ od Alp, są nader niekorzystne, podczas gdy armja francuska, czechosłowacka i jugosłowiańska rozporządzać mogą najlepszymi połączeniami.

General Ludendorff kreśli następnie trudne położenie Niemiec na wypadek, gdyby dyktanci wojenni, którzy popierają projekt wojny Niemiec u boku Włoch przeciwko Francji, urzęcywistnie swe zamiary.

Ostrzeżenie Ludendorffa skierowane jest przede wszystkim przeciwko agitacji narodowo-socjalistycznej.

Tusza zapewnia bezkarność.

Wielokrotna oszustka z powodu 350 f. wagi nie może być pociągnięta przed sąd.

W jednym z sądów berlińskich znajduje się już od lat szereg spraw o oszustwo przeciwko niejkiej Hedwig M., która z powodów szczególnych nie może być pociągnięta do odpowiedzialności.

Osoba ta waży trzysta pięćdziesiąt funtów i właśnie z powodu tego ciężaru swego ciała i towarzyszących mu dolegliwości nie może być sprowadzona do sali sądowej, choć wciąż napływają na nią do sądu nowe sprawy o oszustwo i że w sądzie leży już przeciwko niej 26 skarg.

I król ma kłopoty...

Manja prześladowca władcy Egiptu.

Liczne depeche z Kairo opisują uroczysty wjazd króla Fuada do swej stolicy z okazji powrotu monarchy z urlopu letniego. Król cierpi jednak w ostatnich czasach na chorobę, objawiającą się paniczną trwogą przed zamachami na jego życie.

Na życzenie króla wydały władze liczne zarządzenia, zmierzające do zabezpieczenia osoby monarchy. Karetą króla jechała w otoczeniu samochodów pancernych, z których szczytów wzywały karabiny maszynowe, gotowe do strzałów. Kordon wojska tworzył szpaler na ulicach, przez które toczył się powóz królewski. Żołnierze stali zwróceniem twarzy do tłumu.

Wielkie hotele dla gości zagranicznych w Kairo, obok których przejeżdżał orszak królewski, otrzymały rozkaz, aby wszystkie okna miały zamknięte. Na terasach hotelu Continental i Sheppard patrolowali żołnierze policji z karabinami, gotowymi do strzału. Ludność obserwowała ten niezwykły wjazd swego władcy z lodowatą obojętnością.

Głos Carusa przynosi wdowie 150 tys. dolarów rocznie.

Dawnej, wraz ze śmiercią, najszlachetniejszego nawet śpiewaka, ustawały jego zarobki. Obecnie, wobec nowych wynalazków technicznych, głos zmarłego jest również źródłem dochodów.

Przeniesiony na płyty patefonowe czy filmy dźwiękowe opłacany jest na wagę złota.

Obliczono, że wdowa po Carusie zarabia na płytach bagatelkę, bo tylko 150 tysięcy dolarów rocznie.

LÓDŹ. Bandycki napad na dom dziedzica. Czterech zamaskowanych i uzbrojonych w rewolwery bandytów dokonało napadu na majątek Daszyna w powiecie łęczyckim. Bandyty po steroryzowaniu służby, związaniu rąk właścicieli i jego żonie, przeszukali mieszkanie, zabierając 255 zł gotówką, rewolwer, 20 naboji i złoty pierścionek, poczem zbiegli. Dochodzenie w toku.

W Imieniu
Rzeczypospolitej Polskiej!

Sąd Powiatowy w Bydgoszczy w składzie sędziów Sądu Powiatowego p. Jana Arndta, Protokolanta Kazimierza Joachimowskiego jako sekretarza sądowego, po rozpoznaniu sprawy w dniu 31. I. 1930 r. z oskarżenia prywatnego Jana Budzikowskiego, kupca zamieszkałego w Bydgoszczy ul. Poznańska 4, oskarżyciela prywatnego przeciw

Franciszce Sienkiewicz, artystce malarzowi w Bydgoszczy, ul. Aleje Mickiewicza 15, oskarżonemu o to, iż treścią ogłoszenia w czasopiśmie „Dzienniku Bydgoskim“ z dnia 18. I. 1928 r. pod nagłówkiem „Po długiej walce Zwycięstwo“ oraz z dnia 2. II. 1928 r. pod takim samym nagłówkiem znieważył oskarżyciela prywatnego orzekł:

Ustala się że oskarżony dopuścił się czynu mu zarzucanego. Oskarżony przeto winien jest występkę z §§ 185 i 186 k. k. 1 za to zasądza go się na grzywnę w wysokości 300 zł, którą w razie nieściągalności zastąpi kara więzienia przez 20 dni.

Koszty postępowania ponosi oskarżony Sienki, z tem, że tytułem opłat sądowych, winien uiścić kwotę 30 złotych.

Wymienioną oskarżonemu karę darowuje się na podstawie ustawy amnestyjnej z dnia 22. 6. 1928 r. wydanej z powodu dziesięciolecia odzyskania niepodległości Państwa Polskiego.

Rozpatrując skargę wzajemną Franciszka Sienkiewicza, artysty malarza zamieszkałego w Bydgoszczy, ul. Aleje Mickiewicza nr. 15, przeciwko

Janowi Budzikowskiemu, kupcowi w Bydgoszczy, ul. Poznańska nr. 4, oskarżonemu o to, że ogłoszeniem w czasopiśmie „Dzienniku Bydgoskim“ z dnia 26. I. 1928 r. pod nagłówkiem „Po długiej walce Zwycięstwo“ znieważył oskarżonego Sienkiewicza.

Sąd orzekł:

Ustala się że oskarżony ze skargi wzajemnej, Jan Budzikowski dopuścił się czynu mu zarzucanego. Oskarżony ten, przeto winien jest występkę z § 185 k. k.

Kary temu oskarżonemu nie wymierza się.

Oskarżyciela Jana Budzikowskiego upoważnia się do ogłoszenia tenora wyroku raz jeden w „Dzienniku Bydgoskim“ na koszt oskarżonego Sienkiewicza, w ciągu miesiąca po uprawomocnieniu się wyroku.

(—) Arndt

Sąd Grodzki.

29149

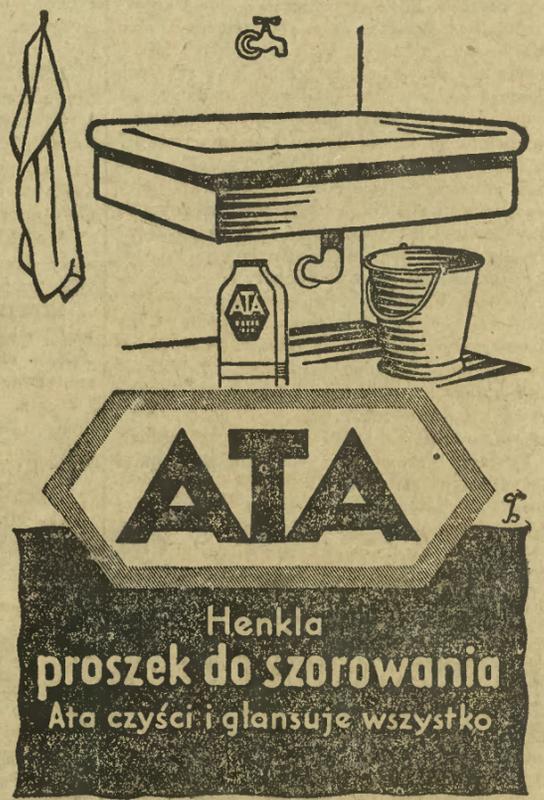
Pianina
z pierwszorzędnych materiałów, starannie wykonane poleca z rzetelną gwarancją korzystniejszą od fabrykatów wyrabianych przez nielachowców fabryka pianin B. Sommerfeld Bydgoszcz, ul. Sniadeckich 56, ul. Gdańska nr. 19. Używane pianina i harmonje stale na składzie. (28218)

Mebie
wszelkiego rodzaju, znane z dobrego wykonania, za gotówkę i na raty, tylko u **Andrzeja Nowaka**, Wełniany Rynek 5-6, telefon 2143. Specjalność kompletne urządzenia dla nowożeńców. 19587

Najtaniej
zakupisz wszelkie artykuły sportowe, śniegowce damskie, męskie, dziecięce zabawki, wyroby stalowe. Długa 50, tel. 948. (28610)

Nową
ciężarówkę wypożyczam. Grunwaldzka 17, telefon nr. 1776. (27389)

Wszelką
garderobę, najbardziej zniszczoną, czyści, reperuje starannie, najtaniej „Ekonomja“, Dra Emila Warmińskiego 15. 14419

ATA

Henkla
proszek do szorowania
Ata czyści i glansuje wszystko

Na Adwent
ŚLEDZIE opiekane, zawijane
oraz wszelkiego rodzaju KONSERWY RYBNE znanej marki
NORDIA HAWĘ, Dziedzice Śląsk
Fabryka Konserw Rybnych i Wędzarnia Ryb.
Składnice w Poznaniu, Bydgoszczy i Ostrowie Wielkop.
Przedst. na Pozn. i Pom.: **A. Krakowski, Poznań, Szyperska 7.**
Telefon 34-96. (29259)

Korzystajcie z nadzwyczajnej okazji!
Zegarek kryty „Ankier” ze złota
amerykańskiego z trzema kopertami
tylko za złotych 11

zam. zł 60.— nie różniące się od prawdziwego złota 14 kar.
Wysyłamy na listowne zamówienie zegarek praktyczny, modny,
ochraniający od kurzu, lak i od rozbiicia się szkła, płaski, wyregu-
lowany do minuty, „Ankier” z gwarancją 15-letnią. 2 szt. zł 21.50.
Lepszego gatunku 14, 16, 18, 24, 30, 35 zł. Te same odkryte 7, 9,
13, 50, 18, 22, 33, 45 zł. Zegarek męski lub damski na rękę 11, 13,
15, 16, 23 zł. Budziki stołowe 10, 12, 14 zł. Dewizki z amerykań-
skiego złota 1.50, 2, 3.50, 5, 8 zł. Za kosztą przesyłki płaci kupujący. Reklamowy zegarek
niklowy zł 5.— Otrzymujemy moc listów dziękczynnych. 29089

Polska Spółka Zegarmistrzowska „EFFECTWATCH” — 15, Warszawa, Nowolipie 8.

!! Tanio z własnej pracowni !!

Eleganckie

Plaszcze damskie, plaszcze męskie, plaszcze dziecięce
Ubrania męskie i chłopięce - Kapelusze damskie **duży wybór**

Wszelkie towary z metra **firany, kapy** i inne.

Firma Chrześcijańska! (22242) Firma Chrześcijańska!
Anna Dorożyńska, Bydgoszcz, ul. Długa 32.

Radjo

PHILIPS, MARCONI
kompl. instalacje od 100 do 6000 zł.
Spec. wzmacniacze dla ogrodów, hoteli
i restauracji, głośniki elektro-dyna-
miczne, kombinacje gramofon-radjo.

Całkowita elektryfikacja instalacji.

Zadajcie demonstracji w domu bez obowiązku kupna.

Dogodne warunki spłaty do 12 miesięcy.

„RADJOLAVOX” Zakład radjof techniczny
Bydgoszcz, ulica Królowej Jadwigi nr. 9/10, telefon 2101.

„Własna osada”
**Udzielamy bezprocentowych pożyczek
na budowę i na spłatę hipoteki!**

Potrzebny własny kapitał 10—15% od kwoty po-
życzkowej, który oszczędzić można w małych ratach
19131) miesięcznych, amortyzacja 6—8%.

„HACEGE” e. g. m. b. H. Gdańsk. Hansaplatz 2b
Informacji udziela: W. Biebler, Bydgoszcz, Marsz. Focha 23/25.

Spróbuj szczęścia kupując los do 1 kl.
22-ej Lot. Państw.
w Kolekturze
F. KASCHOWEJ, Gniezno, Tumska 5.
Ciągnięcie już 18 i 20 listopada rb.
1/4 l. zł 10.— 1/2 l. zł 20.— 1/1 l. zł 40.—
Główna wygrana 1 milion zł
i t.d. i t.d. i t.d. (28308)

Na raty
miesięcznie
EXPRESS 20 zł.

Kromczyński, Poznań
Aleje Marcinkowskiego 5.
Agenci do sprzedaży maszyn
do szycia potrzebni.

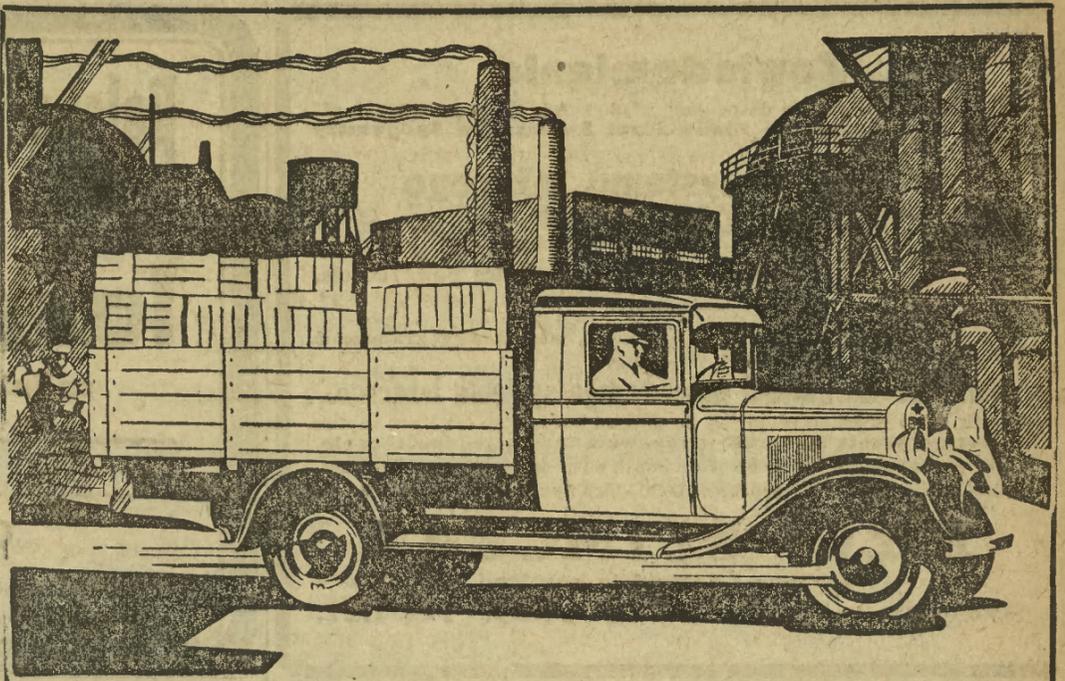
PIANINA

piękne w głosie, solidnie wykonane, poleca
najtaniej na spłaty do 18 miesięcy
O. Majewski, fabr. pianin
Bydgoszcz, ul. Pomorska 65. (27461)

E. KARPOWICZ

Bydgoszcz, ul. Długa 66, nar. Podwałe, tel. 809.
Poleca palta i garnitury męskie oraz okrycia damskie,
materiały na garnitury i palta męskie i damskie,
bieliznę ciepłą, swetry, płótna, barchany i obuwie.
Za gotówkę i na spłaty. (25189)

Dzwona gęta
wszelkich rozmiarów i
paletki do samo-
chodów i autobusów pole-
ca (28959)
St. Kucharski, Mroczka.

**Przemysł musi się zastosować
do warunków rynku**

i obniżyć koszty swej produkcji. Je-
żeli chodzi o koszty przewozowe, to
może to zrobić z łatwością — Che-
vrolety nigdy nie były tak tanie
jak obecnie.

niezwykle niskiej cenie. We wła-
snym więc interesie — wstąp dziś
jeszcze do najbliższego przedstawi-
cielstwa Chevroletów.

Zł. 8.550 za 1 3/4 ton. podwozie z opo-
nami 30x5, — zł. 9.000 za 1 3/4 ton.
podwozie z wzmocnionymi opona-
mi 32x6 na tylnych kołach, z peł-
nem wyposażeniem i pełną gwaran-
cją. Ceny loco fabryka Warszawa.

Tylko ograniczona i z każdym dniem
malejąca liczba ciężarówek po tej

**8.550
ZŁ**

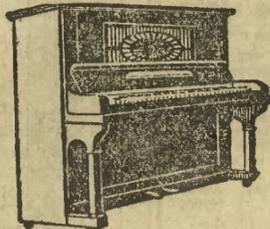
**CIEŻARÓWKA
CHEVROLET 6
WYRÓB GENERAL MOTORS**

Autoryzowane przedstawicielstwo:

Ł. Stadie - Automobile Bydgoszcz
ul. Gdańska 160. Tel. 1602 i 2163.

27077

Wielki wybór
PIANIN

w doskonałym gatunku poleca

B. Sommerfeld
Największa w Polsce fabryka pianin
BYDGOSZCZ

ul. Śniadeckich 56 i Gdańska 19. - Tel. 883 i 548

Filja: **GDAŃSK, Hundegasse 112**

Filja: **GRUDZIĄDZ, ulica Groblowa 4**

**Dostawca Państw. Konserwatorium
Muzycznego w Katowicach** 28075

Z nadesłanego pianina jestem bardzo
zadowolona. Piękny jego wygląd i ślicz-
ny głos nie zostawiają do życzenia.

K. K. Skórcz.

SIVE WŁOSY
farbje naturalnie i trwale nie-
szkodliwa farba na włosy
„REWAX” w kolorach:
blond, chatin, bronzowym i czarnym
Karton zł. 6.—
Pierwotny kolor włosom przywraca
stopniowo **„AXELA” REGE-
NERATOR** włosów, butelka 3.— zł.
W Bydgoszczy do nabycia w nastę-
pujących drogeriach: Fr. Bogacz,
Dworcowa 84; W. Heydemann, Gdań-
ska 20; B. Kiedrowski, Długa 64;
Kaźmiński, Gdańska 5; A. Schiefel-
bein, Bocianowo 1; W. Osiu w dro-
gerji A. Kłonecki, W Tucholi
w drogerji St. Wawrzynowicz. (27359)

Publ. Szpital Pow. w Żninie (Wlkp.)
całkowicie przebudowany i odnowiony
przyjmuje chorych

na choroby: **chirurgiczne, kobiece, we-
wnętrzne** i rekonwalescentów. (28654)
100 łóżek, 2 sale operacyjne, 1 sala porodowa, kom-
fortowy oddział klasowy. Urządzenia najnowszych
systemów, światło elektryczne, wodociągi, centr.
ogrzewanie, pierwszorzędna obsługa i kuchnia, po-
łożenie idealnie spokojne. Ceny bez konkurencji:
I klasa 12—14 zł. dziennie. Lekarze specjaliści na
miejscu. Dogodny dojazd autobusami i koleją z
wszystkich stron. Zgłoszenia przyjmuje Zarząd
Publ. Szpitala Pow. w Żninie. Telefon Żnin 37.

PIECE

w rozmaitych gatunkach
tylko wyrobu krajowego

poleca po przystępnych cenach

Fa. JULJ. MUSOLFF
Tow. z ogr. poręką (23397)
ul. Gdańska 6 BYDGOSZCZ Tel. 26 i 1650

Wyciągi
Szczęście i dobrobyt przez
**LOSY I. klasy 22. Polskiej Państwowej
Loterji Klasowej.**

Główna wygrana **1.000.000 zł**

oprócz tego 23 premji wygranych po złotych 400.000, 200.000,
100.000, 75.000 itd., ogólnie 105.000 wygranych na
32.000.000 zł.

Ciągnięcie już dnia 18 i 20 listopada 1930.

1/4 los 10.— 1/2 los 20.— 1/1 los 40.—

Kolektury moje — dzięki wyjątkowemu szczęściu — cieszą się w całej
Polsce nadzwyczajnym powodzeniem, więc kup natychmiast los szczę-
ścia do I. kl. Polskiej Państw. Lot. Kl. w najszcześniejszej Kolekturze

JULJANA LANGERA, Poznań Centrala: Wielka 5. Oddział: Fredry 3.

Telefon 16-37. P. K. O. 212475.

WARSZAWA, Dworzec główny, GDYNIA, Staromiejska.

Zamówienia załatwia się odwrotną pocztą. (27507)

W tem miejscu wyciąg:

Zamówienie.

Niniejszem zamawiam do I. kl. 22. Polskiej Loterji Państwowej

1/4 los po 10.— zł
1/2 los po 20.— zł
1/1 los po 40.— zł

Należytość uiszczyć natychmiast po otrzymaniu losów blankietem
nadawczym P. K. O 212475 przez firmę załączonym.

Imię i nazwisko _____
Dokładny adres: _____

Wyciągi

Zawiadomienie.

Niniejszem podaję do ogólnej wiadomości, że na podstawie zawartej umowy udzieliłem firmie Józef Szymczak w Bydgoszczy licencję na budowę

parników systemu leżącego

opatentowanych dnia 3 marca 1930 r. za nr. 11731.

Z poważaniem

Jan Pączek, Drożdżenica pow. Tuchola.

Powołując się na powyższe ogłoszenie, mam zaszczyt zawiadomić P. P. Rolników iż podjąłem się fabrykacji

parników do kartofli najnowszego systemu leżącego.

Parnik ten o pojemności od 1 1/2 do 15 cetrn. jest bardzo trwały w użytku i przez swą prostą konstrukcję zapewnia 60% oszczędności opału. Czas parowania do 5 cetrn. cr. 30 minut, od 5 do 15 cetrn. cr. 45 minut. Dalsze bliższe szczegóły w prospektach, które wysyłam na każde żądanie.

JÓZEF SZYMCZAK

Maszyny i narzędzia rolnicze (28894)

Bydgoszcz, Dworcowa nr. 84/85. Tel. 1122.

Polska Państwowa Loteria Klasowa

oznajmia wszystkim graczom, że

losy do 22-ej Loterii

są już do nabycia u wszystkich kolektorów.

Cena całego losu wynosi w każdej klasie zł 40, ćwiartki zł 10.

Co drugi los wygrywa!

Ciągnięcie w klasie I-ej dnia 18 i 20 listopada 1930 r.

(28778)

Korzystajcie z nadzwyczajnej okazji!

Zegarek kryty „Ankier“ ze złota

amerykańskiego z trzema kopertami tylko za zł 10.17 zam zł 80 — nie nie różniące się od prawdziwego złota 14 kar. Wysyłamy na listowne zamówienie zegarek praktyczny, modny, ochraniający od kurzu, ak lod rozbić się szkła, płaski wyregulowany do minuty „Ankier“ z gwarancją 15-letnią, 2 sztuki zł 19.65. Lepszego gatunku 14, 16, 18, 21, 30, 35 zł. Te same odkryte 7, 9, 13, 50, 18, 22, 33, 45. Zegarek męski lub damski na rękę 11, 13, 15, 16, 23 zł. Budziki stołowe 10, 12, 14. Dewizki z amer. złota 1.50, 2, 3.50, 5, 8. Za koszta przesyłki płaci kupujący. Reklamowy zegarek niklowy zł 4.87.

Fabr. Zegar. „PERFECTWATCH“ L. Warszawa, Skrzynka Pocz. 808

Otrzymujemy moc listów dziękczynnych. (28561)

Rok zat. 1883. OBUWIE Rok zat. 1883.

Towar pierwszorzędnej jakości we wszelkich gatunkach kupuje się najtaniej w firmie FR. WIŚNIEWSKI, ul. Mostowa nr. 7. Prima kalosze i śniegowce po cenach fabryczn. (29068)

Najpiękniejszy ze wszystkich podarków!

Ofiarodawca pióra Parker Duofold nie będzie nigdy zapomniany. Misterne to pióro witane jest wszędzie z radością. Dożyłotnie jego usługi przypominają codziennie ofiarodawcę.

Dzięki piórom Parker Duofold doznał świat handlowy dobrodziejstwa, jakim jest możliwość ciągłego pisania bez zmęczenia. Gdy dotkniecie zaledwie papieru końcem stalówki, pióro już pisze — bez wstrząsu bez najmniejszego wysiłku. Stalówka, gwarantowana na przeciąg 25 lat, gładko sunie po papierze, pisząc od 6-7000 słów po jednym napełnieniu pióra.

Pióra: Senior Zł. 90.-, Special Zł. 75.-, Junior Zł. 60.-, Lady Zł. 55.-, Ołówki automatyczne odpowiednio dobrane do piór od Zł. 30.-, do Zł. 40.-, Postumenty przedłużaczami do piór od Zł. 40.-, do Zł. 250.-

Parker Duofold

Generalne przedstawicielstwo na Podk. i Wolne Miasto Gdańsk. A. J. OSTROWSKI, Łódź. Piotrkowska 55, tel. 203-54 i 215-40. Oddział w Warszawie: Bielańska 18. Cenniki na żądanie.

Dzierżawa

Kasyna Podolierskiego Centrum Wyszkol. Podof. Lotnictwa jest do objęcia z dniem 1-go stycznia 1931 roku. Reflektanci mogą przejrzeć warunki w Kasynie (lotnisko) u Zarządu codziennie między godz. 12-tą a 13-tą. (17030)

Chcesz otrzymać posadę?

MUSISZ UKOŃCZYĆ

KURSY FACHOWE

KORESPONDENCYJNE im. PROF. SEKUŁOWICZA

Warszawa, ulica Żurawia 42.

KURSY WYUCZAJĄ LISTOWNIE

buchalterji, rachunkowości kupieckiej, korespondencji handlowej, stenografji, nauki hanułu, prawa, kaligrafji, języków obcych: angielski, francuski, niemiecki, pisanie na maszynach, pisowni, gramatyki polskiej, oraz ekonomji. Po ukończeniu

EGZAMIN I SWIADCTWO.

Żądajcie prospektów.

27816

Chcesz otrzymać posadę?

NOWOŚCIA

jest niezastąpiona masa fibrowa, którą dałem w miejsce tektury lub tym podobnym imitacjom. Nasze idealne „Casquette elastique“ są fantastycznie lekkie i WIECZNIE FASONOWE.

Największa Polska Pracownia Czapek w Bydgoszczy

W. Świtalska, ul. Mostowa 11

załatwia zamówienia zamiejscowe dla organizacji wojsk. i towarzystw. Odznaki dla wojska i urzędników w wielkim wyborze.

26203

CZAPKI

„PETOW“ Polskie Towarzystwo Węglowe z o. p. Bydgoszcz, ul. Krasniskiego 14 parter. — Tel. 321.

dostarcza Węgiel i Koks górnośląski wagonowo I-ej jakości

dla przemysłu, rolnictwa i opału domowego z reprezentowanych Polskich Kopalń Skarbowych Król, Bielszowice i Knurów

Dostarczamy detalicznie: węgiel, koks i drzewo w każdej ilości z dostawą w dom (7658) ze składnicy: Ractawicka 14, tel. 378

Nowe kursy samochodowe

amatorskie i zawodowe. Do nauki jazdy 4 nowoczesne samochody. Kursy amatorskie odbywają się w godzinach wieczornych. 23160

Kursy samochodowe

Z. Kochańskiego w Bydgoszczy 3 Maja 14 a, tel. 1185.

Gdynia-Bydgoszcz

Zamienię mieszkanie 3 pokoje z kuchnią i przedpokojem przy dworcu w Gdyni, na 3-5 pokojowe w Bydgoszczy śródmieście. Oferty upraszam pod „Gdynia Bydgoszcz“ do filji Dzień. Bydgoskiego Dworcowa 2. (16808)

Biura w centrum

2 komfortowe pokoje frontowe I piętro, centralne ogrzewanie, telefon, nadające się na biuro handlowe, adwokackie lub dla lekarza natychmiast do oddania. (17046)

Leon Romański & Ska, ul. Gdańska 159, telefon 198.

Zegarek kryty „Ankier“ ze złota

amerykańskiego z trzema kopertami za zł 12.63 (zam. 65), nie nie różniące się od prawdziwego złota 14 kar. wysyłamy na listowne zamówienie zegarek praktyczny modny dla każdego człowieka tak dla robotnika jak inteligenta, ochraniający od kurzu jak i od rozbięcia się szkła, płaski wyreg. do minuty „Ankier“ (według niniejszego rys.), z 10 letnią gwarancją 2 szt. 25.47, lepszy gatunek 16, 18, 22, 23, 33, 40, 50 — Te same odkryte 8, 10, 15, 20, 25, 30 i 35 zł. Zegarek męski lub damski na rękę 12, 14, 16, 18, 25, budziki 10, 12, 14. Dewizki z amer. złota zł 2, 4, 8. — Za koszta przesyłki płaci kupujący. Adres dla koresp. fabr. zeg.:

„MONTRE“ Warszawa, ulica Warecka 827, skrzynka pocztowa oddz. 34.

Mnóstwo listów dziękczynnych. Z powodu braku miejsca zamieszczamy niektóre.

Sz. P. Przed wojną posiadałem zegarek z pańskiej firmy z którego byłem wielce zadowolony, oraz i drugim rekomenduję tą firmę. Proszę mi przysłać zegarek kieszonkowy kryty Ankier ze złota amerykańskiego: W. Kocaba, Prezes os. Kol. Kolenica

Bogactwo to szczęście ludzkie!

Nie zwlekaj, sięgnij po swój los szczęścia. Szanse wygrania kolosalne a cena losu niska.

105.000 wygranych i 23 premie.

Główna wygrana 1.000.000 zł (milion)

Co drugi los musi wygrać!

Cena tylko za 1/4 10.— zł, 1/2 20.— zł, 1/1 40.— zł.

Ciągnięcie już 18 i 20 listopada 1930 roku.

Zamów natychmiast w kolekturze

Stanisław Jaros, Bydgoszcz, Gdańska 38

Telefon 1795

(27888)

P. K. O. 211 196

Zamówienie zamiejscowe skutecznie się odwrótnie.

Balsam na włosy

„Kosmos“

środek przywracający siwym włosom pierwotny kolor.

Balsam „Kosmos“

nie farbuje włosów powierzchnie, lecz działalność swą wywiera na korzeniach włosów, przeto skutek okazuje się powoli, lecz pod gwarancją pewno. But. 4., 7. i 10. zł.

Do nabycia

Drogerja „KOSMOS“ Perfumerja 25994 J. Giuma - Bydgoszcz, Dworcowa 19 a.

Skóry surowe

kuny, techórze, łsów, wydry, zajęcze, królicze i włosie końskie kupuje (27709)

Handel skór

P. Voigt

Bydgoszcz

Bernardyńska 10

Tel. 1441 i 1558.

Kafle

przedniejszego gatunku. białe, brązowe, zielone i niebieskie poleca po cenach przystępnych 2829

„Impregnacja“

Bydgoszcz

składnica

Chodkiewicza 8-18 tel. 1300 i fabryka Nakło tel. 58.

Obrazy, lustra

najlepiej, najtaniej kupuje się za gotówkę i na raty w firmie 24222

Józef Mruk, Bydgoszcz Długa 51, w podwórzu

Reperuje

spuszczone oczka u pończoch. Henryka Dietza 4.

W czwartek dnia 13 listopada 1930 r. o godz. 6-tej po południu zmarła po długich i ciężkich cierpieniach opatrzona Sakramentami św. nasza koleżanka ś. p.

Angielika z Höppnerów Tylińska

w 79 roku życia.

Pogrzeb odbędzie się w niedzielę 16 bm. o godz. 3 po połud. z kaplicy starego cmentarza.

Jak najliczniejszy udział członków pożądany.

29224)

Związek Akuszerok.

W czwartek, dnia 13 listopada 1930 r. o godzinie 11-ej przed poł. zmarł nagle na udar serca mój najdroższy mąż, nasz dobry troskliwy ojciec, dziadek, brat, szwagier i wuj

ś. p.

Edmund Klotz

kapitan parostatku

w 64 roku życia, o czem w imieniu stro-skanej rodziny zawiadamia

Wilhelmina Klotz z domu Krause

Pogrzeb odbędzie się w niedzielę, dnia 16-go bm. o godzinie 3-ej po południu z kaplicy starego cmentarza ewangelickiego przy ul. Jagiellońskiej.

(28558)

Przetarg przymusowy.

Dnia 17 listopada br. o godz. 14 sprzedam przy ul. Kościelnej 11 największą dającą za natchmiastową zapłatą następujące przedmioty: maszynę do szycia, biurko i obraz (Polonia).

29222)

Woźniak, komornik sądowy.

Przetarg przymusowy.

W poniedziałek, dnia 17 b. m. o godz. 10-tej przy ul. Długiej 65 sprzedawać będę największą dającą za gotówkę: 3 abrazy olej. malowane, 2 krzesła (fotelowe), umywalka z lustrem, 2 nocne stoliki, toaletę trzyczęściową, 2 wazy kamiennie, dywan, 2 dywaniki, szafę żelazną, kanapę, stół, firany do dwóch okien z drążkami mosiężnymi.

29256)

Wałkiewicz, kom. sąd. z pol. w Bydgoszczy.

TRUSKAWIEC

Zakład zdrojowo - kąpielowy i stacja klimatyczna (województwo łwowe)

Sezon zimowy

jak zwykle od 1 grudnia do 1 marca.

Znakomite warunki leczenia i wypoczynku.

W łazienkach, pijalni wód, klubie, restauracji zakładowej i wилach zakładowych centralne ogrzewanie.

Przy każdej łazience osobna leżalnia.

Ceny kąpeli, mieszkań i w pensjonatach zniżone.

Informacji żądać — mieszkania zamawiać — tylko przez

29157)

Zarząd zdrojowy.

Sadzonki leśne i drzewa owocowe

poleca (25237)

Szkółka Leśna
Bracia Kunca, Sępólno
Stary Rynek 8-9. Tel. 43.
Cenniki wysła się bezpłatnie.

Roboty kowalskie

jak kucie koni, reperacje wozów wykonuje tania i fachowo (29124)

Cegielnia Szwederowo
Szubińska 2.

Sekretarz

doświadczony, bezwzględnie uczciwy i trzeźwy potrzebny do (29067)

biura adwokatów
Przysieckiego i Dr. Dziedzica
w Toruniu.

W środę, dnia 19 listopada 1930 roku (Busstag)

będą kasy nasze dla wszelkich czynności

zamknięte.

Bank für Handel & Gewerbe Poznań.
Poznański Bank dla Handlu i Przemysłu s. a. Oddział w Bydgoszczy
Deutsche Volksbank Sp. z o. o. Bydgoszcz.
Landesgenossenschaftsbank.
Bank Spółdzielczy Sp. z ogr. odp. Poznań Oddział w Bydgoszczy.
29254

LICYTACJA

przy ulicy Śniadeckich 19, u spedytora Rawe.

W poniedziałek, dnia 17-go, następnio w czwartek dnia 20 bm. o godz. 10-tej przed poł. sprzedawać będą: (29237)

trykotażę, bieliznę damską i męską oraz wełnę.

M. Piechowiak

zaprzysiężony licytator i taksator
Długa 8 i Grodzka 23. Telefon 1651.

Przetarg przymusowy.

W dniu 17. XI. 30., o godz. 10, sprzedam największą dającą za natchmiastową zapłatą w firmie „Rawa“, przy ul. Śniadeckich 19: (29232)

bufet, 2 dywany duże i 3 małe, 2 fotele, lustro z płytą marmorową, biurko, stół, stolik okrągły, 5 krzesel, kanapę, wazon do kwiatów, 2 krajobrazy, firany, figurę, maszynę do pisania marki „Stoewer“ i szafę biblioteczną, o godz. 11-tej, przy ul. Gdańskiej 15: fortepian.

Stężycki, kom. sądowy z p. Bydgoszcz.

Przetarg przymusowy.

W wtorek 18 bm. sprzedawać będę największą dającą za gotówkę w Łazynie o godz. 13,30:

zbiórka reflektantów przed sołectwem, w Brzozie o godz. 15-tej: gramofon, 30 płyt do gramofonu, 6 butelek likieru, 10 butelek wina, 10 lodzi, zbiórka reflektantów przed stacją kolej. Chmielniki. (29257) Wałkiewicz, kom. sąd. z pol. w Bydgoszczy.

Przetarg przymusowy.

W poniedziałek, dnia 17 listopada br. o godz. 13-tej, sprzedam w Osiełsku u p. Telkowej, największą dającą za gotówkę: (29255)

maszynę do szycia „Singer“, maszynę do sierzenia i kanapę pluszową

Czternasty, kom. sąd. z pol. w Bydgoszczy.

Jeżeli nie Szyller - Szkolnik

to któż inny potrafi szczegółowo określić Twój charakter, zdolności i przeznaczenie. Napisz imię, nazwisko, miesiąc urodzenia, otrzymasz próbną analizę darmo. Poznasz kim jesteś, kim być możesz. Warszawa, Psycho - Gracjusz Szyller-Szkolnik, Nowowiejska 52 m. 6. Znaczkami pocztowymi 75 gr. na przysyłkę załączyc. Przyjęcia osobiste cały dzień. Analiza szczegółowa, horoskop, odpowiedzi słynnego medium Evigny-Rara z l. 3-... (29258)

Grey
poleca najlepszej jakości
Pierniki miodowe
w różnych odmianach smaku
Marcepan nadzieniony
porzeczkowy - nugat migdalowy
Marcepan
z czekoladą i bez. (29208)

Wędliny

specjalnie: sproty, bytlingi, śledzie wędzone, flundry i węgorze, zakupują handlarze najtaniej po cenach dziennych u firmy (17092)

A. Schreier

Gdańsk, skład ryb, Pfefferstadt 52.

100 zł i więcej

można tygodniowo zarabiać przez zakup maszyny pończoszarki, na której z łatwością wykonąć można wszelkie gatunki pończoch, swetry, pulowery, szale i t. p. Kupujemy wszystkie wykończone prace za gotówkę, bez żadnego ryzyka. Dostarczamy maszynę i surowiec na korzystnych warunkach i czuwamy nad wykończeniem. Żądacie zaraz kosztorys. (29235)

Hugo Lange, Bydgoszcz, ul. Sienkiewicza 21.

DRUKI

wszelkiego rodzaju

dla urzędów, przemysłu, handlu i prywatnie wykonujemy szybko, gwarantujemy i po przystępnych cenach.

Specjalność: klisze kreskowe i siatkowe dla ilustr. dzieł i cenników

Drukarnia Bydgoska

Wydawnictwo „Dziennika Bydgoskiego“
Bydgoszcz, ul. Poznańska 29/30.

Drobne ogłoszenia

Większe ogłoszenia wśród drobnych 100% drożej jak w zwykłym dziale ogłoszeń.

Dla poszukujących posady 20% zniżki

Drobne ogłoszenia przyjmuje się do godziny 9

Przetarg przymusowy. Dnia 17 bm. o godz. 9-tej sprzedam przy ul. Marszałka Focha 47 (Plac Teatralny 18) za natchmiastową zapłatą: 150 butelek wina „Grovers“. Kucharz, komornik sądowy. (29221)

Dom
2-piętr. w centrum miasta Bydgoszczy. Dzierżawa roczna 12.500 zł, cena 75.000 zł, wpłata 40.000 zł. Bliższych informacji udzieli Westfalewski, Bydgoszcz, Dworcowa 17, telefon 698. (29237)

Dom
2-piętr. Dzierżawa roczna 7.500, cena 65.000, wpłata 30.000 zł, reszta na 10 lat spłaty poleca na sprzedaż Westfalewski Bydgoszcz, Dworcowa 17, tel. 698. (29238)

Skład (29230)
kolonialny narożnikowy, bez konkurencji, z powodu spraw rodzinnych, korzystnie na sprzedaż w Toruniu. Do objęcia potrzebna gotówki około 15.000 zł. Zgłoszenia do „Par“ Toruń pod „Skład“.

20 domów
poszukuję dla poważnych reflektantów przy wpłacie 40 — 200.000 zł. Westfalewski, Bydgoszcz, Dworcowa 17, tel. 698. (29241)

POLECENIA

Meble!

Przy dogodnych warunkach polecam: kompl. pokoje męskie, kluby, jadalnie, sypialnie, kuchnie jako też pojedyncze meble, szafy, stoły, łóżka, krzesła, kanapy, fotele, biurka, lustra i inne przedmioty. Piechowiak, ul. Długa 8. Tel. 1651.

Jankowski
to rękojmią dobrego kroju, leczenia i wykonania garderoby damskiej, męskiej oraz prac kuśnierskich po umiarkowanych cenach. Za dowód niech posłuży moja 11 letnia praktyka jako krojeży, ostatnio w firmie B. Cyrus. A zatem kto o swojej garderobie dba niech da wykonać u Jankowskiego, Sienkiewicza 11a. (17091)

SPRZEDAŻE

Na sprzedaż
plac budowlany. Ul. Ks. Skorupki 51. 29246

Kinoaparatury
dla młodzieży, skrzypce dobre, obraz duży, kape-lusz cylinder większy numer sprzedam tania. Gdańska 61. (17097)

Sprzedaz
okazyjna. Partję różnych dywanów, partję obuwia marki Goodyear Welt, (juhty) na polowanie, partję śniegowców damskich, partję materiałów na ubrania i jedno urządzenie do kolonjalki. Piechowiak, Długa 8. (29206)

Okazja! (17100)
Tanio sprzedam prawie nową maszynę do pisania (Continental) ul. Mazowiecka 40, parter prawo

Skład (29244)
z kompletnym urządzeniem w śródmieściu korzystnie na sprzedaż. Wiadomość Dzienn. Bydg.

Kolonjalka (17078)
z mieszkaniem dwa pokoje i kuchnia w śródmieściu korzystnie na sprzedaż. Wiadomość Grochowski, Sw. Trójcy 12a, tel. 1590.

800 obiektów
jak majątki ziemskie, gospodarstwa, młyny, fabryki, cegielnie, domy oraz wiele bardzo korzystnie na sprzedaż, poleca najpoważniejsza Agentura Dóbr Polonia, właśc. P. Westfalewski, Bydgoszcz, Dworcowa 17, tel. 698. (29240)

Okazja.
Dom 2-piętr. w centrum miasta Bydgoszczy z interesami, przynoszący roczną dzierżawę 17.400 zł, cena 125.000 zł, wpłata 70.000 zł. Bliższych informacji udzieli Westfalewski Bydgoszcz, Dworcowa 17 telefon 698. (29239)

Na sprzedaż
ze zlikwidowanej fabryki, wózki ręczne drab. i skrzynki, 2 wózki kupieckie 2 kolne, maszyny do drzewa i ślus., frezery i narzędzia, koźły transmisyjne, śrubkleszcze, parocholki dla stolarzy i wiele innych rzeczy tania i szybko. Zduny 18. (29242)

Sprzedam
tanio dobrze tresowane fretki. Molenda Ignacy Pakość, ul. Radłowska, nowa budowl. (29582)

Resztówka
50 mórg, prywatna, ładny dom, 7 pokoi, telefon, przy Bydgoszczy, ziemia ogrodowa, łąka, sprzedam korzystnie. Pod „Resztówka“ filija Dziennika Bydgoskiego. (17096)

Dom
ze składami w centrum 3-piętr. Dzierżawa roczna 16.000 zł, cena 115.000 zł, wpłata 60.000 zł poleca najpoważniejsza Agentura Dóbr Polonia, Bydgoszcz, Dworcowa 17 tel. 698. (29236)

Bacznosci
Prawdziwy pod-gwarancją czysty kwiatowy, wiorany miód pszczeli ma do oddania kilka centnarów największą dającą Tow. Pszczel. na Kamionę i okolicę Wł. Konieczny, Mnichy, pow. Międzybuzki. 29251

KUPNA

Kuchnię (29250)
westfalską używaną lub nową kupi, motocykl Saroleja jak nowy sprzedam. Jasński, Wąbrzeźno, Kolejowa 46.

LEKCJE
Kto (17095)
udzieli lekcji fizyki i matematyki 6-to gimnazjalistce z dobrym rezultatem. Zgłoszenia do filii Dziennika Bydgoskiego Dworcowa 2 pod „Fizyka“.

POSADY WOLNE
Pannę
do bufetu biegłą w swym zawodzie przyjmę od 1. XII. Bufet Kolejowy Inowrocław. (29249)

Dzielnicy
pomocnik fryzjerski może się zgł. Długa 62. (29247)

6 pań
natchmiast poszukuję do wyszkolenia do specjalnego, przyjemnego poddżowania na bezkonkurencyjne artykuły. Warunek dobra wymowa i odpowiednia prezencja. Wy-szkolenie bezpłatnie. Posada stała. Wynagrodzenie według zdolności. Pię-lęgniarki i starsze panie mają pierwszeństwo. Zgł. osobiste z dokumentami w poniedziałek i wtorek od 10-12 i 3-5. Bernardyńska 10, I prawo. (29234)

MIESZKANIA

Mieszkania
2 pokoje kuchnią, pokój kuchnią odda Pogoń, Dworcowa 80. (17101)

Pokój i kuchnia
do wynajęcia dla bezdzietnych. Adres wskaże filija Dz. Bydz. (17-77)

POKOJE
Pokój
umebl. używanie kuchni małżeństwu. Śląska 9, piętro. (17078)

Dobrze
umebl. pokój do wynajęcia. Cieszkowskiego 21, parter prawo. (17076)

Umeblowany
pokój do wynajęcia, wejście osobne. Jagiellońska nr. 31, I pr. lewo. (16939)

Pokój
ładny, ogrzewany wynajmę. Ossolińskich 18, parter lewo. (17108)

Pokój
umebl. do wynajęcia. Mazowiecka 41/42, I front wjazd. (17072)

Pokój
umeblowany, mały, Plac Wolności, do wynajęcia. Adres filija Dzienn. (17089)

2 pokoje
umebl. z kuchnią, elektr. dla małżeństwa. Malborska 15. (29248)

Pokój
wynajmę. Długosza 6, parter I. (29243)

ROZMAITE
Pokoik
umebl. z utrzymaniem lub bez dla pana zaraz do wynajęcia. Gdańska 52, I pr. prawo. (17081)

Ostrzegam
przed kupnem 4 śluzu od Heleny Małeckiej Nakielska nr. 123, ponieważ sprawa sądowa. Kauba. (17073)

Spiesznie. (29245)
Poszukuję 500 zł. pożyczki na 3 miesiące, za dobrem wynagrodzeniem poddżobr.zastaw. Łask. zgł. pod „Pożyczka“ do Dzienn.

Wypożyczam
na uroczyści talerze, szklanki, noże, widelce, filiżanki itp. Gdańska 28. 27791

Angielskiego
niemieck. polsk. francusk. nauca szybko b. profesorka gimnazjalna Zająchowska, Trzeciego Maja nr. 15. 28001

Wycząmy (28703)
księgowości szybko i tania. „Postęp“ Sw. Trójcy 6a.

POLECENIA

Kto
chce dobre i tanie obuwie kupić, musi iść na Pomorską 58, „Dom Obuwia”. (17066)

Futra
męskie, damskie oraz wszelkie roboty kuśnierskie, wykonuje szybko i tanio i solidnie wzorowa pracownia futer, Bydgoszcz, ul. Dworcowa 91, I piętro. (17064)

Kuśnierz
przyjmuje wszelkie repara-cje kuśnierskie i także prace miarowe. Wykonuje szybko i tanio. Długa nr. 18, I ptr. (17951)

MEBLE

Najtańsze źródło zakupu w wielkim wyborze kompletnych pod gwarancją dęb.: jadalni, sypialni, pokoj męskich, kuchni oraz mebli pojedynczych, także wysyłane solidnego wykonania własnych warsztatów na dogodnych warunkach tylko u Ignacego Grajnera, Bydgoszcz, ul. Dworcowa 8, telefon 1921. 9574

Przyjmuje (17052)
szybie w dom. Matyszewska, Dworcowa 48 IV ptr.

Sypialnie
na dąb, 500 zł, kuchnie 150 zł, poleca stolarnia Nakielska 8. (29198)

Wszystkim!
Najbardziej zniszczoną garderobę czyści, reperuje starannie, najtaniej „Ekonomia”, Dra Emilia Warmińskiego 15. (17047)

Fortepjany (29197)
strol i naprawia P. Wichererek, ul. Grodzka 16, róg Mostowej, tel. 273.

Najmłodniejsze
wykonanie garderoby damskiej. Czajkowska, Plac Wolności 2 I. (17090)

3 urzędnicze
fotografje legitymacyjne 2.50 zł poleca „Wiol”, Marsz. Focha 40. (17106)

Pocztówka (17105)
portretowa 1 zł poleca „Wiol”, Marsz. Focha 40.

Ostrzę 29150
brzytwy, nożyczki, żelетки Świtalski, Poznańska 6

Fotografja (17104)
legitymacyjna 1 zł poleca „Wiol”, Marsz. Focha 40.

Zduńskie
prace wykonuje dobrze i tanio. Fürst, ul. Emilia Warmińskiego nr. 17, II wejście I ptr. (29170)

Krawcowa (29161)
szyje po domach, reperuje futra, wyjeżdżam także na wieś. Gdańska 83.

SPRZEDAŻE

Dom
z podwórzem i stolarnią nadający się na inne przedsiębiorstwo przy placu Poznańskim tanio sprzedają. Wiadomość Gaj Mazowiecka 4. (29111)

Polecam
kamienice dochodowe, hotele, restauracje, cukier-nie, piekarnie, gospodarstwa, nowe zlecenia przyjmuje Poszwa, ul. Zduny nr. 6, II. (17087)

Dom (29134)
I piętro i 2 morgi roli natchmiast tanio na sprzedaż. Adres w Dzien.

Sprzedam
dom, 4 morgi ziemi. Kapuściska Małe ul. Szajnochy 4, Bydgoszcz. (17131)

Wile
komfortowa, 7 pokojowa z dużym ogrodem sprzedam. Kapielowa 3, wprost nowej elektrowni. (17068)

2 domy
dochody 18.000, 32.000, ceny 115.000, 260.000 sprzedam. Oferty „Korzystnie” filja Dzien. (17042)

Nieruchomość
w Nakle n/N. ładne położenie, masywne zabudowania, ogród owocowy i 3 morgi dobrej ziemi, wszystko dobrze utrzymane, nadające się dla handlarzy ogrodników lub emerytów, zaraz ewentl. później na sprzedaż. Reflektanci tylko z gotówką. Zgłoszenia do agencji w Dzien. Bydg. Nakło, pod „Gotówka”. 29223

Dom
piętrowy i 4 morgi ogrodu sprzedam. Zgłosz. pod „A. S. 4” Dz. Bydg. (17036)

Korzystnie
za tylko zł. 6.000, sprzedam limuzynę 6 osobową starannie utrzymaną, gotową do jazdy. Zgłoszenia do „Par” Poznań, Al. Marcinkowskiego 11, pod „46,104”. 29154

Zamiana.
Dom parterowy z oficyną i ogrodem w Bydgoszczy, zamienię na odpowiedni w Solcu, lub Fordonie. Zgł. filja Dz. Bydg. pod „Zamiana”. (17033)

Sprzedam
majątek 1200 mórg 600 roli żytniej 300 łak, 300 lasu dobre budynki, inwentarza 150.000 zł. dogodnie warunki spłaty. Adresować: Bławdziewicz poczta Krasnobród. 29206

Dom
na wykończeniu i plac budowlany sprzedam. Wiadomość Gołębia 96, Bączyński. (29172)

Plac
budowlany sprzedam półdarmo. Gdańska 101. Gospodarz. (29193)

Skład
przy Długiej z towarami lub bez tanio oddam. Of. Dziennik „250”. (29187)

Dom
3 morgi ziemi sprzedam. Inowrocławska 63. (29200)

Kamienicę
ogród, skład, mieszkanie wolne, sprzedam półdarmo. Gdańska 101, gospodarz. 29195

Piekarnia
w pow. mieście na Pomorzu, w pełnym biegu, przy ruchliwej ulicy natchmiast do oddania, lub później. Bardzo korzystnie dla noworozpoczynającego. Gdzie wskaże Dzien. Bydg. (29116)

Maszynę
do szycia tanio sprzedam. Gołębia 107a. (29125)

Prawie
nowy pokój jadalny, stół, biurko, kanapę, 2 fotole tanio sprzedam, Św. Trójcy 22a ptr. praw. (29137)

Kanarki (29101)
dobre śpiewaki 10 zł. Na życzenie z klatką sprzeda Janeczek, Osada 19.

2 motory
elektryczne 6, 5 konne, A. E. G. i Simeschucker sprzedam zaraz. Małecki IV śluza. (17045)

Podoficerskie
ubranie tanio także na raty sprzedam. Gdańska nr. 110. (29142)

Gramofon
55 zł sprzedam. Szczecińska 10, podw. lewo. (17054)

Rower (17053)
tanio. Król. Jadwigi 18.

Forda
rocznik 27, dobrze utrzymany, elegancka karoserja, sprzedam za 1850. Loro-ch, Rycerska 23. (17039)

Sypialnia (17057)
kilka krzesel i taboretów nadających się do restauracji, tanio na sprzedaż. Dworcowa 76, w stolarni.

1 para
półszorków nadliczbowych sprzeda Grund, Gdańska 26. 29182

Harmonjum
w bardzo dobrym stanie, sprzeda Grund, Gdańska nr. 26. 29181

Magiel
firmy Zobel tanio sprzedam. Gospodarz, Nakielska 16. (29199)

Szafy
2 drzwiove tanio. Dolina 23. Baran. (29183)

Rowery
maszyny do szycia, wszelkie części sprzedaje półdarmo „Rower”, Gdańska 41. (29194)

Żelazny
piec, zegar stojący, garnitur koszykowy, lodowię kanapę sprzedam Sw. Trójcy 22a, parter prawo. 29165

Chevrolet
półciężarowy korzystnie sprzedam. Szcieżka 9. (29163)

Sprzedam (28994)
2 łóżka żelazne i materacę. Mazurska 1, II ptr. 1.

Bufet
kredens korzystnie sprzedam. Malborska 15. (29192)

Maszyna
do wzięcia „Rekord” prawie nowa korzystnie na sprzedaż. Obejrzeć: W. Glass, Sienkiewicza 9, II p. (29180)

Radjo
4 lampkowe „Neutrovox” kompl. z głośnikiem salonowe, dobry odbiór wszelkich stacyj, sprzedam tanio. Pawłowski, Henryka Dietza 10 a, II ptr. (17107)

Pryskacz (17083)
(Spritzaparat) nowy sprzedam. Łokietka 19, I pr.

Sprzedam
fretkę. Skajda, Sniadeckich 33. (29153)

KUPNA

Poszukuje
choinek gwiazdkowych około 2000 sztuk wielkości od m. 1,50 do 3,50. Oferty pod „G. Ch.” do Dzien. Bydg. (29186)

Szalówki
zdrowe, normalne jak i króciaki, równol. obrzyn. deski i słabsze kantówki w dobrych szer. i dług. poszukuje wagonowo K. Suligowski, Chodkiewicza nr. 34. (29139)

Mały (29225)
domek kupię przy wpłacie 10.000 zł z wolnym mieszkaniem i składem, położenie musi się nadać na specjalny skład mydła. Of. Płacheński, Grudziądz, Tusz, Grobla 22.

Stolarski
piec celem kupna poszukuję. Grunwaldzka 142 II piętro. 29178

Kupię
maszynę ewtl. formę do robienia świec. Zgłosz. Skrytka pocztowa nr. 74, Grudziądz. (29227)

Kupię
dom przy wpłacie 35.000 zł Oferty „C. 105”. (29203)

Motor
do 1/2 K. M. kupię. Zgł. do „Radjolavox”, Król. Jadwigi 9, tel. 2101. (29175)

Kupuje
książki, czasopisma jak Figaro, Freibad, Ehe. Zamiana książek. Kiosk gazet, Marcinkowskiego. (17084)

LEKJE

Francuzka
do konwersacji w godzinach przedpołudniowych poszukiwana. Oferty do filji Dziennika pod „M. W. F.” 16988

Korepetycji
zakres klas gimn. niż., u-dziela kwal. nauczycielka. Gdańska 62, parter pr. (17027)

Nauczyciel
udziela lekcji jęz. polskiego, niemieckiego, matematyki i t. p. w zakresie szkoły średniej. Zgłoszenia pod „Nauka” Dz. (29138)

Udzielam
lekcji 4 kl. włącznie. Św. Trójcy 16 I lewo. (29171)

POSADY WOLNE

Każdy (17062)
może zarobić miesięcznie 500 zł i więcej przez odwiedzanie klienteli prywatnej. Zgł. do filji Dz. Bydg. pod „Przyszłość”. „500”.

600 zł (29219)
miesięcznie i więcej mogą zarobić wymowni, inteligentni panowie przez lekkie podróżowanie w mieście i na prowincji dla poważnej firmy. Przy zdolnościach możność osiągnięcia stałej pensji. Zgł. panów, nie niżej lat 25, w Bydgoszczy, Dworcowa nr. 59, od 10 - 12 i 4 - 6.

Książkowości
stenoğrafji, pisanie na maszynach wyczaszybkotanio „Postęp”, Sw. Trójcy 6a. (29103)

Wymowni
sprzedawcy na Bydgoszcz, Toruń i Grudziądz do odwiedzania klienteli prywatnej na prowincję poszukiwani. Artykuły światowe, potrzebne w każdym domu i bardzo pokupne. Zarobek dzienny zł 25 i więcej. Kaucja potrzebna 50 do 100 zł. Na odpowiedź pisemna dołączyć znaczek. „Technokom”, Marszałka Focha 43. (29217)

Fotograf (29108)
poszukuje pomocnika do filmowania (nie konieczne fachowca), gwarancja 600 zł. Oferty do Dziennika pod „Fotograf”.

Fryzjerka
tylko zdolna potrzebna. Zgłoszenia pod „Zdolna” do Dz. Bydg. (29202)

Czeladnik (29218)
zaraz potrzebny. J. Chelmiński, mistrz krawiecki w Łabiszynie, Rynek 152.

Dziewczyna
skromna i czysta a umiejąca smacznie gotować, znajdzie stałe zajęcie na wsi. Zgłosz. przyjmuje Piaseczka Bydgoszcz, ul. Chołoniewskiego 11. (29126)

Pokoik
umebl. (salon, gabinet) na biuro tylko przy Marszałka Focha potrzebny. Pod „Linguaphone” filja Dzien. Bydg. (29196)

Uczennice (17067)
do szycia i kroju tylko do dobrych rodzin przyjmie Misiewiczówna, mistrzyni, Sienkiewicza 8.

Potrzebna
młodsza służąca. Zgłosz. ul. Śląska 15. (17044)

Zdolne
sprzedawczyni poszukiwane. Zgł. pod „B. 325” do Dz. Bydg. (29141)

Uczeń
fryzjerski może się zgłosić. Sniadeckich 26. (29189)

Poszukuje
się czystą i zdrową dziewczynką do dziecka, ul. Gdańska 3/4, Guzóg. (29169)

Niania (29168)
czysta, zdrowa, może się zaraz zgłosić. Paruszeńska Zbożowy Rynek nr. 9, II.

Potrzebne
podręczne krawcowe. Długa 8, I piętro. (29176)

Służąca
potrzebna w starszym wieku, z dobrimi świadectwami, do wszelkich prac domowych. Paderewskiego 10, II pr. (29151)

Potrzebna
dziewczyna do dziecka oraz do prac domowych. Poznańska 18, sklep. (29174)

Dziewczyna
do posługi potrzebna. Wileńska 2, I lewo. (17079)

Dziewczyna
do 3 letniego dziecka zaraz lub później może się zgłosić. Pierwszeństwo mają dziewczyny które już były u dzieci. Oferty piśmienne z podaniem warunków i referencji proszę skierować do Handla maki i kaszy, Bydgoszcz, Mostowa 9. (29205)

Postugaczka
przychodnia potrzebna zaraz. Zgł. Jana Kazimierza nr. 3. II p. 29191

POSADY POSZUKUJA

Inteligentna
pani, krawcowa szuka posady do dziecka. Zgł. do Dz. Bydg. „S. S.” (29143)

Pomocnik (17070)
krawiecki poszukuje posady. Of. do filji Dzien. Bydg. pod „Krawiecki”.

Duet
dobrze zgrany od 1. XII. wolny. Of. pod „Melodia” filja Dz. Bydg. (17055)

Długoleśni 29145
urzędnik państwowy poszukuje jakiegokolwiek zajęcia biurowego. Zgł. Dz. Bydg. pod „Uczciwy”

Radjomonter
zdolny z lepszym wykształceniem poszukuje posady. Oferty do filji Dz. Bydg. pod „Zdolny”. (17058)

Pielęgniarka
do niemowląt poszukuje posady od 15. I. 31. lub 1. II. 31. Of. proszę pod „Pielęgniarka” do filji Dz. Bydg. (29201)

Technik
dentystyczny poszukuje posady. Zgłosz. Biuro Ogłoszeń „Par” w Toruniu pod „Technik”. (29228)

Kwartet
dobre siły od 1. 12. wolny. Oferty pod „Pas de quatre” do filji Dziennika Bydg. (17087)

DZIERŻAWY

Poszukuje
dzierżawy gospodarstwa 20 do 50 morgowego dobrej ziemi. Zgłoszenia z podaniem warunków do Dz. Bydg. pod „S. H Dzierżawa”. Pośrednictwo wykluczone. (29117)

Skład (28861)
z przybocznymi ubikacjami w centrum miasta poszukuje zaraz. Spieszne oferty z podaniem warunków uprasza pod „Skład” do biura ogłoszeń „Iro”.

Dobrze
prosperującą piekarnię mechaniczną wydzierżawie natchmiast z powodzeniem w y j a z zagranicę. Zgłoszenia „Par” Poznań, Al. Marcinkowskiego 11 pod „57,615”. 29155

Skład
z mieszkaniem bez odstępnego do wydzierżawienia. Adres wskaże filja Dzien. Bydg. (17103)

MIESZKANIA

Kolejowiec
Pomorzanin poszukuje mieszkania pokoju i kuchni u czeladnego właściciela za szynszem miesiecznym do 50 złotych. Zgłosz. do filji Dzien. Bydg. Dworcowa pod „Kolej”. (17109)

Pokój
z kuchnią poszukuje młode małżeństwo. Oferty do Dz. Bydg. pod „105” (29160)

Mieszkania
2-4 pokojowe w pobliżu firmy „Bata” od gospodarza. Zgł. filja Dz. Bydg. pod „Grudziądz”. 17061

Pokój
z kuchnią, umeblowany, odnajmę za półrocznym czynszem. Zgłosz. Bydgoszcz, Długa 53, gospodarz. (17035)

Pokój (17040)
z kuchnią zaraz do wynajęcia. Flisacka 7. Zgł. Sochacki, Batorego 5, I p.

Mieszkanie (17050)
6 lub 8 pokojowe do wynajęcia. Konarskiego 3, I.

4 pokojowe
mieszkanie i ubikacje na warsztat lub składnicę do wydzierżawienia. Ziółkowski, Św. Trójcy 30. 29110

POKOJE

Elegancki
pokój, osobne wejście, pa-niom, panom zaraz wynajmę. może być utrzymanie. Dworcowa 11, skład obuwia. (29109)

Pokój
umeblowany dla jednego lub dwóch panów. Garbary nr. 11, dom ogrodowy II prawo. 29123

Umeblowany
pokój wynajmę. Cieszkowskiego 9, part. (28912)

1-2
ładnie umebl. pokoje, elektryczna łazienka, osobne wejście. Garbary 23, I-sze piętro prawo. (29135)

Pokój
wynajmę. Bocianowo 9, I p. pr. (17069)

2 pokoje (17071)
dobrze umeblowane i jeden mały do wynajęcia. Paderewskiego 7, I prawo.

Pokój
mały wynajmę. Chrobrego 2, parter. (17059)

Pokój (17032)
umeblowany do wynajęcia. Sniadeckich 6, II ptr. pr.

Duży
i mały umebl. pokój dla lepszych panów. Sw. Trójcy 22a, I prawo. (17041)

Pokój (29148)
Nakielska 8, II lewo.

Pokój
dla 2 panów do wynajęcia. Pomorska 45/6, Jezierska. (17043)

Pokój
do wynajęcia. Dworcowa nr. 18c, III prawo. (17056)

Pokój
do wynajęcia. Ziętek, Wel-niany Rynek 4. (29152)

2 pokoje
umeblowane z wejściem wprost od schodów. Konarskiego 3, I. (17049)

Pokój
wynajmę. Długosza 6, part lewo. (29190)

Pokój
umeblowany do wynajęcia. Dolina 24. (29162)

Umeblowany
pokój dla 2 panów zaraz do wynajęcia. Podgórna nr. 17, gospodarz. (29166)

Pokój
umeblowany do wynajęcia. Kanałowa 12, II prawo. (29173)

Pokój
umeblowany. Klonowska Toruńska 187. (29184)

Wspólniczk
na pokój poszukuje się. Herm. Frankego 8, II lewo. 29189

Pokój
umeblowany dla 2 pań lub panów do wynajęcia. Ul. Orła 4. 29186

Pokój
korzystnie z utrzymaniem lub bez. Król. Jadwigi 4b II ptr. prawo. (29167)

Pokój (17094)
Sienkiewicza 51 I p. pr.

Pokój
Dworcowa 1a I p. (17099)

Pokój
dla 2 panów zaraz do wynajęcia. Świętojańska 13 I p. (17098)

Pokój
wspólny. Sniadeckich 52a III p. (17080)

Pokój
umeblowany frontowy do wynajęcia. Wiadomość: Gdańska 49 I piętro prawo. (17086)

Pokój (17074)
ładnie umeblowany panu wynajmę. 3 Maja 19, II.

Dobrze
umeblowany pokój z utrzymaniem lub bez wynajmę. Królowej Jadwigi 8, I ptr. lewo. (17102)

Pokój
dla panów. Chrobrego 3 I p. (17093)

2 pokoje
umebl. z używan. kuchnią, osobne wejście, dla małżeństwa. Sienkiewicza 13 II ptr. prawo. (17088)

Ładny
pokój zaraz do wynajęcia. Lipowa 1 I piętro. (17085)

RÓŻNE

Polska
Flota, Mostowa 6 przy moście, poleca smaczne obiady i kolacje z 3 dań 1 zł. (29179)

Bilanse
zestawia „Postęp”, telefon 1052. (29104)

Wypożyczam
samochód ciężarowy. 3 Maja 15, tel. 1185-1470. 17065

Korzystny (29146)
interes. Poszukuję współnika 10-15.000 zł, ewtl. pożyczkę, gwarancja hipoteczna. Oferty Dzien. Bydg. pod „Interes”.

Skradzioną
książeczkę wojskową unieważniam. Edward Wiliński. (29120)

Zgubiony (29147)
dowód tożsamości nr. 47930 7. XI. 30 r. unieważniam. Anna Bonin.

Zagubiona
książeczkę wojskową na nazwisko Antoni Abram unieważniam. (29185)

</

Znawcy kupują

Pianina Jähnego

Nie należy utożsamiać z wyrobami masowemi. Nagrodzone złotymi medalami na każdej wystawie.

Salon wystawowy

Bydgoszcz
ul. Gdańska 149. Tel. 2225
Spłaty ratami do 18 miesięcy.
Filija: Poznań, Św. Marcina 43.

Chrońca prywatny

załatwia wszelkie, choćby najtrudniejsze sprawy sądowe, karne, procesowe, spadkowe, hipoteczne, waloryzacyjne, kontraktowe, spółkowe, najmu, podatkowe itd., ściąganie należności i udziela porady prawnej.

St. Banaszak,
Bydgoszcz,
Cieszkowskiego 2. Tel. 1304.
Długoletnia praktyka.

POLECENIA

Wojskowe
sprawy każdego rodzaju przeprowadza Biuro Porad Wojskowych Długa 5, Miernik. (27368)

Farbowanie włosów
nieszkodliwie najnowszym sposobami. Budziński naprzeciw Klarysej. (24459)

Fryzjerka
tanie onduluje. Nakielska nr. 113. (29131)

Mebie
w każdej cenie, pokoje męskie, sypialnie, kuchnie, krzesła, wiedeńskie. H. Schmitz, Szpitalna 6. — Czyszczenie, akuratna dostawa, dogodne warunki spłaty (21395)

Śniegowce (29132)
reparacja wszelkiego gumowego obuwia. Przyrzeczce 24 obok ul. Długiej.

Mebie
sypialnie, jadalnie, pokoje męskie, kuchnie. Meble pojedyncze: szafy, lustra, krzesła, łóżka, leżanki, kanapy, garnitury klubowe najtaniej i na raty kupisz tylko u **Andrzeja Nowaka**, Bydgoszcz, Wełniany Rynek 5/6, tel. 2143. Specjalność: kompletne urządzenia dla nowożeńców. (19793)

Na gwiazdkę
polecam ozdoby choinkowe bardzo korzystnie. Wytwórnia galanterji Sienkiewicza 61. (17019)

Futra
wszelkie przerabiam, reperuję solidnie, modnie i tanio. Kuśnierz, Pomorska nr. 32 a. (22230)

Śniegowce
kalosze, naprawy z indyjskiej gumy przyjmuje się do reperacji. E. Guhl i Ska, Bydgoszcz, Długa 45, tel. 1934. Hurtownia skór i gumy indyjskiej. (20410)

Materace
patentowe wykonuje fachowo po cenach fabrycznych Józef Bobkiewicz, Uroczna, wejście Kowalska nr. 5. (24566)

Mebie (28873)
wszelkiego rodzaju z własnych warsztatów najtaniej i na najdogodniejszych warunkach, tylko u **Kasprowicza Długa 66**

30% zniżki!
Już od 35 zł komplet pro łożko, materace pełnowyślane i siatka „Heureka” z drutu białego. Wielki wybór. Największa wytwórnia w Bydgoszczy, Marszałka Focha 32. (29032)

Najtańsze (29016)
fródlu zakau, iuster, szkło belgijskie, obrazy, oprawy, szyby do samochodów i t. p. Własna szlifiernia szkła. Właśc: Feliks Balcerkiewicz, Dworcowa 5.

Futra
najsolidniej, najładniej, najmodniej i najtaniej wykonuje chrześcijanin, popularny w Bydgoszczy Stanisław Rudak, Dworcowa 64. (29098)

Mebie
kompletne urządzenia oraz pojedyncze, specjalność materace, kanapy, leżanki, za gotówkę i na spłaty po niskich cenach poleca T. Sajakowski, Bydgoszcz, Jezuitska 18. (20571)

Obuwie
kupuje się najkorzystniej u **Gabrielewicza**, Plac Piastowski 3. (32922)

Mebie
wszelkiego rodzaju znane ze swej jakości pod gwarancją, warunki najdogodniejsze, ceny najniższe, tylko u **Stanisł. Dobrzyńskiego**, Długa 4. (29006)

SPRZEDAŻ

Kamienica
II piętrowa 3 interesy, dochód miesięczny 700 zł wolne do objęcia 5 pokoi. Cena 80 000, wpłaty 40 000 i wiele innych poleca biuro „Pogoń” Dworcowa 80.

Wielki
wybór kamienie, wil, hoteli, cukierni, piekarni, restauracji, gościńców, młynów, tartaków, mebli, resów handlowych, przez myślących poleca na korzystnych warunkach do kupna biuro **Pogoń**, Dworcowa 80, tel. 18-15.

Na sprzedaż
dobrze prosperujące kino z 3 pokojowym komfortowym mieszkaniem. Of. do **Dz. Bydg. Toruń** pod „556”. 28585

Nieruchomość
sprzedam za 10.000, wolne mieszkanie. **Lauf, Artura Grotgera 5.** (29123)

Dom
sprzedam, mieszkanie wolne. **Czarneckiego 2.** (29115)

Nieruchomość
sprzedam za 5000. **Tucholska, Św. Florjana 17, między 12—2.** (16934)

Kamienicę
komfortową, z ogrodem i wolnym czteropokojowym mieszkaniem sprzeda korzystnie **Grundtke**, ul. Śniadeckich 33 (róg Dworcowej). (28752)

Skład
konfitur i cukierków, dobrze zaprowadzony komplet z mieszkaniem na sprzedaż. **Dobry interes gwiazdkowy. Of. „W. H.” do Dzien.** (29100)

Dochodowy
dom w Toruniu z powodu wyjazdu zagranicę tanio na sprzedaż. **Zgł. pod „P. 775” do filji Dzien. Bydg.** (17028)

Uwaga!
Wyprzedają piasezce męskie i chłopięce n. iżej cen fabrycznych. **Karol Szott**, Sienkiewicza 57. (17016)

Maszyny
mleczarskie, beczka do wyrabiania masła, wyciagarka, centryfuga zaraz na sprzedaż. **Ceny przystępne. Tomczyk, Ameliny.** (16977)

Mamy
do oddania kilka wagonów desek stolarskich i odziemkowych podługowych, 16 mm, 20 mm, 24 mm, 30 mm, 36 mm i 45 mm grubych, jakoteż deski skrzynkowe 13 mm i 16 mm grube i szalówki 21 mm i 25 mm grube. **Tri & Ska, Przemysł Dizewny, Bydgoszcz, Babińskiego 5.** (28361)

Pleczyk
zelazny dwukolowy, 16-żeczko sprzedam. **Grotgera 3, II lewo.** 29121

Samochód
kryty Ford i Essex w dobrym stanie, sprzedamy tanio. **Fabryka, Nowodworska 13, tel. 2206.** (29009)

Okazja.
Restaurację, duży ogród wycieczkowy dobrze prosperującą, z powodu choroby zaraz sprzedam. **Ul. Nakielska 106.** (28905)

Przedsiębiorstwo
autobusowe z gwarantowanym obrotem zł. 10.000 miesięcznie, 4 autobusy w ruchu, w tem 2 nowe za zł. 45.000 przy wpłacie gotówką zł. 12.000, resztę za zabezpieczeniem hipotecznym sprzedam. **Oferty pod „Autobusy” do IRO, Bydgoszcz.** 28551

Uwaga!
Na sprzedaż fabryczny komin prawie nowy, z grubej blachy, średnicy 32 cm, 14 mtr wysokości, kompletnie do postawienia. 2 rolwozy noszące po 50 ctn., nadające się do materiałów budowlanych. 4 koła powózkowe na gumach, po najkorzystniejszych cenach. **Józef Smętkowski, ul. Pomorska nr. 43.** (17026)

Gabinet
męski włoski Renaissance ręczna praca, korzystnie na sprzedaż. **Litpiński, rzeźbiarz, Kordeckiego 1, III p.** (28927)

Radjodbiornik
3 lampowy oraz akumulator tanio sprzedam, ul. **Wiatrakowa 8, I p.** (17023)

Gazność!
2 kuchenki na sprzedaż **Belzka 48.** (29091)

KUPNA

Kupuję
znaczkę „Port Gdańsk” każą ilość za gotówkę. **P. Pawlikowski, Gdańsk, Fraunengasse 13, I.** 28813

Lipe
możliwie leśną w klockach i balach, kupię za gotówkę. **K. Suligowski, Chodkiewicza 34.** (28359)

Kupię
dom, wpłace 10—15000. **Of. pod „Handlowy” do Dz. Bydg.** 29106

NAUKA

Książkowości
stenografji, pisania na maszynach wyucza szybko, tanio, „Postęp”, **Św. Trójcy nr. 6 a.** (29103)

Buchalteryjne
Współczesne Wykłady **Palliera** gwarantują wieloletnią samodzielną działalność. **Warszawa, Nowogrodzka 48. Zamiejscowi listownie.** 27822

POSADY WOLNE

Stenografji (28788)
listownie, szybko, jaknajdokładniej wyciszamy, gwarancja: **Instytut Stenograficzny, Warszawa, Kiełczyńska 26.** Znającym stenografję polecamy miesięcznik „Stenograf” (Stenogramy-Umumaczenia).

500 zł
miesięcznie z zarobkami handlarza, domokrężni, agencji, sprzedają artykułów codziennej potrzeby. **Zgłoszenia pisemne przyjmuje firma „Par” Katowice, Dyrekcyjna 10 pod „500”.** (28171)

Staly (29066)
uboczny zarobek znajdują bez narazenia godności stanu, pp. urzędnicy, emeryci wojskowi itd. **Fachowość zbyteczna. Gospodarzy Zakład Kredytowy, Lwów, Wałowa 11a.**

Młynarza (2908)
starszego, uczyniowego z kaucją 2.000 zł do mniejszego młynka wodno-motowego poszukuję. **Zgłoszenia do Dzien. Bydg. pod „Dzielny samotny”.**

Poszukują
dzielnej ekspedjentki do składu rzeźnicznego zaraz. **B. Urbański, Chelmska, Toruńska 19.** (28968)

Bezrobotni.
Wyjątkowa okazja łatwego dużego zarobku, ułatwioną sprzedażą domokrężną, praktyka niepotrzebna. **Piszcie: „Par”, Katowice, Dyrekcyjna nr. 0/G.** 29069

Kucharka
znająca dobrą polską kuchnię potrzebna od 15 bm. **Zgłoszenia od 9—12 ulica Toruńska 17, Dr. Typrowicz.** (28831)

Uczennica
poszukuję do szycia, kroju płaszczy i sukien. **Kujawska 19.** 29093

Starsza
posługawca. **Zgłosz. w niedzielę, Promenada 42, Makowski.** (17017)

POSADY POSZUKUJA

Do apteki
na Pomorzu lub w Wielkopolsce poszukuję praktyki (elekwi) na stałe. **Panna maturzystka, pracownica uczciwa, posiada referencje, wymagania skromne, miejscowość obojętna. Oferty filja Dz. Bydg. Toruń pod „Apteka”.** (28800)

250 złotych
kaucji żony inteligentna panienka z prowincji za posadę kasjerki-ekspedjentki miejscowość obojętna. **Zgł. do Dziennika Bydgoskiego pod „Uczciwa”.** (29055)

Kto (29026)
udzieli wdowie która posiada troje małych dzieci, dziennie cztero-godzinnego zajęcia? **Zgłoszenia Dz. Bydg. pod „Wdowa”.**

Dentysta (29019)
technik, samodzielny w złocie i kauczuku, siła pierwszorzędna szuka posady. **Wojdyła, Rawicz.**

Maszynista
motorów „Diesla” i elektrotechnik, wykonuje wszelkie montaż i remonty, w tym zakresie poszukuje posady. **Zgłoszenia filja Dziennika pod „Maszynista”.** 17012

Ekspedjentka
z branży kolonialno-deli-katesów poszukuje od 1 grudnia posady. **Oferty do Dzien. Bydg. Toruń pod „Ekspedjentka”.** (29055)

Duet
poszukuje zaraz posady. **Of. Dzien. Bydg. Toruń pod „Duet”.** (29034)

Freblanka
wychowawczyni, długoletnią praktyką z muzyką poszukuje posady zaraz. **Kowalewo, Pomorski Zakład Przemysłowy, Pieńkowska.** 17013

Inteligentna
panienka poszukuje posady jako pielęgniarka lub też do dzieci, świadectwa dobre, obecnie pracuje w szpitalu. **Laskawe oferty pod „Inteligentna” do Dz. Bydg.** 29114

Panienka (29130)
z lepszym rodzinnym, z ukończonym kursem handlowym poszukuje jakiegokolwiek posady biurowej za małym wynagrodzeniem. **Laskawe zgłoszenia pod „G. L.” do Dzien. Bydg.**

Kuchmistrz (29097)
samotny, który zna doskonale kuchnię polską, francuską oraz zaprawy, poszukuje posady od 1. XII. **Dobre polecenia z większych domów. Zajmuje się polowaniem. Zgł. do Dz. Bydg. „Kuchmistrz”.**

Która
poważna farbarnia udzieli zastępstwo. **Mam własny skład, centrum miasta, blisko stacji autobusowej w Grudziądzu. Of. Dz. Bydg. Grudziądz, pod „Farbarnia”.** 29033

Dekorator (28876)
ekspedjent absolwent szkoły dekoratorskiej, z znajomością najnowszej dekoracji, dłuższą praktyką poszukuje posady. **Laskawe zgłoszenia do agencji Dzien. Bydg. Nakiło pod „Dekorator”.**

Gospodyni
dzielna w swym zawodzie z dobrą poleceniami poszukuje posady zaraz. **Zgł. przyjmuje K. Zieliński, Strzelecka 19, Bydgoszcz.** (29096)

Czeladnik
piekarski obczany przed piecem i w cukierniwie poszukuje posady zaraz. **Zgłosz. do agencji Dz. Bydg. w Łabiszynie.** (29082)

Dzielny
czeladnik stolarski, specjalista na pierwszorzędne meble dębowe oraz budowlanie poszukuje posady. **Zgłoszenia filja Dz. Bydg. pod „Stolarski”.** (17080)

Uczciwa
pracownica dziewczyna poszukuje miejsca. **Zgłoszenia „Piła” filja Dz. (1015)**

Bufetowa
dzielna w swoim zawodzie poszukuje posady do cukierni lub restauracji. **Laskawe zgłoszenia do Dziennika Bydg. pod „Bufetowa”.** (29102)

Slużca (29129)
gospodyni dobrze polecona, do małej rodziny lub księża. **Zgł. do Dz. Bydg. pod „Sumienna”.**

DZIERŻAWY

Skład
kolonialny z towarami oraz 3-pokojowym mieszkaniem, przy głównej ulicy w Nakiłku, z dobrą i stałą klientelą, zaraz do odstąpienia. **Zgłoszenia do filji Dz. Bydg. pod „S. S. 3”.** (16929)

Domstwo
z składem rzeźniczym w średmieście Torunia dobrze prosperujące z powodu choroby do wydzierżawienia, lub sprzedania. **Oferty skierować do filji Dzien. Bydg. w Toruniu pod „R. 7”.** (29013)

Skład
fryzjerski z kompl. urządzeniem jest od 1 grudnia 1930 korzystnie do wydzierżawienia. **Zgłosz. przy muje Aleksander Deyna, Tczew, Podgórna 19.** (29060)

Garaż
stajnie ewentl. z mieszkaniem zaraz lub później wydzierżawia gospodarz. **Of. „E. K. J. 100” Dzien. Bydg.** (29097)

2 garaże
samochodowe lub ubikacje na składnicę zaraz do wynajęcia. **O. Schöpper, Zduny 5, tel. 2903.** (29094)

Poszukuje (29115)
składu nadającego się na fryzjerskie, najchętniej w Grudziądzu. **Oferty do Dz. Bydg. pod „Fryzjerna”.**

Piekarnia
w pełnym biegu, w dużej kościelnej wsi, blisko kościoła, z powodu stosunków rodzinnych do wydzierżawienia zaraz. **Of. do Dz. Bydg. pod „Dobrobyt”.** 29112

Składnica
z wodociągami i światłem nadająca się na warsztat od 1. XII. **30. do wynajęcia. Kujawska 116, telefon 1796.** (17018)

Wydzierżawie
moją cukiernię-kawiarnię kompl. urządzoną. **Do objęcia potrzeba 4.000 zł. Zgł. do Dzien. Bydg. pod „C. K.”** 28118

MIESZKANIA

Mieszkanie
i pokojowe dla bezdzietnego małżeństwa za czynsz roczny 350 zł zaraz do wynajęcia. **Wiad. Dz. Bydg.** (28914)

Mieszkanie
pokój kuchnia, 2 pokoje kuchnia, czynsz roczny, ul. **Kujawska 79.** (28996)

Poszukuje
w centrum 2—3 pokoje umeblowane na biurka, najchętniej I piętro, możliwie z telefonem. **Oferty do filji Dzien. pod „I piętro”.** 17029

Mieszkanie
tanich największy wybór. **„Przyszłość”, ul. Śniadeckich 40.** (17020)

Mieszkania (29092)
2, 3 pokojowe z kuchnią do wynajęcia. **Flisacka 19.**

2 pokoje
z kuchnią zaraz do wynajęcia. **Czarneckiego 6b, parter lewo.** (29029)

POKOJE

Dwa
pokoje umeblowane, kuchnia, przedpokój samodzielnie lub jeden małżeństwu. **Konopna 18. Zgłosz. po trzeciej.** (28929)

Współnika
na dobre umebl. pokój poszukuje. **Pomorska 65, pt. lewo.** (29037)

2 pokoje (28993)
kuchnia do wynajęcia. **Gdzie? wskaże Dz. Bydg.**

Piętra
Skargi 3, I ptr. dobrze umebl. pokój do wynajęcia. (29038)

Dwa
pokoje umeblowane z żelazną kuchnią. **Malborska 10.** 29095

Pokój (29039)
umebl. słoneczny, osobne wejście na 2 osoby może być z kuchnią. **Sieroca 5.**

Pokój (17022)
ładny do wynajęcia. **Sienkiewicza 17, II p. pr.**

Pokój
eleg. umebl. zaraz do wynajęcia. **Gdańska 31/2, II ptr. pr.** (17024)

Pokój
Podwale 17, I p. (29119)

Pokój
umeblowany oddzielny, zaraz wolny. **Sienkiewicza 61, gospodarz.** (29107)

Pokój
wynajmę. **Kicińska, Gdańska 54.** (29052)

Pokój
dobrze umebl. **Kordeckiego 3, ptr. lewo.** (29019)

1—2 pokoje (17014)
umeblowane z urządzeniem kuchni. **Chrobrego 19 a III.**

Pokój
z utrzymaniem oddaje. **Petersona 11, I.** (17025)

ROZNE

Pożyczki
długoterminowej od 1.000 do 15.000 zł otrzymać można będąc członkiem Wielkopolskiej Spółdzielni Kredytowej z ogr. odp. **Poznań, ul. Podgórna 7.** Wyczerpujące warunki po wpłaceniu 1 zł na P. K. O. nr. 218440, lub w biurze Spółdzielni. 29086

Weksle (28906)
wydane technikowi Stanisławowi Lewandowskiemu na 200 i 300 zł płatne 15. II. 1931 podpisane przez Katarzynę i Antoniego Szczepańskich z Bydgoszczy Grunwaldzka 147 z powodu niedotrzymania um o wyuniewiczaniu. **Sprawa znajduje się w sądzie.**

Poszkodowani
wojenni uszkodzeni na zdrowiu mogą jeszcze teraz wnioskować o rentę inwalidzką. **Biuro Porad Wojskowych Długa 5, Miernik.** (27862)

Najserdeczniejszy
sędzią patrzy za drobnymi, jak ci świni od Centralny Michałowski szybko rośnie. **Centralna dokonuje cudu, świni nie chorują i tuż się bez trudu. Zadać wszędzie tylko w oryginalnym opakowaniu nigdy luźno. Gdzie niema wysłać paczki próbie bezpłatnie: St. Michałowski, Poznań, Dwortowa 9. Wystrzegaj się naśladowictw.** (27212)

Bezpłatnie! (27355)
Napisz natychmiast imię, rok, miesiąc urodzenia, otrzymasz analizę charakteru, zdolności, przeznaczenia określenie ważniejszych faktów życia — darmo. 75 gr. (znaczkę pocztową) na przesyłkę załączyć. **Warszawa, Psychografolog, Szylter-Szkolnik, Nowowiejska 32.**

Współnika
dla młyna wodno-motowego fachowca z gotówką 5.000 zł poszukuję. **Oferty pod „Samotny” do Dzien. Bydg.** (29081)

Nieszczęśliwy
poznaj również nieszczęśliwą pannę sierotę, wdówkę lub rozwódkę. **Cel towarzyski. Oferty do Dz. Bydg. pod „Uszczęśliwienie”.** 29122

MATRYMONIALNE

Wiele
bogaty pań pragnie bezwzględnie wyjść za mąż za inteligentnych panów nawet bez stanowiska i majątku. **Który z panów chce szybko i dobrze ożenić się niech z całym zaufaniem zwróci się do największego biura matrymonialnego „Przyszłość” w Warszawie, ul. Wspólna 58, m. l. Telefon 437-60.** 28731

Panna
z wyprawą i majątkiem poszukuje pana na stałym stanowisku. **Oferty Dz. Bydg. „L. 24”.** (29113)

Kawaler
lat 24, urzędnik gospodarczy, posiadający wzorowe gospodarstwo rolne, wartości 60 tysięcy zł, pozna pannę inteligentną wzorową gospodynię, posag obojętny. **Oferty z fotografią do „Par” Toruń, pod „Kawaler”.** (29079)

Dia
mej siostry, skromnej, muzykalnej lat 29, posiadającej dobre umeblowanie i wyprawę, szukam nieza najchętniej urzędnika na lepszym stanowisku. **Zgłoszenia z fotografią do Dz. Bydg. pod „Siostra”.** 28907

Doły
wybór bogatych pań, panów. **Kojarzę solidnie, dyskretnie. „Przyszłość”, Śniadeckich 40.** (17021)

Kawaler
lat 28, miłego charakteru szuka znajomości pani celem ożenku od lat 18-35. **Panna lub wdówka najchętniej z gospodarstwem we wsi, które posiadają dom i cokolwiek ziemi, zechcą złożyć oferty do Dz. Bydg. pod „Cienno-blondyna”.** (29127)

NAJLEPSZYM HYDŁEM DO GOLENIA DOBY OBECNEJ JEST
MYDŁO DO GOLENIA Pomerania
 T. S. POMERANIA
 HAZIMIERZ WOLSKI I SYN - GRUDZIĄDZU (POMORZE)
 ZWRACAMY UWAGĘ NA MARKĘ Pomerania

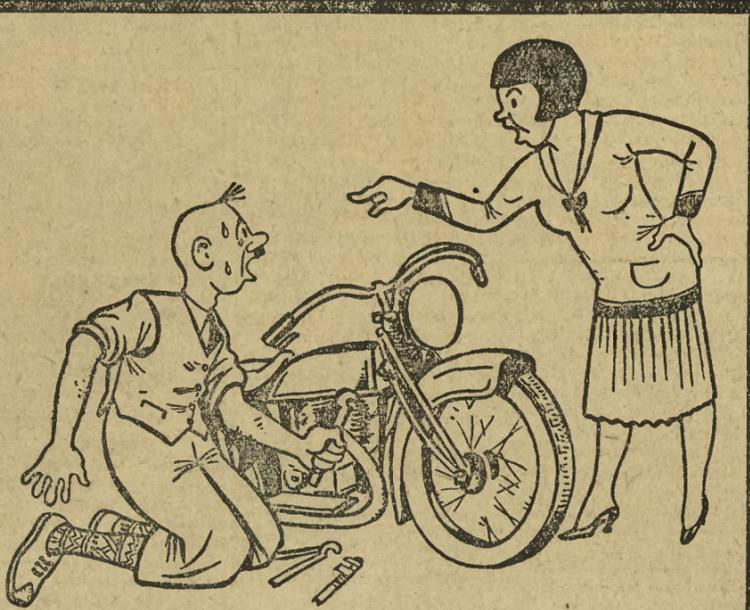

Zadańcic Koniak Strzelczyka

me wszystkich restauracjach, miniarniach, kawiarniach i sprzedawcach butelkowych

Osiadłem się w Bydgoszczy
 przy ul. Długiej nr. 5, tel. 18-48
Dr. Zacharski Mieczysław
 specjalista w chorobach dziecięcych (28772)
 Ordynuje od 9—11 przedpoł i od 3—5 popołudniu.

Przetarg.
 Komitet Budowy Gmachu Zarządu Funduszu Bezrobocia w Toruniu rozpisuje przetarg na prace:
a) malarskie i b) xylolitowe tego gmachu.
 Słup kosztorysu za opłatą 5 zł oraz bliższe informacje otrzymać można w Kierownictwie Budowy biuro Państwowego Urzędu Budownictwa Naziemnego w Toruniu ul. Słowackiego 16, narożnia Matejki. Oferty w opieczętowanych kopertach z napisem „Oferta na prace malarskie względnie xylolitowe przy gmachu Zarządu Funduszu Bezrobocia w Toruniu“ składać należy w Urzędzie Wojewódzkim pokój nr. 50 do godz. 11-tej dnia 24 listopada 1930 r. załączając dowód ze złożonego wadium w Kasie Skarbowej w wysokości 5% sumy ofert.
 Po tej godzinie rozpocznie się rozprawa ofertowa. Wybór oferenta zastrzega się.
 Toruń, dnia 12 listopada 1930 r. (29158)
 Kierownik Budowy (—) Inż. Niekrasz.

Panna do motocyklisty:
 Co za przyjemność z jazdy, jeśli znowu reperujesz swój motocykl?
Motocyklista:
 Masz rację muszę natychmiast zamówić kilka oryginalnych świec, ale tylko
HA-BE.
„AUTOARMA“
Fabryka Świec Ha-Be, Bydgoszcz
 ulica Śniadeckich 45. (29140) ulica Śniadeckich 45.

1/3 Twego życia
 spędzasz w łóżku. Zatem dbaj o zdrowy i higieniczny sen!
 Tylko
Ten znak
 ręczy za higieniczność naszych idealnych kotłder.

PIACZYŃSKI
FABR. KOLDER, BIELIZNY
BYDGOSZCZ, GDAŃSKA 163
 (GMACH HOTELU POD ORŁEM)

Już nie długo
 bo 18 i 20 listopada br. rozpocznie się ciągnięcie I kl. 22 Loterii Państw., która ma korzystać warunki od poprzednich
Główna wygrana 1.000.000 złotych
 Cena 1/4 losu tylko 10 zł, 1/2 losu 20 zł, 1/1 losu 40 zł
 Najszczęśliwsze losy poleca
Stanisław Jankowski
 P. K. O. 209.580 Bydgoszcz ul. Diaga nr. 1
Kolektura Loterii Państwowej
 Zamówienia zamieszowe wykonuje odwrotnie, dołączając do losu blankiet wpłaty.
 27814

„Oswa“ Fabryka Płył Klejonych
 Sp. Akc. Kapuścisko-Małe.
 Zarząd ma zaszczyt zaprosić pp. Akcjonariuszów na
Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie mające się odbyć w dniu 12 grudnia 1930 r. o godz. 6-tej popoł. w lokalu p. Tadeusza Ziabińskiego, w domu przy ul. Św. Florjana 5, w Bydgoszczy, z następującym porządkiem dziennym:
 1. Likwidacja Spółki, 2. Wybór członków komisji likwidacyjnej, 3. Wolne wnioski. O ile zebranie w powyższym terminie nie dojdzie do skutku, powtórne Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie odbędzie się w dniu 29 grudnia 1930 r. o godz. 6-tej popoł. w tym samym lokalu i będzie prawomocne bez względu na ilość reprezentowanych akcji.
 17038

Bank Ludowy w Bydgoszczy
 Spółdz. z nieogr. odpow.
 Stary Rynek nr. 11
 przyjmuje wkłady oszczędnościowe w złotych i dolarach za wysokim oprocentowaniem.
 Załatwia wszelkie czynności bankowe.
 25614

Zyto, pszenicę, owies, jęczmień i groch
 w partjach wagonowych i barkami kupują stale
PAŃSTWOWE ZAKŁADY PRZEMYSŁOWO-ZBOŻOWE
 w Poznaniu, ul. Rzeczypospolitej 2.
 Adres telegr.: Pezetpezet — Poznań.
 Telefony: 2408, 2503, 1407, 1408.
 29088

Czerwoność nosa
 usuwa skutecznie
Chloronos
 który nadaje nosowi ładny i estetyczny wygląd.
 Cena zł 16,80. Wysła za zaliczką (29231)
 Laboratorium Dr. Adler
 Kraków, ul. Zielona 16-85.

Lekcje tańców
 rozpoczną się 21 listopada br. dla starszych osób kompletu prywatne. (17068)
H. Plaesterer, nauczycielka tańców Dworcowa 3.

Zajęcie na eksport
 kupuje każdą ilość po najwyższych cenach dziennych (28505)
F. Ziolkowski
 eksport drzewiny i drobiu
 Bydgoszcz
 ulica Kościelna 11.
 Tel. 1095 i 1695.

Chcesz wygrać...?
 KUP NATYCHMIAST LOS LOTERII PAŃSTWOWEJ W KOLEKTURZE
W. KAFTAL i SKA KATOWICE
 ul. Św. Jana 16
 Oddziały: KROL. HUTA, Wolności 26, BIELSKO, Wzgórze 21, TARN. GORY, Krakowska 7. P.K.O. 304761
Główna wygrana zł 1.000.000
 Wielokrotnie padły u nas główne wygrane! Ciągnięcie kl. 1-cj już dnia **18** i **20** listopada br.
Cena losów:
 1/4 losu zł. 40,- 1/2 losu zł. 80,- 1/1 losu zł. 160,-
 Listowne zamówienia załatwiamy odwrotną pocztą.
Co drugi los wygrywa!!
 Do każdego zakupionego u nas losu dodajemy bezpłatnie urzędowy plan gry

Ceny ogłoszeń: 25 gr. za wiersz milimetryowy na stronie 7-linowej szerokości 38 mm. Za reklamy na stronie przed ogłoszeniem: 60 gr., w tekście na drugiej i trzeciej stronie 1,00 zł., na dalszych stronach 85 gr. za milim. 1 lin., szer. 67 mm. Drobne ogłoszenia słowo tytułowe 25 gr., każde dalsze 15 gr.; dla poszukujących pracy oraz na nekrologi 20% zniżki. Większe ogłoszenia, zamieszczone wśród drobnych 100% drożej jak w zwykłym dziale ogłoszeniowym. Przy powtórzeniu ogłoszeń o tym samym tekście udziela się rabatu. Przy konkursach i dochodzeniach sądowych wszelkie rabaty upadają. — Ogłoszenia zagraniczne 25% dopłaty. — Ogłoszenia skomplikowane oraz z zastrzeżeniem miejsca o 20% drożej. Za terminowe umieszczenie i przepisane miejsce administracja nie odpowiada. — Miejsce płatności: Bydgoszcz. — Konta bankowe: Bank Związku Spółek Zarobkowych, Bank Ludowy, Bank M. Stadthagen. — Konto czekowe. P. K. O. 203713 Poznań.